

Mojmír Stojan et al.

ŠKOLA A ZDRAVÍ 21

Dopravní výchova v RVP pro 1. stupeň ZŠ

Analyticko-syntetická sonda

Brno 2008

Publikace vychází v rámci
výzkumného záměru MŠMT (MSM0021622421)
„Škola a zdraví pro 21. století“

Recenzenti:

prof. PhDr. Josef Maňák, CSc., MU Brno

PaedDr. Karel Tomek, VÚP Praha

© Mojmir Stojan

© MSD, s.r.o.

Vydavatel: MSD

Tisk: MSD, Brno

ISBN 978-80-7392-079-1

OBSAH

Úvod	4
1. Pojem „Školní vzdělávací program	5
2. Zadání projektu vzdělávacích programů. Skelet RVP pro 1. stupeň ZŠ	8
3. Deskriptivní analýza vztahů mezi cíli dopravní výchovy a učivem na 1. stupni ZŠ	9
3.1 Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět	9
3.1.1 Vzdělávací obor: Člověk a jeho svět	9
3.2 Vzdělávací oblast: Člověk a zdraví	19
3.2.1 Vzdělávací obor: Tělesná výchova	20
3.3 Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace	24
3.3.1 Vzdělávací obor: Matematika a její aplikace	24
3.4 Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace	30
3.4.1 Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura	30
3.4.2 Vzdělávací obor: Cizí jazyk	57
3.5 Vzdělávací oblast: Informační a komunikační technologie	64
3.5.1 Vzdělávací obor: Informační a komunikační technologie	64
3.6 Vzdělávací oblast: Člověk a svět práce	69
3.6.1 Vzdělávací obor: Člověk a svět práce	69
3.7 Vzdělávací oblast: Umění a kultura	72
3.7.1 Vzdělávací obor: Hudební výchova	72
3.7.2 Vzdělávací obor: Výtvarná výchova	82
3.7.3 Doplnující vzdělávací obor: Dramatická výchova	87
4. Syntetizace poznatků pro konstrukci ŠVP s dopravní výchovou	89
4.1 Realizace dopravní výchovy na 1. stupni základní školy	89
4.2 Obecné výchovné a vzdělávací strategie pro výuku dopravní výchovy na 1. stupni základní školy	89
4.3 Metody výuky učiva obsahujícího prvky dopravní výchovy	89
4.4 Organizační formy výuky obsahující cíle dopravní výchovy	90
Doslov	92
Věcný rejstřík	94
Jmenný rejstřík	95
Seznam literatury	96
Seznam autorů	98
Klíčová slova / Keywords	100

Úvod

Doprava jako společenský fenomén je důležitým faktorem svobody, prosperity a komfortu jednotlivce i společnosti jako celku. Zároveň je však svými vlivy na životní podmínky negativním faktorem fyzického a psychického zdraví člověka a zásadním potenciálním nebezpečím pro jeho existenci v další budoucnosti. Na tuto skutečnost je potřeba populaci cílevědomě připravovat a výsledky dopravních kompetencí považovat za další novou gramotnost člověka.

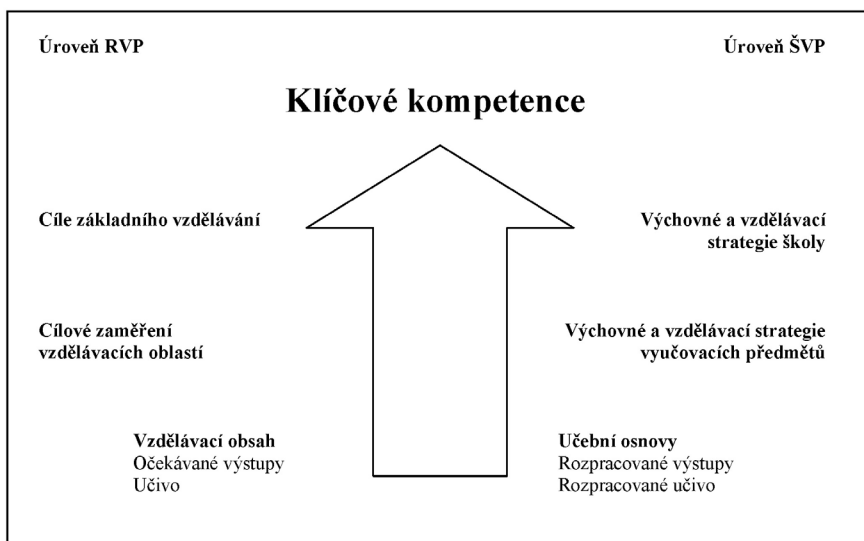
Neoddělitelnou a nepostradatelnou součástí výchovně-vzdělávacího obsahu 1. stupně ZŠ je proto dopravní výchova, prioritní pilíř prevence úrazů a škod na zdraví dětí a školní mládeže vlivem dopravy.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání jako metodické vodítko pro konstrukci školních vzdělávacích programů, tedy závazných plánů výchovného a vzdělávacího úsilí školy, tento fakt akcentuje slovy: „Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních. Základní vzdělávání na 1. stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka. ... Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů.“ (viz: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání /se změnami, provedenými k 1. 9. 2007/, Výzkumý ústav pedagogický, Praha 2007).

V rámcovém vzdělávacím programu je explicitně vyjádřeno, i mnohde skryto mezi řádky, proč a jak se realizaci dopravní výchovy věnovat a kde k ní nacházet souvislosti v klíčových kompetencích, průřezových tématech nebo očekávaných výstupech. Smyslem této studie je nabídnout progresivním pedagogům využití učiva 1. stupně ZŠ pro cíle dopravní výchovy, pokud se budou sestavením školního vzdělávacího programu s dopravní výchovou zabývat.

Mojmír Stojan

1 Pojem „Školní vzdělávací program“

Školní vzdělávací program (ŠVP) si vytváří školy samy v týmové spolupráci pověřených pedagogů. Vycházejí přitom z obecného skeletu, obsaženého v rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělání (RVP ZV). Výsledek schvaluje ředitel, který se opírá o projednání v Radě školy, což je orgán složený z pedagogů, rodičů a zástupců zřizovatele.

ŠVP obsahuje charakteristiku školy, charakteristiku ŠVP, školní učební plán, osnovy vyučovacích předmětů, pravidla pro hodnocení žáků a autoevaluaci (sebehodnocení školy).

Uveďme několik poznámek k základním termínům používaným v tomto dokumentu:

Klíčové kompetence

Klíčových kompetencí uvádí RVP ZV celkem šest. Podívejme se na ně z hlediska dopravní výchovy.

Kompetence k učení

Kompetence k řešení problémů

Kompetence komunikativní

Kompetence sociální a personální

Kompetence občanské

Kompetence pracovní

Každá z nich uvádí, že: „Na konci základního vzdělávání žák: ...“, a následuje výčet dílčích způsobilostí žáka, z kterých se příslušná kompetence skládá.

Použijme jako příklad „Kompetence k řešení problémů“:

Žák ... vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni ... vyhledá vhodné informace k řešení problému ... využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení ... samostatně řeší problémy ... volí vhodné postupy řešení ... činí uvážlivá rozhodnutí ... uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí ...

Pro dopravní výchovu tomu rozumějme takto:

Žák ... vnímá nejrůznější problémové situace v dopravě jako chodec, cyklista i uživatel motorových dopravních prostředků, ... vyhledá vhodné informace k řešení problémů v dopravě ... využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení dopravních situací ... samostatně řeší přiměřené problémy v dopravě ... volí vhodné postupy řešení dopravních situací ... činí uvážlivá rozhodnutí při své účasti v dopravě ... uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí v různých dopravních situacích a výsledky svých činů zhodnotí ...

Stejně bychom mohli rozebrat každou z dalších klíčových kompetencí.

Dalším novým pojmem jsou tzv. **průřezová témata**.

Průřezová témata jsou v RVP ZV rozdělena do tématických okruhů. Není účelem hledat souvislosti za každou cenu i tam, kde nejsou. V průřezových tématech však souvislosti nalezneme.

Průřezových témat stanovuje RVP ZV celkem šest:

Osobnostní a sociální výchova

Výchova demokratického občana

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Multikulturní výchova

Environmentální výchova

Mediální výchova

Z hlediska DV můžeme analyzovat hned první z nich – osobnostní a sociální výchovu.

Témata jako „cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění ... moje tělo ... moje psychika ... cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání a prožívání, vůle ... dovednosti zvládání stresových situací ... hledání pomoci při potížích ... řeč těla, zvuků a slov ... řeč předmětů a prostředí vytvořeného člověkem ... komunikace v různých situacích ...“ můžeme jistě opět interpretovat v dopravní výchově. Nabízí se vidět v nich např.:

Nácvik základních dovedností ovládnutí jízdního kola jako prostředek cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění ... moje tělo jako součást dopravních prostředků (tělo cyklisty, tělo spolujezdce) ... moje psychika ovlivňuje moji bezpečnost v dopravě ... cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání a prožívání, vůle v dopravních situacích ... dovednosti zvládání stresových situací v dopravě ... hledání pomoci při potížích v dopravě ... řeč těla, zvuků a slov v dopravních situacích ... řeč předmětů a prostředí vytvořeného člověkem v dopravních situacích, řeč dopravních značek, jako jazyk svého druhu ... komunikace v různých situacích v dopravě ...

Pojem „**očekávané výstupy vzdělávacích oborů**“ tvoří základní východisko tvorby učebních osnov vyučovacích předmětů v ŠVP. Jsou zde stanoveny závazné výstupy vzdělávání na úrovni 5. a 9. ročníku (orientačně též na úrovni 3. ročníku).

Pro ilustraci použijeme například vzdělávací obor Člověk a jeho svět. Nalezneme zde pro DV

tyto příležitosti: „Žák ... vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v blízkém okolí ... dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných ... uplatňuje základní pravidla silničního provozu ... ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc ...“

Významným faktorem pro zpracování ŠVP z hlediska dopravní výchovy jsou **konkrétní podmínky vzdělávání**. Uplatnění dopravní výchovy na konkrétní škole bude do značné míry ovlivňováno tím, má-li škola své dopravní hřiště či dvůr, kde může případně být instalováno dopravní hřiště mobilní. Má dostatek pomůcek, literatury pro dopravní výchovu? Je na škole někdo, kdo se v oblasti dopravní výchovy systematicky vzdělává? Mají všichni učitelé alespoň základní představu o příspěvku jejich předmětu k dopravní výchově? Je na škole dopravní výchova součástí koncepce školy? Je škola vybavena kvalitními a dostupnými lékárníčkami první pomoci? Umí je učitelé a žáci opravdu používat? Spolupracuje škola v dopravní výchově s policií, hasiči, záchranáři, zdravotníky, autokluby, někým dalším?

Shrnutí:

Do RVP ZV byly zařazeny dílčí způsobilosti klíčových kompetencí, tématické okruhy průřezových témat i očekávané výstupy vzdělávacích oborů, které mají zřejmou souvislost a důležitost pro dopravní výchovu. Dopravní výchova sice nebyla v RVP ZV popsána jako samostatný vzdělávací obor vzhledem ke své mnohostrannosti a průřezovosti, ale prostřednictvím očekávaných výstupů vzdělávacích oborů je evidentně závaznou součástí základního vzdělávání.

Její zařazení do výuky se může realizovat nejméně trojím způsobem:

1. Vzdělávací obsah dopravní výchovy bude integrován do jednotlivých vyučovacích předmětů všude tam, kde je to efektivní. V učebních osnovách vyučovacích předmětů je v tomto případě vyznačeno, že se jedná o dílčí výstup, případně učivo související s dopravní výchovou.
2. Osvědčenou formou, která bude jistě využívána je výuka v blocích, v projektech, kurzech. Dopravní soutěže, systematický výcvik na dopravním hřišti, kurzy pro chodce a cyklisty... jsou osvědčenými formami práce v dopravní výchově. Příležitost, kterou nabízí tvorba školního vzdělávacího programu, spočívá v tom, že můžeme vytvořit opravdu funkční systém dopravní výchovy ušitý na míru konkrétní škole. Při jeho tvorbě však hraje klíčovou úlohu koordinátor (metodik) dopravní výchovy.
3. Třetí možností je samostatný vyučovací předmět. Vzhledem k tomu, že o názvu, počtu i obsahu vyučovacích předmětů rozhoduje škola sama, záleží jeho zařazení skutečně na každé z nich. Nejkratší dobou pro jeho zařazení je pololetí. Škola může využít disponibilních hodin učebního plánu a zařadit takový předmět jako povinný nebo volitelný. Stejně jako dnes může škola podle svých finančních možností nabízet libovolné množství nepovinných vyučovacích předmětů.

Pokud se týká obsahu vyučovacích předmětů, uplatnily by se v něm nejen očekávané výstupy vztahující se přímo k dopravní výchově, ale též první pomoci, cyklistice, dopravní technice i environmentálním tématům v souvislosti s dopravou. Historie dopravy, statistika a některá další témata se též mohou stát součástí takového předmětu.

2 Zadání projektu vzdělávacích programů. Skelet RVP pro 1. stupeň ZŠ

Zamýšlíme-li se nad implementací dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu, musíme pro uchopení dané problematiky vycházet z nově koncipovaného kurikula Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Z tohoto úhlu pohledu je možné analyzovat začlenění dopravní výchovy v jednotlivých vzdělávacích oborech a průřezových tématech a poukázat na místa, kde je na dopravní výchovu přímá nebo blízká vazba. Všechny ostatní kroky – tvorbu školních výstupů, strategii výuky, učebního plánu, vzdělávacího obsahu dopravní výchovy a její zakomponování do průřezových témat – můžeme zpracovávat jako jistá doporučení sloužící školám k inspiraci, neboť jde o čistě školní specifikum pojetí dopravní výchovy ve školním vzdělávacím programu každé školy.

Analýza výstupů vzdělávacích oborů vzhledem k problematice dopravní výchovy

Rámcový vzdělávací program stanovuje jako závazné obecné cíle základního vzdělávání klíčové kompetence a očekávané výstupy vzdělávacích oborů na konci 2. a 3. vzdělávacího období.

Zastoupení dopravní výchovy v tematických okruzích jednotlivých vzdělávacích oborů můžeme na 1. stupni základní školy spatřovat v obsahovém zaměření očekávaných výstupů RVP ZV v 1. i 2. období. Přestože závazné jsou pouze výstupy druhého období, do analýzy jsme zahrnuli i výstupy období prvního. Důvodem bylo zjištění, že školy většinou tyto orientační výstupy na konci 1. období akceptují a ve svém ŠVP s nimi pracují.

Problematiku dopravní výchovy můžeme velmi organicky implementovat na 1. stupni základní školy do vzdělávacích oblastí:

- ❖ Člověk a jeho svět
- ❖ Člověk a zdraví
- ❖ Matematika a její aplikace
- ❖ Jazyk a jazyková komunikace
- ❖ Informační a komunikační technologie
- ❖ Člověk a svět práce
- ❖ Umění a kultura

3 Deskriptivní analýza vztahů mezi cíli dopravní výchovy a učivem na 1. stupni ZŠ

3.1 Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

3.1.1 Vzdělávací obor: Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat vztahujících se zejména v nejnižších ročnících bezprostředně k samotnému dítěti a jeho nejbližšímu okolí, regionu, vlasti, Evropě i globální problematice. Jejím cílem je, aby žáci získávali bezprostřední zkušenost s realitou života a učili se v něm bezpečně orientovat. Součástí je tedy rovněž problematika dopravní výchovy, která v této oblasti zaujímá významné místo ve všech tematických okruzích: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví.

Zejména se jedná o vedení dětí k vlastní bezpečnosti i bezpečnému chování vůči druhým z hlediska účastníka silničního provozu – chodce i cyklisty; rozvoji orientace v prostoru i rovině (plánování cesty, řešení situace v křižovatce...); zvládnutí základních pravidel a značek v častých situacích, do nichž se dítě dostává; výcvik dovedností při cestování pěšky i na kole a utváření postojů a hodnot jako je ochrana vlastního zdraví i zdraví jiných; dodržování dopravních předpisů jako podmnožiny zákonných norem...

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí

Školní výstupy: žák

- přejde správně vozovku nejen po přechodu (zebra, semafor), ale i v místě, kde přechod není vyznačen (podívám se vlevo–vpravo–vlevo a vykročím)
- pokud je v obci železniční přejezd, umí se na něm správně chovat
- zvládá chůzi po chodníku (vpravo), po krajnici (jednotlivec, v útvaru), přechází vozovku podle barev semaforu, podle gest dopravního policisty
- pozná základní značky v obci (v okolí školy, v okolí bydliště), řídí se jimi
- rozliší v silničním provozu zvuky různých dopravních prostředků, určí, ze kterého směru přicházejí
- správně posoudí, zda může ještě přejít vozovku vzhledem ke vzdálenosti a rychlosti přijíždějícího vozidla
- rozliší kategorie pozemních komunikací (dálnice, silnice, místní a účelové komunikace) a vyhledá je na plánu obce a okolí

- z možných cest k danému cíli se učí volit tu nejhodnější z hlediska bezpečnosti; vyhledá a označí nebezpečná místa a úseky
- zvládne cestování veřejnou dopravou, zakoupí si jízdenku

Učivo: orientace v místě bydliště, bezpečná cesta do školy (neznamená nejkratší), pěšina, chodník, silnice, vozovka, krajnice, křižovatka, semaforey, dálnice, dopravní policista, ulice, silnice, dálnice, místní a účelová komunikace, stezka pro cyklisty, trať, železniční přejezd, signalizace, závory, základní dopravní značky, veřejná doprava, stezky pro chodce (turistické) i pro cyklisty (cyklistické) – jejich značení a pohyb po nich, jsou-li v okolí, dovednostní výcvik v přecházení vozovky, chůze po chodníku, silnici, orientace v plánu obce a nejbližšího okolí, hromadné dopravní prostředky.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu
- rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovnává způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce

Školní výstupy: žák

- určí polohu obce vzhledem k jiným obcím, začlení obec do regionu
- zná možnosti dopravního spojení do sousedních obcí i do vzdálenějších míst
- v rámci vlastivědného učiva o České republice vyhledá na mapě silniční a železniční spojení mezi obcemi, přístavy, letiště, trasu dálnic apod.
- posoudí hustotu silniční nebo železniční sítě v určité oblasti
- bezpečně pozná dopravní značky v obci a chová se podle nich
- posoudí chování chodců a řidičů (dodržování či porušování dopravních předpisů)
- vlastním záznamem z pozorování zjistí rušnost dopravy v obci (zaznamenávání počtu a druhů dopravních prostředků, které projedou za určenou dobu křižovatkou)
- rozliší v realitě plán obce (popřípadě okolí), mapu regionu, vlasti; orientuje se v mapě turistické i silniční
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob dopravy v jiných zemích s dopravou u nás
- rozliší podle uniformy dopravní a městskou policii, respektuje jejich pokyny

Učivo: dopravní značky – zákazové, příkazové, výstražné, informativní; rušnost dopravy; dopravní předpisy zaměřené na přípravu cyklisty (viz též okruh Člověk a jeho zdraví); vyhledávání stezek pro turisty a cyklisty na mapě, jízdní řád, typy map; chůze v útvaru po správné straně komunikace.

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností

Školní výstupy: žák

- vyjmenuje různé druhy povolání, která souvisejí s dopravou
- rozřídí dopravní prostředky podle místa, kde se pohybují (země, voda, vzduch)
- seřadí dopravní prostředky podle rychlosti pohybu
- správně se chová při cestování v dopravních prostředcích, zvládá pravidla slušného chování

Učivo: řidič, řidička, průvodčí, pilot, letuška, strojvůdce, kapitán, dopravní policista, revizor, automechanik apod.; různé druhy dopravních prostředků pohybujících se po zemi, ve vodě, ve vzduchu (automobil – nákladní, osobní, vlak – nákladní, osobní, rychlík, MHD – tramvaj, autobus, trolejbus, loď, parník, letadlo); kultura cestování.

Dramatizace, inscenační hry s tematikou dopravní výchovy (cestování v dopravním prostředku, zakoupení jízdenky, uvolnění místa starší nebo nemocné osobě, matce s dítětem apod., řízení křižovatky dopravním policistou).

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, rodině, v obci (městě),
- rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která už se tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy
- poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnost zlepšení životního prostředí obce (města)

Školní výstupy: žák

- zvládá pravidla silničního provozu tak, aby se mohl zapojit do provozu jako cyklista (viz též Člověk a zdraví)
- poskytne podle svých možností pomoc druhým lidem, přivolá pomoc při dopravní nehodě, zvládne ošetřit drobná poranění
- posoudí vliv dopravy na životní prostředí v obci, navrhne možná zlepšení – obchvat, zelené pásy proti hluku apod. (viz též okruh Rozmanitost živé a neživé přírody)

Učivo: účastník silničního provozu – chodec, řidič, cyklista, vzájemná ohleduplnost; škodlivé vlivy dopravy na životní prostředí – hlučnost, znečištění ovzduší, smog, zamoření půdy a vody únikem benzínu či nafty v důsledku dopravních nehod; pravidla pro chodce i cyklisty – účastníky silničního provozu; aktuální sledování informací z dopravy v obci, aktivní účast na zlepšení dopravní situace v okolí školy a nebezpečných úsecích.

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti

Školní výstupy: žák

- vysvětlí, jak se měnil způsob dopravy během vývoje lidské společnosti (pěšky, pomocí lodí vydlabaných z kmenů, na vorech, na zvířatech, na vozech tažených zvířaty, první automobily, letadla atd.)
- zvládne orientaci v jízdním řádu na zastávce autobusu, vyhledá odjezdy vlaků, odjezdové tabule na nádraží)

Učivo: jízdní řád, zastávka, železniční stanice, vyhledání odjezdu autobusů, vlaků, popř. lodí, doprava z hlediska historie.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti

Školní výstupy: žák

- v souvislosti s osvojováním dějepisného učiva má žák přehled o technickém pokroku a o vynálezech – století páry, století elektřiny, využití jaderné energie, alternativní druhy energií apod.
- seřadí dopravní prostředky od nejstarších po současné

Učivo: koňka, parní stroj, parní pohon, elektrifikace, jaderný pohon (ledoborce, ponorky), raketové motory, raketoplány, ekologická doprava (bioplyn, katalyzátory u automobilů). Podle možnosti návštěva nádraží, letiště, přístavu. Návštěva muzeí, výstav...

ROZMANITOST ŽIVÉ A NEŽIVÉ PŘÍRODY, OCHRANA PŘÍRODY

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka

- zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškozovat

Školní výstupy: žák

- posoudí vlivy dopravy na životní prostředí v obci, okolí
- navrhne možná opatření pro zlepšení stávající dopravní situace

Učivo: vliv dopravy na znečištění ovzduší, vody, půdy (výfukové plyny, hořící nafta, únik benzínu či nafty do vody, do moří, škodlivost umývání aut u vodních toků, únik pohonných hmot do půdy apod.); poškozování rostlin solením silnic v zimním období, nepoživatelné ovoce ze stromů rostoucích u frekventovaných silnic, nevhodnost používání trávy rostoucí u silnic ke krmení domácích zvířat; ekologické způsoby dopravy, elektromobil, bioplyn, cyklistika, pěší turistika; výhody hromadné dopravy; konkrétní aktivity pro ochranu svého prostředí z hlediska vlivu dopravy.

Uvedme několik konkrétních příkladů:

Předmět: Prvouka

Ročník: 1.

Zdroj: Krojzlová, H. *Prvouka pro 1. ročník základní školy*. Praha: Fortuna 1993.

ISBN 80-7168-071-0

str. 40

Co děláš ve volném čase. Jízda na kole.

str. 32

Obrázek holčičky na kole, jde o zábavy dětí na jaře.

Předmět: Prvouka

Ročník: 1.

Zdroj: Vyskočilová, E.; Machalová, M.; Šebková, A. *Prvouka pro 1. ročník*. Úvaly: ALBRA, 2000.

str. 34

Úraz: Žáci si povídají, co je třeba dělat, když se stane úraz, jak mají být opatrní.

Předmět: Prvouka

Ročník: 2.

Zdroj: Vyskočilová, E.; Šebková, A.; Machalová, M. *Prvouka pro 2. ročník*. Úvaly: ALBRA, 2003. ISBN 80-86490-83-1, str. 44–45

Křižovatka – cyklista: I cyklista musí znát dopravní značky a řídit se dopravními předpisy.

Předmět: Prvouka

Ročník: 2.

Zdroj: Vyskočilová, E.; Šebková, A.; Machalová, M. *Prvouka pro 2. ročník*. Pracovní sešit, stránky nejsou číslovány. Úvaly: ALBRA, 2003. ISBN 80-86490-84-X

10. téma – Vláda a demokracie

Jak cyklistu srazilo auto: Žáci mají vybrat správné řešení – zda utečou, jestli seženou pomoc, jestli zavolají kamaráda.

14. téma – Zdraví a nemoc

Cyklista jede a nedrží řídítka. Žáci napíší, co není správné a jak by to mělo být správně.

21. téma – Dopravní výchova

Cyklista, který havaruje při jízdě z prudkého kopce. Jak předcházet nebezpečným situacím.

Předmět: Prvouka

Ročník: 3.

Zdroj: Vyskočilová, E.; Kronusová, A.; Machalová, M.; Matušková, A.; Pech, J.; Šup, R. *Prvouka pro 3. ročník základní i obecné školy*. Pracovní sešit 1. Praha: Portál 1995.

ISBN 80-7178-081-2

str. 30

Dopravní hra. Cyklista projíždí určenou trať a musí plnit úkoly.

Prakticky celou vzdělávací oblastí **Člověk a jeho svět** se prolíná vzdělávací obor **Geografie**.

Vzhledem k požadavkům dopravní výchovy je nejdůležitější aplikace zeměpisného učiva v tematickém okruhu Místo, kde žijeme, které výslovně klade důraz na dopravní výchovu. Dalším významným okruhem z hlediska zařazení podílu zeměpisného učiva na dopravní výchově je tematický okruh Rozmanitost přírody. Prakticky využitelné poznatky příslušející k tomuto okruhu jsou podrobněji rozebrány v rámci vzdělávací oblasti Člověk a příroda.

Uplatnění zeměpisného učiva s implementací dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu na ZŠ podle tematických oblastí nacházíme jak v 1., tak i v 2. období.

V tzv. „**Prvním období**“ je to téma **Místo, kde žijeme**

Obsah zeměpisného učiva v této tematické oblasti je dán praktickým významem dvou souvisejících složek vzdělávání na prvním stupni základní školy:

- formování správné prostorové představy o trojrozměrném zemském povrchu, a to zejména na příkladu podrobných velkoměřítkových map nejbližšího okolí,
- užití map a plánů pro správnou a bezpečnou orientaci v místní krajině.

Vyznačení místa bydliště a školy v jednoduchém plánu, nalezení cesty na určené místo a rozlišení možných nebezpečí v nejbližším okolí, začlenění své obce (města) do příslušného kraje a oblužného centra ČR, pozorování a popsání změny v nejbližším okolí, obci (městě) apod. je naprosto nezbytné pro dosažení očekávaných výstupů v prvním období. Prvním předpokladem bezpečného pohybu je poznání a pochopení konfigurace objektů nejdříve v těsné blízkosti, například trasy domov – škola, a později stále širšího okolí. Teprve toto lze označit jako schopnost „orientovat se“.

Ve „**Druhém období**“ rozvíjíme ve prospěch dopravní výchovy především schopnost správné orientace, která je východiskem:

- pro určení a vysvětlení polohy svého bydliště nebo pobytu v krajině,
- pro určení světové strany v přírodě i podle mapy a orientace podle nich,
- pro řízení se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě,
- pro rozlišení mezi náčrtů, plánů a základními typy map; vyhledávání jednoduchých údajů o přírodních podmínkách a sídlištních lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli,
- pro zprostředkování zkušeností, zážitků a zajímavostí z vlastních cest ostatním a porovnání způsobu života a přírody v naší vlasti i v jiných zemích.

K dosažení těchto cílů je nezbytná mapa jako jeden ze základních prostředků používaných ve vzdělávacím procesu. Poskytuje zmenšený, zobecněný a vysvětlený obraz zemského povrchu v rovině mapy. Tyto vlastnosti činí z map nezastupitelný prostředek poznávání a je zapotřebí věnovat jim (nejen) při dopravní výchově patřičnou pozornost.

Základním předpokladem pro bezpečnou orientaci a pohyb v dopravě je vytváření a rozvíjení mentálního modelu okolního prostředí.

Mapy samy o sobě jsou pasivním nositelem informací, které jsou do nich vkládány. Kde tedy hledat aktivní proces, při němž jsou znázorněné skutečnosti vnímány žáky, učiteli a ostatními uživateli map? Z hlediska výuky je aktivitou již vlastní **čtení obsahu mapy**, kdy pomocí mapové legendy identifikujeme konkrétní jevy. Následně jim pomocí souřadnicové sítě a vzájemné konfigurace sledovaných jevů přiřazujeme prostorovou lokalizaci. Tato funkce je naprosto zásadní a je nezbytným předpokladem dalšího využívání obsahu mapy.

Činnosti potřebné pro utváření a rozvoj prostorového vnímání v souvislosti s DV

- Proces čtení mapy začíná pochopením grafických symbolů přiřazených v mapové legendě znázorněným jevům – dvojité linie s výplní znamenají pozemní komunikace apod. Při čtení obsahu mapy je uživatel vyhledává a sleduje jejich rozmístění v ploše. Prvotní čtení je tedy představováno tvrzeními typu: Prahou protéká řeka Vltava, Olomouc leží severovýchodně od Brna ...
- Druhá, kvalitativně vyšší schopnost map zprostředkovat informace spočívá v propojování informací získaných čtením mapy a odvozováním nových poznatků. Jednotlivá prvotní zjištění jsou podkladem pro další vyhodnocování skutečností obsažených v mapě. Základem této úrovně aktivního využití mapy je porovnání vzájemného postavení objektů a jevů.

Můžeme porovnávat:

1. prvky uvnitř jednotlivých složek obsahu map (z rozmístění ploch lesů v České republice zjistíme charakter jejich rozmístění a rozsahu – lesní porosty Českomoravské vrchoviny tvoří mozaiku malých ploch, pomezí Moravy a Slovenska naopak představují rozsáhlé kompaktní plochy),
2. různé složky obsahu mapy (porovnáním georeliéfu a ploch lesa zjistíme, že v ČR jsou lesnaté oblasti spíše ve větších nadmořských výškách),
3. prvky a složky obsahu dvou či více srovnatelných map (z mapy výškových vrstev a klimatické mapy odvodíme, že v ČR se vzrůstající nadmořskou výškou klesají průměrné teploty a rostou roční úhrny srážek).

Podmínky úspěšného vyhodnocení obsahu map jako schopnost korespondující s cíli DV

Předpokladem využití mapového obsahu je správné pochopení a vnímání horizontálního průmětu objektů a jevů v ploše mapového listu. Podmínkou pro porozumění mapové kresbě je schopnost zaujmout stanoviště nad územím a vnímat je z „ptačí“ perspektivy. Tato schopnost se u žáků prvního stupně vytváří postupně. Většina žáků ještě ve 3. a 4. ročníku touto schopností nedisponuje, resp. nedokáže se hypoteticky do tohoto stanoviště přenést. Tito žáci postrádají potřebný kognitivní nástroj, který by jim umožnil utvořit si smysluplné pojetí mapy. Verbální sdělování typu „co bychom viděli, kdyby...“ a definice „mapa je zmenšený obraz zemského povrchu...“ mohou žáci přijmout nanejvýš jako málo pochopená fakta, která si pouze zapamatují.

– Dětský kognitivní egocentrismus a souvislost s dopravní výchovou

Tato skutečnost souvisí s aktuálními poznávacími schémata mladších žáků zahrnujícími především zkušenost s frontálním pohledem. Jde o projev dětského egocentrismu (posuzování jevů od sebe, ze svého stanoviště, ze svého stanoviska). Tuto centraci můžeme pozorovat i v neschopnosti žáků projektovat znalost půdorysu geometrických těles do schopnosti představit si průmět objektů velkých rozměrů, např. domovních bloků. Prvním předpokladem správného chápání obsahu map je tedy zkušenost s hypotetickou změnou stanoviště a s ní spojená představa průmětu objektu z tohoto místa pohledu. Žáci sami objevují, že při pohledu shora uvidí například domy jako obdélníky, silnice jako čáry apod.

– Simulace krajiny

Hypotetická změna stanoviště spojená s decentrací však sama o sobě nestačí k pochopení mapového vyjádření skutečnosti. Žáci mladšího školního věku jsou totiž schopni **myslet konkrétně**, tj. v mysli operují s konkrétními představami o jevech. Tyto jejich představy jsou vázány na zkušenost, kterou učiní v činnostech. Jednoduše řečeno (ve vztahu ke konstrukci pojmu mapa): dítě musí „uvidět“ (resp. u velkých objektů představit si) průmět konkrétního předmětu a opačně, podle průmětu tento předmět poznat. V dalším kroku je zapotřebí přiblížit změnu vyplývající z různé orientace předmětů tak, jak se ve skutečnosti nacházejí. Aby žáci porozuměli vertikálnímu úhlu pohledu a dokázali hypoteticky změnit své stanoviště (tedy v mysli se přenést nad objekty, které bezprostředně z tohoto pohledu vnímat nemohou), je nutné, aby sami takovou situaci zažili. V simulované situaci jim předložíme konkrétní problém – půdorysně zakreslit žáky vytvořené prostorové modely části krajiny.

Při realizaci uvedeného úkolu se žáci seznámí s nutností zmenšeného a zjednodušeného zákresu znázorňované skutečnosti. Tento krok vyžaduje postupný přechod z vyjádření v poměru 1:1 k menším měřítkům. Teprve tehdy si uvědomí, že nemohou zakreslit všechny jevy na tomto modelu ve všech jejich detailech.

– Zobecnování znázorňované reality

Postupným zmenšováním skutečnosti dospějí žáci k pochopení dalšího z atributů mapového obrazu – zobecnění obsahu map v závislosti na míře zmenšení. Mohou například nahradit křivolaké linie vodních toků úsečkami nebo je charakterizovat pomocí méně detailního průběhu čar. Porovnáním těchto dvou způsobů sami dospějí k poznání, že předloze podobnější (geograficky věrohodnější) je takové nahrazení, které zachovává její podstatné vlastnosti.

Teprve po zvládnutí tohoto prvního kroku mohou žáci správně porozumět obsahu map středních a malých měřítek. Na nich je pak vhodné dokumentovat zobecnění, které má více úrovní. Jednak jsou zobecňovány jednotlivé složky obsahu mapy – vodstvo, sídla ... a jsou tak zjednodušovány, ale i vypouštěny méně podstatné jevy – přítoky větších řek, málo početné obce apod. Kompletně vynechány jsou i některé složky obsahu mapy, které jsou v daném měřítku vzhledem k ostatnímu obsahu kartograficky nevyjádřitelné, nebo jsou vzhledem k tematice mapy nepodstatné – např. georeliéf v socioekonomických mapách. Důležitá je přitom zásada spojování míry zobecnění v závislosti na konkrétním měřítku v postupných krocích – mapy velkého měřítko (nejbližšího okolí školy), středního měřítko (lokalizace sídla školy v kontextu s okolními sídly), malého měřítko (poloha sídla v rámci republiky) a velmi malého měřítko (poloha naší republiky v Evropě).

– Znakový klíč

Obsah mapy je srozumitelný díky symbolizovanému způsobu komunikace znázorněných skutečností – jazyka mapy. Prostředkem ke správnému chápání je znakový klíč, tzv. legenda mapy. Její význam si dobře uvědomíme při srovnání téhož území na leteckém či družicovém snímku a na srovnatelné mapě. Snímek sice obsahuje podstatně více podrobností, často ale nevíme, co vyjadřují. Na mapě je každá část jejího obsahu srozumitelná díky legendě, v níž si význam libovolného jevu zjistíme nebo ověříme. S významem řady kartografických znaků se žáci seznamují i mimo školu používáním automap, turistických map apod. Především na školách druhého a vyššího stupně jsou využívány rozmanité a početné kartografické znázorňovací prostředky. Školní zeměpisné atlasy jsou obvykle určeny společně pro druhý a třetí stupeň a žáci s nimi pracují hned od šesté třídy. K dispozici není prakticky žádný mezistupeň, který by je na tento přechod připravil.

Význam vysvětlení konkrétního obsahu map vynikne v souvislosti s její zeměpisnou interpretací. Čím častěji je žák nucen využívat znakový klíč, tím méně se soustředí na vysvětlení podstatných geografických souvislostí. Proces zapamatování znázorněných skutečností je přerušován a ztrácí se původní záměr. Interpretace je v daném kontextu chápána jako pokračování a rozvoj vlastní identifikace sledovaných objektů a jevů. Teprve tato činnost má kognitivní význam v geografickém poznávání. Identifikovaným prvkům mapového obsahu přiřazujeme jejich prostorovou určenost, a to porovnáváním vzájemně mezi sebou nebo vzhledem k zeměpisné síti. Zde nacházíme nezastupitelný zdroj zeměpisných poznatků, a proto je nutné využít dostupné prostředky pro jejich efektivní komunikaci.

V praxi jsou sice uvedené zásady využívány, ale spíše nahodile a bez směřování k vytyčenému cíli. Základní aspekty implementace požadovaných poznatků a dovedností do dopravní výchovy na prvním stupni ZŠ lze dosáhnout jen s využitím jednotlivých uvedených vlastností map a zásad jejich využití.

Do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět přísluší ve vyšších ročnících 1. stupně ZŠ rovněž učivo **přírodovědy**. Uvedme několik příkladů jeho využitelnosti prodoprní výchovu:

Zdroj: Učebnice: Štiková, V. *Přírodověda 4*. Brno: Nová škola, 2003.

Název: Společenstva živých organismů: společenstva okolí lidských obydlí.

Stručná anotace obsahu: Rostliny a živočichy v okolí domu, kde žák 4. třídy bydlí, může žák pozorovat při pěší obhlídce, v časově a vzdálenostně dostupném bezpečném okolí se může s organizmy mimoděk seznamovat při sportovně-rekreačních aktivitách, jako je např. vyjížďka na kole. Zde platí i výchovná zásada, že by měl být ve škole či rodině poučen o tom, že jízda na kole by neměla rostliny či živočichy poškozovat nebo úplně ničit. Příkladem může být neškodná jízda po cestách vs. škodu způsobující jízda po loukách (např. s neposečenou trávou, s chráněnými rostlinami před vykvetením aj.), po okrajích mokřadů apod.

Zdroj: Učebnice: Štiková, V. *Přírodověda 4*. Brno: Nová škola, 2003.

Název: Společenstva živých organizmů: společenstva polí.

Stručná anotace obsahu: d t t o, příkladem může být neškodná jízda po polních cestách vs. škodu způsobující jízda po polích před sklizní úrody (ničení vegetace a hospodářské produkce), jízda po polích ve svažitém terénu s vyjížděním „kolejí“, způsobující následnou půdní erozi, zhutňování půdy a tedy obtížný odtok vody, ničení migračních tras užitečného hmyzu, atd. Škody v přírodě mohou být způsobeny v chráněných přírodních rezervacích pokud cyklisté nerespektují zákazové značky jízdy na kole. Ve školní výchově je třeba zdůraznit nejen přírodovědný aspekt, ale i dopravně- bezpečnostní, neboť jízdou na kole v chráněném území s členitým georeliéfem, uvolněnými kameny apod. může dojít k úrazu, poškození zdraví.

Zdroj: Učebnice: Štiková, V. *Přírodověda 4*. Brno: Nová škola, 2003.

Název: Společenstva živých organizmů: společenstva vod.

Stručná anotace obsahu: d t t o, příkladem může být jízda na kole k vodnímu toku či ploše. Pozitivní je zdravotně-rekreační aspekt, negativní např. ohrožování stanovišť obojživelníků a plazů, pohybujících se na stezkách lemujících potoky, řeky, rybníky aj. vodní plochy. Např. sezónní masová migrace chráněných, užitečných živočichů za účelem rozmnožování si často vynucuje omezení nebo úplné vyloučení dopravy (jízdy na kole) po určitou dobu. K tomu by měla vést školní výchova, neboť v kolizních situacích by měl člověk přírodu respektovat zejména tam, kde to lze bez větších škod. Omezení jízdy na kole a nadřazení zachovy ohrožených druhů organizmů je v uvedeném případě řešitelné.

Zdroj: Učebnice: Štiková, V. *Přírodověda 4*. Brno: Nová škola, 2003.

Název: Společenstva živých organizmů: společenstva lesů.

Stručná anotace obsahu: d t t o, příkladem může být jízda na kole po lesních cestách či mimo ně. Pozitivní je opět zdravotně-rekreační aspekt, negativní např. nebezpečí ztráty orientace, zvýšené nebezpečí úrazu očí v hustém či suchém porostu, atd.

Zdroj: Učebnice: Štiková, V. *Přírodověda 4*. Brno: Nová škola, 2003.

Název: Horniny a nerosty: železná ruda.

Stručná anotace obsahu: učivo o využití železné rudy k výrobě železných předmětů, např. nejprve polotovarů, jako jsou trubky, ložiska, různé rámy, dráty atd., lze využít k uvedení hotového výrobku, např. jízdního kola. A vysvětlení, že materiálová historie jízdního kola započala železem, přes kombinaci železa a jiných, zejména lehkých kovů až k dnešní náhradě železa jinými materiály (tvrzené plasty, grafit, atd.)

Zdroj: Učebnice: Matyášek, J.; Štiková, V.; Trna, J.: *Přírodověda 5*. Brno: Nová škola, 2005
Název: Podmínky života na Zemi: Pozorování neživé přírody – půda.

Stručná anotace obsahu: učivo o půdě lze velmi vhodně žákům doplnit o dopravně bezpečnostní souvislosti, mj. o vliv jízdy na kole na půdu. Cyklistika se v tomto smyslu provozuje jako sportovní disciplína (cyklokros), rekreačně-zdravotní aktivita (běžné vyjížďky na kole), pracovní aktivita (dojížďka za prací na vzdálenějším poli, převoz úrody, nářadí aj.) nebo jako komunikační forma (nejkratší spojnice mezi částmi obcí). Z toho se odvíjí hodnocení vztahu jízdní kola a půdy. Převládají pozitivní prvky. Jako negativní jev je třeba posuzovat vliv cyklistiky na půdní erozi (vzniká např. při jízdě na kole na pooraném poli, vyjíždění kolejí, jejich rozšiřování, prohlubování, v neposlední řadě jde také o větší poškozování, znečišťování jízdního kola v takovémto terénu nežli by k němu došlo při jízdě po zpevněné polní cestě, atd.

Zdroj: Učebnice: Matyášek, J.; Štiková, V.; Trna, J.: *Přírodověda 5*. Brno: Nová škola, 2005
Název: Podmínky života na Zemi: Pozorování neživé přírody – elektrický proud.

Stručná anotace obsahu: učivo o elektrickém proudu žáci 5. ročníku procvičují pomocí ploché baterie, žárovky (4,5 V) aj. vodivých či nevodivých předmětů. Jako příklad využití elektrické energie může být zmíněno i jízdní kolo. To má být vybaveno mj. osvětlením. Tradičním je světelný reflektor a dynamo, upevněné na kole. S tím se žáci setkávají již v útlém dětství a tato bezpečná elektrická zařízení znají a spojují si právě s jízdním kolem.

Zdroj: Učebnice: Matyášek, J.; Štiková, V.; Trna, J.: *Přírodověda 5*. Brno: Nová škola, 2005
Název: Podmínky života na Zemi: Život v různých podnebných pásech

Stručná anotace obsahu: učivo o životě lidí v různých geografických oblastech světa může žákům oživit zmínka o specifických podmínkách dopravní komunikace. Žáci znají z našeho prostředí převahu motorizmu nad jinými druhy dopravy, vč. cyklistiky. Z televize, časopisů či z vyprávění svého vietnamského spolužáka také vědí, že jinde ve světě je tomu stále ještě jinak – např. v JV Asii převládá, zejména na venkově, masová přeprava lidí na jízdních kolech a rikšách. Také, že existují státy, kde je velmi rozšířená cyklistika (např. převážně rovinatý Benelux), jinde je velmi vzácná (USA).

3.2 Vzdělávací oblast: Člověk a zdraví

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- žák dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu
- reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech
- uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle, projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví

Školní výstupy: žák

- dodržuje pravidla silničního provozu a chová se tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- určí v obci nebezpečná místa, kde by neměl přecházet vozovku
- je schopen ošetřit drobná poranění
- v případě potřeby přivolá pomoc k dopravní nehodě
- vhodně se oblékne a vybaví na cyklistický výlet, jízdu na kole, dodržuje pitný režim

Učivo: pravidla silničního provozu se zaměřením na chodce a cyklisty, řešení dopravních situací na dopravním koberci, na pískovém stole či pískovišti za použití modelů dopravních značek a dopravních prostředků, nebezpečná místa k přecházení vozovky (v zatáčce, před vrcholem stoupání, za stojícími vozidly, v místě, kde nemáme přehled, kde nám něco brání ve výhledu), barevnost oblečení, ošetření drobných poranění, tel. čísla 112, 150, 155, 156, 158, první pomoc, vhodné oblečení pro cyklistiku.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- uplatňuje účelné způsoby chování v modelových situacích simulujících mimořádné události a v situacích ohrožujících zdraví
- ošetří drobná a střední poranění a zajistí lékařskou pomoc
- předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek

Školní výstupy: žák

- ošetří drobná a střední poranění a zajistí lékařskou pomoc
- jako chodec a cyklista dodržuje pravidla silničního provozu
- předvede v modelové situaci odmítnutí alkoholu, drogy
- uplatňuje účelné způsoby chování v modelových situacích dopravní nehody
- zvládá na dopravním hřišti jízdu podle pravidel silničního provozu
- zvládá jízdu zručnosti na kole

Učivo: bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty; pravidla silničního provozu, nebezpečí řízení pod vlivem alkoholu, léků, drog, ošetřování poranění, zásady první pomoci, podle možnosti absolvování jízdy zručnosti (průkazka cyklisty).

Metody a strategie výuky by měly co nejvíce vycházet z bezprostřední zkušenosti žáka s realitou, ze smysluplného poznávání svého nejbližšího okolí, manipulace s konkrétními předměty, názornosti.

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví se realizuje ve dvou vzdělávacích oborech – Člověk a zdraví a Tělesná výchova. Na prvním stupni ZŠ je obsah vzdělávacího oboru Člověk a zdraví součástí vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Zaměříme se tedy na analýzu vzdělávacího oboru Tělesná výchova.

3.2.1 Vzdělávací obor: Tělesná výchova

Směřuje jednak k poznání vlastních pohybových možností žáků, k využití jejich zájmů a rovněž k poznání jejich vlivu na komplexní pohodu člověka a jeho zdraví.

Z hlediska dopravní výchovy jde o směřování k cílenému využití pohybových dovedností ve svém každodenním režimu, o zvyšování své zdatnosti a výkonnosti žáků a účinném trávení volného času se zajištěním své vlastní bezpečnosti i bezpečnosti ostatních a respektování určitých zásad ochrany svého zdraví. Jedná se zejména o dodržování pravidel bezpečného chování nejen na nářadí, ale i na silnici, o přesuny žáků na určitá místa na kole, o zvládnutí koordinace pohybů s využitím jízdy zručnosti, sledování svých výkonů i výkonů sportovců na republikové i mezinárodní úrovni, o jízdu v terénu, ale i na dopravním hřišti...

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- spojuje pravidelnou každodenní pohybovou činnost se zdravím a využívá nabízené příležitosti
- zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině; usiluje o jejich zlepšení
- spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích
- reaguje na základní pokyny a povely k osvojované činnosti a její organizaci

Školní výstupy: žák

- má-li příležitost, využívá k trávení volného času turistiku, jízdu na kolečkových bruslích, skateboardu, koloběžce, na kole v doprovodu rodičů nebo na bezpečných místech
- spolupracuje při týmových pohybových aktivitách – hrách, soutěžích s dopravní tematikou
- reaguje na pokyny a plní povely, které souvisí s bezpečným přesunem jednotlivců či skupiny, organizováním dopravních akcí

- reaguje na pokyny, kterými získává pohybové dovednosti spjaté s jízdou na kolečkových bruslích, koloběžce, skateboardu, kole...

Učivo: význam pohybu – turistiky, cyklistiky... pro zdraví, hygiena při turistice, cyklistice, rychlost jízdy, zručnost – koordinace pohybu, pravidla bezpečnosti cyklisty, pohyb cyklisty na dopravním hřišti, pohyb cyklisty v silničním provozu v doprovodu zletilé osoby, pohyb na kolečkových bruslích, skateboardu...

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- podílí se na realizaci pravidelného pohybového režimu, uplatňuje kondičně změřené činnosti, projevuje přiměřenou samostatnost a vůli po zlepšení úrovně své zdatnosti
- uplatňuje pravidla hygieny a bezpečného chování v běžném sportovním prostředí, adekvátně reaguje v situaci úrazu spolužáka
- jedná v duchu fair play: dodržuje pravidla her a soutěží, pozná a označí zjevné přestupky proti pravidlům a adekvátně na ně reaguje, respektuje při pohybových činnostech opačné pohledy
- změří základní pohybové výkony a porovná je s předchozími výsledky
- orientuje se v informačních zdrojích o pohybových aktivitách a sportovních akcích ve škole i v místě bydliště, samostatně získá potřebné informace

Školní výstupy: žák

- k trávení volného času využívá také jízdu na kole, kolečkových bruslích, skateboardu...
- zjišťuje délku ujeté trasy; čas, za který ujede určitou trasu; výsledky zaznamenává a usiluje o zlepšení své kondice
- uplatňuje pravidla hygieny při jízdě na kole a jiných sportovních činnostech
- při jízdě na kole dodržuje dopravní předpisy, zná a respektuje vhodná místa pro zvolený pohyb
- poskytne při zranění sebe i druhé osoby přiměřenou pomoc
- dodržuje pravidla soutěží – jízdy zručnosti, týmové hry s dopravní tematikou...
- sleduje informační zdroje o pohybových aktivitách zaměřených na cykloturistiku, orientuje se v blízkých cyklistických stezkách
- vytyčí si cyklistickou trasu odpovídající svým možnostem

Učivo: význam pohybu – cykloturistiky pro zdraví, hygiena při cykloturistice, jízda rychlostí, zručnosti – koordinace pohybu, pravidla bezpečnosti cyklisty, vytyčení cyklistické trasy, orientace na mapě, pohyb cyklisty na dopravním hřišti, pohyb cyklisty v silničním provozu, přesun cyklisty v terénu – v přírodě

Cvičební prostředí: tělocvična, hřiště, atletická dráha, školní parkoviště nebo jiná zpevněná a rovná plocha v nejbližším okolí školy pro nácvik jízdy na koloběžce, kole, bruslích a skateboardech, chodníky, cyklostezky, pozemní komunikace s malým provozem, do-

pravní hřiště, sportovní areály pro bruslaře a skateboardisty, odborná učebna pro výuku předmětů se zdravotnickou problematikou.

Učební pomůcky: koloběžka, jízdní kolo, kolečkové brusle, skateboard, reflexní bundy nebo reflexní rozlišovací dresy, cyklistická přilba, chrániče zápěstí, kolen a loktů, nářadí na opravu kola a výměnu pláště a duše, kužele na vytyčování dráhy, autolékárnička, katalogy firem a obchodů nabízejících sportovní a turistické vybavení, autoatlas, turistické a cyklistické mapy, plány nejbližšího okolí (okresního, krajského města), buzola, kroměř, stopky, obvazový a fixační materiál, desinfekční prostředky, maketa pro nácvik první pomoci včetně dýchání z plic do plic, ukázky jídelníčků a vitamínových prostředků podle zásad zdravé výživy, pravidla provozu na komunikacích (silničního provozu) včetně povinného vybavení jízdního kola, propagační materiály, videokazety, CD a DVD s dopravní a zdravotnickou problematikou z nabídky BESIPU – PC program, publikace první pomoci k DSMC (vydal ČCK ve spolupráci s MD).

Zdroje:

1. Cihlář, J. *Cyklistika pro každého*. Praha: Olympia, 1991.
2. Landa, P.; Lišková, J. *Rekreační cyklistika: výběr kola, technika jízdy, děti a kolo*. Praha: Grada Publishing, 2004.
3. Neuman, J. a kol. *Turistika a sporty v přírodě: přehled základních znalostí a dovedností pro výchovu v přírodě*. Praha: Portál, 2000.
4. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – verze 2007. www.msmt.cz.
5. Skeřil, M.; Čegan, P. *Cykloturistika pro všechny: příručka pro učitele, vedoucí mládeže, rodiče a přátele na kole*. Ostrava: Montanex, 2003.
6. Šafránek, J. *Kolo pro děti a jejich rodiče*. Praha: Portál, 2000.
7. Vzdělávací program Základní škola. Praha: Fortuna, 1998, 2. upravené vydání.
8. www.cykloturistika.cz.
9. www.nakole.cz.
10. www.tmtbrno.cz/dopravni_vychova/ – Dopravní výchova na CD-ROM – Filip a jízdní kolo.

3.–5. ročník

Učivo: Nácvik základních cyklistických dovedností – jízda a rovnováha bez šlapání, přímá jízda se šlapáním, zatáčení o mírném poloměru, nasedání, rozjetí, zastavení a sesedání z kola, překonání malé překážky a jízda v určeném směru.

Specifikace učiva, náměty na úkoly, otázky k řešení i zamyšlení:

- zkus jízdní kolo použít jako koloběžku
- jaký typ kola je nevhodnější pro nácvik základních cyklistických dovedností pro chlapce, pro děvčata, odhadni i jeho velikost
- odhadni poloměr zatáčky jaký by si začínající cyklista mohl dovolit
- troufl by sis v tomto vzdělávacím okruhu i řízení jednou rukou, pokus se o to
- je možná při zvládnutí výše uvedených dovedností i jízda na dopravní komunikaci s provozem

Didaktické zásady a formy práce:

Individuální – např. cvičení jednotlivců nebo cvičení na stanovištích ke zvýšení intenzity činnosti za dodržení podmínek bezpečnosti a didaktických zásad – zejména individuálního přístupu a posloupnosti (od jednoduchých ke složitějším cvičením). Ke hrám a soutěžím přistoupit až máme jistotu, že žáci prováděné činnosti zvládli. Potom je zařazovat hlavně když cítíme, že žáci ztrácí zájem.

Hromadné (skupinové) – soutěže jednotlivců, skupin i hromadné hodnocené za družstvo např. součtem bodů, součtem časů, pořadím časů, štafetové soutěže a hry pokud je prováděná činnost pro tyto formy vhodná.

3.3 Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace

3.3.1 Vzdělávací obor: Matematika a její aplikace

Vzdělávací oblast je založena především na aktivních činnostech při práci s matematickými objekty a na využití matematiky v reálných situacích. Klade důraz na porozumění a rozvoj základním myšlenkovým postupům a pojmům a vztahům mezi nimi. Vede k osvojení si algoritmů, symbolů a způsobu jejich použití.

Vzdělávací oblast je rozdělena na čtyři tematické okruhy: Čísla a početní operace, Závislosti, vztahy a práce s daty, Geometrie v rovině a prostoru, Nestandardní aplikační úlohy a problémy.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace poskytuje mnoho podnětů, které mohou přispět k naplňování cílů dopravní výchovy. Jde zejména o:

- využívání matematických poznatků a dovedností v praktických činnostech – odhady, měření, orientace apod.,
- rozvoj kritického myšlení,
- modelování reálných situací v matematickém prostředí, vyhodnocování modelu a jeho porovnání s reálnou skutečností,
- řešení problémových situací a aplikovaných úloh z běžného života, využití výsledků, řešení úloh a problémů v reálných situacích,
- výchovu k soustavné sebekontrolě, rozvíjení důvěry ve vlastní schopnosti.

Problematika dopravní výchovy se týká výrazně geometrie v rovině a prostoru – hledání podobností a odlišností útvarů, modelování reálných situací, odhady, úhly, délky, ... dále pak řešení nestandardních úloh a početních operací a jejich propojení s životní realitou. Přispívá k rozvoji logického myšlení (řešení dopravy v křižovatkách), dodržování pravidel, třídění pojmů (značky...), porovnávání (vzdáleností, rychlostí...), orientaci v plánu, mapě...

Matematika se může svým pojetím i svými metodami podílet velkou měrou na pěstování celé řady kompetencí potřebných při zvládnutí dopravních situací, jako jsou např. kázeň, sebekontrola, pečlivost, přesnost, pohotovost, důslednost, odpovědnost, koncentrace a další. Rovněž může přispívat k potlačování některých negativních rysů, jakou jsou zbrklkost, neuváženost, povrchnost, nekritické sebevědomí apod. Dopravní výchova poskytuje matematické mimo jiné možnosti uplatnění teoretických poznatků v realitě, a tím se realizují možnosti využití aplikačních úloh v mnoha tématech matematiky základní školy. Navíc práce s číselnými údaji získanými ze statistik dopravní nehodovosti přináší konkrétní výsledky, které mohou být pro žáky varující. Číslo je zpravidla pro žáka tím nejpřesvědčivějším argumentem.

ČÍSLO A POČETNÍ OPERACE

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- používá přirozená čísla k modelování reálných situací, počítá předměty v daném souboru, vytváří soubory s daným počtem prvků
- čte a zapisuje přirozená čísla do 1000, užívá a zapisuje vztah rovnosti a nerovnosti
- užívá lineární uspořádání, zobrazí číslo na číselné ose
- řeší a tvoří úlohy, ve kterých aplikuje a modeluje osvojené početní operace

Školní výstupy: žák

- zobrazí matematicky reálnou situaci v silničním provozu (odpovídající věku žáka) – počet osob, vozidel, cyklistů na křižovatce
- přečte a předá informaci z tisku o nehodovosti v obci, okolí – v číselných údajích
- vyznačí množství dopravních nehod, značek, chodců... na číselné ose
- řeší jednoduché slovní úlohy s dopravní tematikou do 1000
- vytváří vlastní slovní úlohy s dopravní tematikou v oboru do 1000

Učivo: pamětné sčítání, odčítání, násobení, dělení při řešení slovních úloh s dopravní tematikou; zaokrouhlování; řešení aplikačních úloh; odhady rychlosti, vzdálenosti, číselná osa.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- provádí písemné početní operace v oboru přirozených čísel
- řeší a tvoří slovní úlohy, ve kterých aplikuje osvojené početní operace v celém oboru přirozených čísel
- zaokrouhluje přirozená čísla, provádí odhady a kontroluje výsledky početních operací v oboru přirozených čísel

Školní výstupy: žák

- provádí písemné početní operace v oboru přirozených čísel při řešení úloh ze života s problematikou dopravní výchovy
- přečte a předá informaci z tisku o nehodovosti v obci, okolí – v číselných údajích
- řeší a tvoří slovní úlohy s problematikou dopravní výchovy (počty nehod, počty zranění, náklady na odstranění nehod, výdaje na prevenci..)
- zaokrouhluje vzdálenosti dopravních prostředků, počty nehod, výdajů na prevenci, výdajů na odstranění nehod, odhaduje rychlost jedoucího vozidla, množství dopravních prostředků, které projedou obcí za určitou časovou jednotku

Učivo: písemné a pamětné sčítání, odčítání, násobení, dělení – počty nehod, smrtelných úrazů, zranění, výdajů na odstranění nehod, výdajů na prevenci při řešení a utváření slovních

úloh, odhady a zaokrouhlování rychlosti, vzdálenosti (kratší, delší trasa...), finančních prostředků, číselná osa, tvorba vlastních úloh počítání s velkými čísly; měřítko plánu, mapy, poměr; procenta.

ZÁVISLOSTI, VZTAHY A PRÁCE S DATY

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- doplňuje tabulky, schémata, posloupnosti čísel

Školní výstupy: žák

- orientuje se v jednoduchém jízdním řádu místní dopravy
- zapíše do tabulky data spojená s dopravní nehodovostí, úrazy

Učivo: jízdní řád místní dopravy, tabulka, jednoduchý graf ve čtvercové síti.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- vyhledává, sbírá a třídí data
- čte a sestavuje jednoduché tabulky a diagramy

Školní výstupy: žák

- z tisku vyhledává, sbírá, třídí data o dopravní nehodovosti a prevenci
- data zaznamenává do tabulky a diagramu s konstruováním nebo využitím počítačového programu

Učivo: práce s tabulkou – její konstrukce, vložení dat, hledání závislostí mezi daty o nehodovosti a prevenci, ... záznam do diagramu – práce s počítačem.

GEOMETRIE V ROVINĚ A PROSTORU

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- rozezná, pojmenuje, vymodeluje a popíše základní rovinné útvary a jednoduchá tělesa, nachází v realitě jejich reprezentaci
- porovná velikost útvarů, měří a odhaduje délku úsečky
- třídí rovinné útvary

Školní výstupy: žák

- na příkladech jednotlivých typů značek pojmenuje základní rovinné útvary (kruh, čtverec, obdélník, trojúhelník)

- modeluje jednotlivé značky a pojmenovává je
- na plánu obce porovná vzdálenosti do určitého místa, určí nejkratší trasu

Učivo: základní útvary v rovině: čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník, úsečka, lomená čára, délka úsečky

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- narýsuje a znázorní základní rovinné útvary
- sčítá a odčítá graficky úsečky, určí délku lomené čáry, obvod mnohoúhelníku sečtením jeho stran
- sestrojí rovnoběžky a kolmice

Školní výstupy: žák

- vyrobí pro modelové situace nebo dětskou hru dopravní značky
- narýsuje křižovatku znázorňující dopravní situaci, doplní značky, dopravní prostředky
- vypočítá graficky i numericky vzdálenost do určitého místa z místa bydliště s využitím mapy regionu nebo mapy ČR

Učivo: základní útvary v rovině: čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník, úsečka, lomená čára, délka úsečky, jednotky délky a převody vzdáleností, kolmice, rovnoběžky.

NESTANDARDNÍ APLIKAČNÍ ÚLOHY A PROBLÉMY

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky

Školní výstupy: žák

- řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy – dopravní situace v křižovatce

Učivo: řešení komplexnějších úloh s dopravní tematikou, ve kterých lze užít logický úsudek pro řešení problému, řešení úloh na orientaci v rovině i prostoru.

Metody práce:

- analýza, syntéza, induktivní postupy, deduktivní úvahy, zobecňování,
  - pozorování, práce s textem – vyhledávání dat, práce s tabulkami, se statistickou ročenkou.
  - modelování situací, grafické znázorňování
- Praktickou část uvést společně pro I. i II. stupeň.

3.3.2 Konkrétní příklady z matematiky na 1. stupni ZŠ se vztahem k DV

Ročník: 3., 4.

Zdroj: Učebnice: Blažková, R.; Matoušková, K.; Vaňurová, M. *Matematika pro 3. ročník ZŠ*. Praha: Alter, 2006. a Divíšek, J.; Hošpesová, A.; Kuřina, F. *Matematika pro 4. ročník ZŠ*. Praha: Prometheus, 1999.

Téma: Kružnice, kruh

Anotace: Kružnice, kruh – chápání a rozlišování tvaru, kružnice a kruh jako geometrické útvary. Vyvození pojmů v duchu přesných definic. Základní pojmy: střed, poloměr, průměr kružnice, kruhu. Vztah mezi poloměrem a průměrem kružnice. Rýsování kružnic. Vzájemná poloha dvou kružnic.

Specifikace souvislostí učiva s jízdním kolem: Přední a zadní kolo jízdního kola jako hrubý model kružnice. Umístění a upevnění obou kol.

Kruhové dopravní značky.

Náměty na didaktické využití programu a některé činnosti:

1. Odhadněte, kolik centimetrů má průměr předního kola na jízdním kole. Potom změřte průměr předního kola vypočítejte jeho poloměr ($d = 2r$, $r = d/2$).

2. Ověřte, zda přední a zadní kolo jízdního kola mají se shodné poloměry. Jak tomu bylo u historických kol?

3. Procvičte si rýsování kružnic pomocí kružítko.

4. Pomocí úseček a kružnic narýsujte schématický obrázek jízdního kola.

5. Narýsujte některé dopravní značky, např. stezka pro cyklisty, zákaz vjezdu všech vozidel, zákaz vjezdu do jednosměrné ulice. Uveďte, zda platí uvedené dvě poslední značky také pro cyklisty.

6. Pozorujte v souvislosti s jízdním kolem vzájemnou polohu dvou kružnic a vzdálenost středů těchto kružnic.

Učebnice str. 89, 90, 102, 159.

Ročník: 3., 4.

Zdroj: Učebnice: Blažková, R.; Matoušková, K.; Vaňurová, M. *Matematika pro 4. ročník ZŠ*, 1.–3. díl. Praha: Alter, 2007.

Téma: Přirozená čísla do milionu, znázorňování čísel na číselné ose, porovnávání čísel

Anotace: Práce s daty. Využití číselných údajů souvisejících s objevy a zdokonalováním jízdního kola. (viz Mezipředmětové vztahy – matematiky a historie).

Specifikace souvislostí učiva s jízdním kolem:

- Vyhledávání významných dat souvisejících s vývojem a rozvojem jízdního kola a znázorňování těchto čísel na číselné ose.
- Vyhledávání dalších údajů souvisejících s cyklistikou, např. významné závody, délky jednotlivých etap, počet ujetých kilometrů, rychlostí jízdy na závodech, rekordy.
- Kuriozity a zajímavosti, např. sledování jízdy na historickém kole.

Náměty na didaktické využití programu pro DV:

1. Vyhledávání údajů souvisejících s rozvojem jízdního kola v encyklopediích, event. na internetu.

2. Znázornění čísel na číselné ose.

Na číselné ose znázorněte čísla, která souvisí s rozvojem jízdního kola:

1813 – Němec Karl Fridrich Drais sestavil stroj podobný jízdnímu kolu – zvaný drezína

1839 – Kirpatrik Mac Millan, kovář ze Skotska, umístil sedlo a železné obruče

1860 – Francouz Pierre Michaux přidal pedály – vznikl velocipéd

1885 – Angličané William Satton a John Starley – zhotovili nízké kolo, přidali pneumatiky

Angličan Frank Bowden – vynalezl axiální brzdu.

Další zajímavosti:

Kolo bylo objeveno v Mezopotámii kolem roku (asi) 3 500 před naším letopočtem

První kolová vozidla ve střední Evropě se objevují asi v období 3 500 let př. n. l.

Koncem 19. století mělo přední kolo v průměru 1,5 metru.

Načrtněte tvar jízdního kola v některém z historických období.

Uveďte, které cyklistické závody znáte a údaje, které se vám podaří o nich zjistit. Tato získaná čísla porovnávejte, znázorněte na číselné ose.

3.4 Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace se realizuje na 1. stupni ZŠ ve vzdělávacích oborech Český jazyk a literatura a Cizí jazyk.

3.4.1 Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Užívání češtiny v písemné i mluvené podobě umožňuje žákům vyjádřit své pocity, potřeby, rozvíjet své zájmy, získávat nové poznatky a dovednosti a být právoplatným členem společnosti, který na určité úrovni zvládá komunikaci se svým okolím.

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale je pro přehlednost rozdělen do tří složek. Z hlediska dopravní výchovy je významná složka Komunikační a slohová výchova, v níž se žáci učí číst a chápat různá sdělení – dopravních předpisy, značky, pravidla a aktivně se písemnou formou zapojovat do aktuálního dění pro bezpečnost dětí v silničním provozu. Sledování zpráv z různých informačních zdrojů může být předmětem kritického posuzování obsahové stránky sdělení a vedení diskusí, besed na dané téma a vlastní prezentace žáků.

Svých znalostí a dovedností složky Jazykové výchovy děti využijí k přesnému a správnému ústnímu i písemnému vyjadřování o dané situaci (přesné pojmenování značek, pravidel, řešení testových úloh dopravní výchovy).

Velmi úzkou vazbu má s problematikou dopravní výchovy i třetí složka Literární výchova.

Její základem je práce s uměleckými, uměleckonaučnými i naučnými texty jedinečného charakteru a různorodých témat, mezi nimiž se objevují také témata související s náplní a cíli dopravní výchovy. Texty s těmito tématy mohou zobrazovat fiktivní modelové situace, popř. jen dílčí motivy související s dopravou a člověkem jako jejím účastníkem nebo mohou obsahovat fakta související se současností, minulostí, popř. budoucností dopravy. Tyto texty umožňují specifický průnik literární výchovy s tématy a cíli výchovy dopravní. Specifičnost průniku je dána především konkrétním charakterem textů – literární kategorií, druhem, žánrem, mírou reálnosti nebo fantastičnosti i dalšími formálními zvláštnostmi literárního zpracování. Některé texty mohou v dopravní výchově plnit pouze elementární funkci motivační, jiné se mohou stát pro naplňování cílů dopravní výchovy hodnotným inspiračním zdrojem.

Čtení textů s dopravní tematikou vede k získání konkrétního prožitku a utváření postojů a hodnot žáků. Tato složka poskytuje rovněž mnoho příležitostí práce s informacemi z různých informačních zdrojů.

a) KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti
- porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- píše věcně i formálně jednoduchá sdělení

- seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh
- na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev

Školní výstupy: žák

- plynule čte s porozuměním názvy jednotlivých značek ve svém okolí
- plynule čte s porozuměním a vysvětlí jednoduchá pravidla pro chodce – účastníky silničního provozu
- reaguje správně na ústní i písemné pokyny – ukaž pravou ruku, levou ruku, stoupni si vpravo, vlevo od..., zastav se, rozběhni se, rozhlédni se vlevo, vpravo, vlevo...
- píše věcně i formálně správně jednoduchý dopis, názvy značek, jednoduchých pravidel
- seřadí ilustrace příběhu s dopravní tematikou podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh
- nedokončený příběh dotváří
- vypráví ústně a zaznamená písemně vlastní zkušenost ze silničního provozu

Učivo: pozorné čtení s porozuměním pokynům, značkám, pravidlům; věcné čtení jako zdroj informací; komunikační žánry: vzkaz, vypravování, dialog, telefonický rozhovor; mimojazykové prostředky – mimika, gesta žánry písemného projevu: adresa, vzkaz, dopis, vypravování; tvořivý přístup k žánrům ústního a písemného projevu: vymýšlení nových značek – pravidel do třídy, osvojení pravidla žáky, nechat vysvětlit ostatním, dramaturgie příběhů, pravidel.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
- vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti

Školní výstupy: žák

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty s dopravní tematikou potichu i nahlas, porozumí pravidlům, pokynům z dopravních předpisů
- zaznamenává podstatné informace z přečteného textu různými způsoby: mapou pojmů, výpisky, klíčovými slovy...
- reprodukuje obsah sdělení s dopravní tematikou z tisku, televize, rozhlasu, knih, internetu
- kriticky posuzuje sdělení k jedné události z více zdrojů
- tvoří zprávu, oznámení, dopis, vypravování
- vede správně telefonický rozhovor – dokáže přivolat pomoc
- sestaví osnovu vyprávění k vlastně prožitému příběhu a vytvoří krátký mluvený nebo píse-

- mný projev s dodržáním časové posloupnosti
- diskutuje nad dodržováním dopravních předpisů, nehodami...
- píše správně názvy značek

Učivo: pozorné čtení s porozuměním pokynům, značkám, pravidlům; věcné čtení jako zdroj informací; komunikační žánry: vzkaz, zpráva, vypravování, dialog, telefonický rozhovor; mimojazykové prostředky – mimika, gesta; žánry písemného projevu: adresa, zpráva, oznámení, vzkaz, dopis, dotazník pro veřejnost, vypravování.

Konkrétní náměty:

1. Výlet na kole

Jarda se Standou se domluvili, že si udělají v sobotu výlet na kole. Rozhodli se, že navštíví hrad Buchlov, který byl postaven v polovině 13. století. Nejvíce se těšili, že se podívají do hlomorny. Před cestou hovořili o tom, co všechno musí mít správně vybavené kolo a proč je to důležité. Poradíte jim?

- Správně vybavené kolo musí mít: .....
- Řekněte, co všechno museli chlapci udělat, než vyjeli z domu.
Očistit kolo, aby .....
- Nastavit zrcátko, poněvadž .....
- Seřídit sedlo, protože .....
- Připravit hustilku, kdyby .....
- Cestou na hrad musí Jarďa se Standou přejet železniční přejezd. Poradte jim, jak to mají bezpečně a správně udělat.
- Je ve vašem okolí také nějaký hrad, zámek nebo jiné zajímavé místo? Už jste je navštívili? Popište ostatním, jak se tam dostanete pěšky, na kole (autem).
- Řekněte spolužákům, jak jezdíte na kole:
  - Pomalu a opatrně.
  - Rychle a nepozorně.
  - Rychle, ale bezpečně.
  - Podle rady rodičů.

2. Umíte napsat inzerát?

Honza má pěkné kolo, ze kterého už bohužel vyrostl. Od rodičů proto dostal k narozeninám nové. Rozhodl se, že staré kolo prodá. Chtěl by dát do novin nebo na školní nástěnku inzerát. Poradíte mu, jak to má udělat? Na co nesmí zapomenout?

3. Orientace v jízdním řádu

Lenka bydlí v Brně a chystá se na prázdniny k babičce na Velehrad. Je to známé místo, které leží blízko Uherského Hradiště. Lenka už se moc těší. Pojede nejprve vlakem a pak autobusem. Nejdříve však musí

- zjistit odjezd vlaku z Brna do Starého Města
- zjistit odjezd autobusu ze Starého Města na Velehrad

- koupit si jízdenku na vlak
- koupit si jízdenku v autobusu
- .....
- .....

Uměli byste Lence poradit? Už jste někdy sami cestovali? Víte, jak byste se měli v dopravních prostředcích chovat?

7. Na nádraží

Lenka už má jízdenku a čeká na nástupišti na příjezd vlaku. Protože má ještě chvilku čas, sedla si na lavičku a pozoruje, co se kolem ní děje (obrázek).

Povídejte, co se děje na nádraží a použijte pěkná a výstižná slovesa.

b) JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky
- porovnává význam slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená; vyhledává v textu slova příbuzná
- porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost; rozlišuje slovní druhy v základním tvaru
- užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných a přídavných jmen, sloves
- spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy
- rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího
- odůvodňuje a píše správně i/y po tvrdých, měkkých i obojetných souhláskách; slabiky dě, tě, ně, bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně (mimo morfologický šev); velká písmena na začátku věty a v jednoduchých případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování

Školní výstupy: žák

- u slov *řídí* x *řítí*, *výstup* x *vystup* apod. rozlišuje jejich zvukovou a grafickou podobu, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky
- porovnává slova opačného významu: *blízko* – *daleko*, *vpředu* – *vzadu*, ...; slova významem nadřazená a podřazená: *dopravní prostředky* (*auto*, *vlak*, *metro*, ...), *dopravní značky*, ...; vyhledává v textu slova příbuzná, např.: *chodník*, *chodit*, *nadchod*, *přechod*, *chodec*, ...
- v názvech dopravních značek vyhledává např. podstatná jména v základním tvaru: *Zatáčka vlevo*, *Pěší zóna*, *Doporučená rychlost*, ...
- užívá správné gramatické tvary přídavných jmen a sloves v textu s dopravní tematikou: *slepý* *ulice* – *slepá ulice*, *(rozjet) se z kopce* – *rozjel se z kopce* apod.
- rozlišuje spisovná slova a jejich nespisovné tvary, např. *výlet s dětma* (*děťmi*), *stojan s kola-ma* (*koly*), ...
- věty jednoduché spojuje v souvětí: *Zůstali jsme stát. Na dálnici došlo k nehodě.*

- vyhledává v textu věty oznamovací (*Připoutal se.*), rozkazovací (*Připoutej se!*), tázací, přací, ...
- osvojuje si jevy pravopisu lexikálního: *řidičský průkaz, běžná údržba, ...*

Učitel rozšiřuje a obohacuje slovní zásobu zaměřenou na dopravní výchovu.

Učivo: sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči; slova a pojmy, slova nadřazená a podřazená, slova podobného a opačného významu; kořen slova, část předponová a příponová; slovní druhy, tvary slov; věta jednoduchá a souvětí, typy vět podle postojoyé modalitty; pravopis lexikální.

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
- rozlišuje ve slově kořen, předponu, příponu, koncovku
- určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu
- rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
- vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
- odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změní větu jednoduchou v souvětí
- užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
- píše správně ve slovech s obojetnými souhláskami *i/y*
- zvládá základy syntaktického pravopisu

Školní výstupy: žák

- doplňuje ke slovům z oblasti dopravní výchovy slova podobného významu, např.: *jít – kráčet, loudat se, pospíchat, ubírat se, pohybovat se, ...*; vysvětlí různé významy slov např.: *srážka – 1. náraz (aut), 2. bitka, hádka, 3. odpočet, sleva ...* apod.
- ve slovech *řadit, přeřadit, zařadit, vyřadit, řada, řazení, ...* aj. určí kořen slova, předponu, příponu, koncovku
- v názvech dopravních značek určuje slovní druhy – *Jednosměrná ulice, Zatačka vlevo, Přejech pro chodce, Pozor zatačka* apod.
- ve větách z dopravního zpravodajství vyhledává základní skladební dvojice, popř. označuje základ věty
- tvoří souvětí podle daných vzorců, např.: *Protože V1, V2. (Protože napadl sníh, auta jezdila velmi opatrně.)* a spojovací výrazy vhodně obměňuje (*Jelikož, když, ... napadl sníh, ...*) apod.
- zvládá pravopis lexikální a základy pravopisu syntaktického, např.: *ú motorovými vozidly, plynulost provozu; řidiči jelí, kola zvonila, vozovky praskaly, ...*

Učitel rozšiřuje a obohacuje slovní zásobu zaměřenou na dopravní výchovu.

Učivo: synonyma, antonyma, homonyma; stavba slova – kořen, předpona, přípona, koncovka; slovní druhy, tvary slov; věta jednoduchá a souvětí, základní skladební dvojice; pravopis lexikální a základy pravopisu morfologického a syntaktického.

Konkrétní náměty:

I. Hláskosloví

1. Přepište názvy dopravních značek. Uměli byste některé z nich nakreslit?

Přechod pro chodce, Stezka pro cyklisty, Pozor zatáčka, Jednosměrná ulice, Hlavní silnice, Pěší zóna

Jaké další dopravní značky znáte?

Jaká dopravní značka je nejbliže vašemu domu, škole? Víte, co znamená?

2. Řekněte, jak byste nejrady cestovali. Na co byste museli dávat pozor? Slova přepište.

pěšky, autem, vlakem, letadlem, tramvají, lodí, autobusem, na koloběžce, na kole, na motorce

3. Básnička varuje všechny poplety. Schválně si přečtěte, jak to může dopadnout, když se písmena popletou.

NĚKDO AUTO ŘÍDÍ

Někdo auto řídí,
Jiný se v něm řítí.

Co se stalo,
Co to bylo?

T a D se vyměnilo.
Je to moc
... anebo málo?

Vždyt to auto nabouralo.

Kvůli tomu T a D
Ztratil řidič náladu.
Kvůli tomu T a D
Platil řidič pokutu.

Jan Vodňanský

Jakou nejvyšší rychlostí může jet řidič v obci, aby neplatil pokutu?

Co musíte udělat, než přejdete silnici na druhou stranu?

Jak je vyznačeno místo, kudy můžete přecházet?

4. Říkejte slova a tleskejte do rytmu podle slabik.

zavazadlo, letadlo, motor, vrtule, kufr, nafta, mapa, kolo, hustilka, benzin, galuska, koloběžka, batoh, motorka

Vysvětlíte význam slov hustilka a galuska.

Dokážete k podtrženým slovům přiřadit slovo nadřazené?

5. Zebra

Silnici přecházíme v místě, které je označeno několika bílými pruhy. Víte, jak jim říkáme? Znáte ještě jiný význam tohoto slova? Doplňte přirovnání a užíjte je ve větách:
pruhovaný jako ... .

6. Co nesmí chybět v autě?

Vyberte z nabídky, co patří k povinnému vybavení auta. Vybraná slova pečlivě přepište.
nový fotoaparát, dopravní značka, igelitová pláštěnka, výstražný trojúhelník, plátěné tenisky, osvěžovací nápoj, čerstvé řízky, bezpečnostní vesta, nákupní taška, mobilní telefon, vybavená lékárníčka, osvěžovač vzduchu, máslové sušenky

7. **Doplňujte vhodná slova** a hotové věty napište. Ale pozor, abyste kvůli háčku nebo čárce nepokazili celou větu!

jed, nebo jed'

V zatáčce ..... opatrně! Hadí ..... je nebezpečný.

vystup, nebo výstup

Na zastávce Náměstí Svobody ..... Pro horolezce byl ..... na Gerlachovský štít namáhavý.

čáry, nebo cary

Kolem popelnice ležely ..... papíru. Místa pro předjíždění označují na silnici přerušované .....

8. Poskládejte slovo podle nápovědy.

Napište:

- druhou slabiku ze slova přeseďat;
- písmeno, které mají společné slova kamna a sedmý;
- první písmeno abecedy;
- první slabiku slova formule.

Které slovo jste napsali? Můžete namalovat obrázek? Jaké barvy použijete? Víte, co znamenají?

Tvoření slov a stavba slova

1. **Říkejte, co označují daná slova.** Doplňte pod ně slova základová a vyznačte slovotvorný základ.

řidič

vozidlo

chodec

.....

2. Kdo vytvoří pomocí různých předpon nejvíc sloves?

Jít: .....

Vézt: .....

3. Jak se jmenuje ten, kdo

řídí autobus, cestuje dopravními prostředky, hasí požár, závodí s autem, jede na kole

4. Uvádějte slova příbuzná a vyznačte v nich kořeny.

chodit: .....

jezdit: .....

II. Tvarosloví

1. Hurá do ulic ...

Ve městě na křižovatce často bývá rušno. Může se stát, že to dopadne jako na našem obrázku. Co se vlastně přihodilo?

Převedte podstatná jména do jednotného čísla a určete jejich rod.

křižovatky, semaforey, auta, silnice, policisté, kola, srážky, řidiči, zatačky, cyklisté, světla

2. Nové kolo

Malý Honzík dostal k svátku krásné nové kolo. Samozřejmě si ho chtěl hned vyzkoušet, „Jed opatrně,“ připomínala mu maminka. Ale Honza ji už neposlouchal. Rozjel se z kopce jako splašený. Dole nezvládl zatačku a sjel přímo do příkopu. Kolu se sice nic nestalo, ale Honza si pořádně natloukl koleno. To bylo křiku!

Už se vám něco podobného také stalo? Na co musíme při jízdě na kole dávat pozor? Víte, odkdy se můžete vydat na kole sami na silnici?

Vyhledejte v textu všechna přídavná jména.

Jsou v textu nějaké předložky?

Ke kterému slovnímu druhu patří podtržená slova?

Dokážete k podtrženým slovům doplnit infinitiv?

3. Víte, jak vypadají a co znamenají tyto dopravní značky? Uměli byste je nakreslit?

a) Zákaz vjezdu cyklistů

b) Přejech pro chodce

c) Práce na silnici

d) Zatačka vlevo

Kolik je v textu slov neohebných? Zařaďte je ke slovnímu druhu. Vyhledejte podstatná jména, rozdělte je do skupin podle mluvnického rodu a zařaďte je ke vzoru.

4. Slovesa v závorkách převedte do minulého času.

Pepíčka (mrzet), že Vojta už v letadélku Káněti (letět). Letání se Pepíčkově také moc (líbit), ale zatím se jenom (dívat). (Utěšovat) ho jedině to, jaké má krásné nové kolo. U Tomešů mají kolo jen u trakaře a u vozíku. Nikdo u nich (nemít) takové pěkné kolo, jaké (dostat) Pepíček!

Pepíček svoje kolo (vytáhnout) zpod kůlny a zálibně si je (prohlížet). Potom je pyšně (vodit) po zápraží a kolem hnoje.

(Podle Bohumila Říhy)

Vyhledejte v ukázce všechny spojky.

Máte doma také kolo? Povězte ostatním, jak se o ně staráte.

5. Slova v závorkách užiňte v náležitých tvarech.

Víte, že

- po (chodník) se (chodit) vpravo?
- na jízdním (kolo) se (jezdit) při pravém okraji vozovky?
- před (vstup) na (vozovka) se chodec (muset) pořádně rozhlédnout na obě strany?
- cyklisté (smět) jet pouze jednotlivě za sebou?

III. Věta jednoduchá a souvětí

1. Spojte věty do souvětí vhodnými spojkami.

Zůstali jsme stát. Na semaforu svítila červená. – Na dálnici došlo k dopravní nehodě. Naštěstí nebyl nikdo zraněný. – Do rána zamrzlo. Na silnici byl led. Museli jsme při jízdě dávat pozor. – Auto mělo vážnou poruchu. Museli jsme zavolat odtahovou službu.

2. Ve městě

Motocykly (ujíždět). Auta (troubit). Někteří řidiči (předjíždět). Policisté (měřit) rychlost. Chodci (přecházet) po přechodu. Cyklisté (jet) po pravé straně vozovky. Některé automobily (zahýbat) doprava, jiné doleva. Autobusy (čekat) na svých stanovištích na odjezd. Cestující (nastupovat). Dva osobní automobily se (srazit).

Převedte slovesa v závorkách do minulého času a cvičení napište.

V každé větě podtrhněte podmět (rovnou čarou) a přísudek (vlnovkou).

3. Které z následujících souvětí můžeme vyjádřit vzorcem Když V1, V2 a V3.

Když přecházíme na druhou stranu vozovky, musíme se pořádně rozhlédnout, aby nedošlo k nehodě.

Když nastoupila babička do autobusu, Radek hned vyskočil a uvolnil jí místo.

Když chceme jet autobusem, vlakem, tramvají nebo jiným dopravním prostředkem, musíme mít platnou jízdenku.

Vyjádřete vzorcem i zbývající dvě souvětí.

4. Všestranný jazykový rozbor

Zraněnou dívku oba záchránci opatrně převezli do blízké nemocnice, lékaři ji tam ošetřili a se sádrou na ruce ji nakonec propustili do domácího ošetřování.

- co se asi dívce přihodilo? Mohlo jít o dopravní nehodu? Dokázali byste zraněné dívce poskytnout první pomoc? Uměli byste k nehodě přivolat Záchranou službu? Znáte její číslo? Předvedte telefonický rozhovor.
- určete, z kolika vět se souvětí skládá, a napište jeho vzorec

- je srozumitelná základní skladební dvojice z první věty, anebo potřebuje nějaké doplnění? (zachránci převezli + NĚKOHO + NĚKAM)
- vyskytuje se v souvětí ještě jiná spojka než a?
- kolik předložek obsahuje celý text? Opakuje se některá z nich?
- obsahuje text víc přídavných jmen, anebo příslovčí?
- které neohebné slovní druhy nejsou v souvětí vůbec zastoupeny?
- co mají společného slova ošetřili a ošetřování? (příbuzná slova, mají stejný kořen šetř). Patří ke stejnému slovnímu druhu? Co se u nich dá určit?
- odůvodněte pravopis slov dívku a blízke jiným tvarem slova nebo slovem příbuzným.
- vyslovte přání, aby se zraněná dívka brzy uzdravila. Použijte vhodné částice.

IV. Pravopis

Než uplyne chvilinka, doplň vhodná písmenka.

a) předjízd_ní, p_ší zóna, osv_tlení vozidla, auto s přív_sem, b_žná údržba, nadm_rný hluk, odpov_dnost za škodu, sv_telný signál, v_ezd do garáže

b) řídičský průka_, silniční provo_, dopravní přestu_ky, železniční přejez_, náhlá překá_ka, okraje vozo_ky, přecho_ pro cho_ce, gará_, přívě_, motorový vů_, nebe_pečí dopravní nehody, jízdni pru_, záka_ vjezdu, označená ste_ka

c) v_stražné znamení, ob_tná zóna, r_chlost j_zdy, motorové voz_dlo, v_h_bat se auto-mob_lu, pov_nnost ř_d_če, sv_slé značky, hlavní s_lnice, ruční voz_k, pl_nulost provozu, snížená v_ditelnost, v_bavená garáž, nadmořská v_ška, cv_čený pes, b_lá hůl, v_šetření krve, vl_v alkoholu, v_fukové pl_ny, nejv_šší r_chlost

d) s motorov_m_vozidl_, na silnic_, ukáznění chode_, čerpac_ stanice, za mlh_, dopravním značkam_, pokyny policist_, nev_dom_ a osob- jinam tělesně postižené, vozidla taxislužb_, pou-žívání přílb_, jízda v obc_, světelné signál_, mezi automobil_, v nemocnic_

Pozor na pravopis cizích slov!

havárie, signál, kilometr, motocykl, automobil

c) LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- vyjadřuje své pocity z přečteného textu
- pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a svých schopností

Školní výstupy: žák

- vyjadřuje své pocity z přečteného textu, který se vztahuje k dopravní problematice
- pracuje tvořivě s literárním textem – domýšlení příběhů, vytváření příběhů vlastních

Učivo: vymýšlení příběhů „Co se může stát, když...“, hledání příčiny následků, čtení různých žánrů, jejich dramatizace

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
- volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma

Školní výstupy: žák

- vyrobí pro modelové situace nebo dětskou hru dopravní značky
- vyjadřuje dojmy z četby s dopravní tematikou z různých zdrojů
- volně reprodukuje text a vytváří vlastní literární text na dané téma

Učivo: úvaha nad tím, kde se vzaly značky, vymýšlení nových značek – pravidel do třídy, vymýšlení příběhů „Co se může stát, když mně nebude na kole svítit světlo...“, hledání příčiny následků, tvorba dotazníků pro veřejnost, jejich zpracování (matematika), nastudování pravidla žáky, nechat vysvětlit ostatním, dramatizace příběhů, pravidel, práce s textem.

Metody práce: K naplňování dílčích cílů dopravní výchovy mohou přispívat všechny metody používané v literární výchově, pokud k textům s dopravní tematikou přistupují adekvátním způsobem.

Z metod literární výchovy se mohou uplatňovat:

- didaktická interpretace textu jako základní metodický přístup realizovaný celou škálou metod (základní nebo komparační metoda; metoda práce s jednotlivými tematickými složkami struktury textu; metoda analytické nebo tvořivé interpretace; metoda sokratovská nebo heuristická apod.),
- reprodukční metody (reprodukce, dialogizace, výrazné čtení, dramatizace apod.),
- produkční metody (domýšlení, vyprávění se změnou, tvořivé psaní apod.),
- metody práce s ilustrací,
- metody tvořivé dramatiky.

Z obecných výukových metod se může uplatňovat např. metoda situační, inscenační, metoda brainstormingu (tyto metody se mohou prolínat s výše uvedenými).

Podobně jako uplatňování výukových metod, tak i většina očekávaných výstupů a učiva literární výchovy nabývá konkrétní podobu až při práci s konkrétními texty. Tato práce musí být vždy adekvátní jak literárnímu textu a jeho specifikům, tak věku žáků. Z toho vychází i nabídka konkrétních námětů na propojení literární a dopravní výchovy (viz níže).

Obecně lze ještě říci, že práce s texty s dopravní tematikou může přispívat k naplňování mnohých aspektů klíčových kompetencí:

- kritické posouzení modelových problémových situací, uvádění faktů do vzájemných souvislostí, vytváření komplexnějšího – estetickým charakterem textu ovlivněného – pohledu na vztahy a souvislosti dopravní výchovy (kompetence k učení a zejm. k řešení problémů),
  - vyjádření vlastního názoru na modelovou dopravní situaci, zapojení do diskuse, vhodná argumentace (práce s informačními zdroji) (kompetence komunikativní),
  - schopnost spolupráce, dodržování pravidel, ochota a schopnost poskytnout pomoc, ohleduplnost (vše jak ve vztahu k možné skupinové formě práce, tak zejm. k vlastní dopravní výchově – v korespondenci s konkrétním literárním textem) (kompetence sociální a personální),
  - zodpovědné chování v krizových situacích (ohrožení života, zdraví), chápání ekologických souvislostí dopravní výchovy (opět v korespondenci s konkrétním literárním textem) (kompetence občanské).
  - dodržování pravidel, bezpečnosti, adaptace na změněnou situaci (kompetence pracovní).
- Práce s literárním textem se navíc může uplatňovat i v jiných předmětech než v literární výchově (dle tématu) i při realizaci průřezových témat, vždy však při současném naplňování elementárních literárněvýchovných cílů a při respektování specifické podstaty umělecké literatury (rozlišování skutečnosti a umělecké fikce a jejich prostředků).

Konkrétní náměty pro 1. období základního vzdělávání:

I. Silniční provoz (dopravní značky, křižovatka, semafor, chování účastníků silničního provozu, řízení silničního provozu)

Zdroj: Mikulenková, H.; Malý R.; Forman, M. *Slabikář*. Olomouc: Prodos, 2004, s. 70.

Název textu: písmeno Ř

Autor: Hana Mikulenková – Radek Malý

Charakteristika textu: próza; jednoduchý text o tom, jak táta naboural a rodina potřebuje nové auto (včetně několika informací o bezpečném cestování autem a dopravních značkách)

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co jste se z příhody dozvěděli o správném chování řidičů a chodců?

Co dalšího byste jako chodci měli vědět?

Zdroj: Ulrychová, I; Taubenhanslová, K. *Čtete si a hrajeme si 1*. Praha: Pansofia, 1994, s. 9.

Název textu: Semafor

Autor: Ludvík Středa

Charakteristika textu: poezie; humorná básnička o tom, co se stalo, když měl semafor dovolenou

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Přečtete výrazně s rozdělením role vypravěče a semaforu.

Zkuste zahrát krátkou scénku, v níž se na křižovatce hádají tramvaje.

Kdo jiný se ještě mohl na neřízené křižovatce hádat?

Co znamenají jednotlivé barvy na semaforu? Řídí se tříbarevným semaforem všechny dopravní prostředky?

Zdroj: Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002, s. 120.

Název textu: Semafor

Autor: Oldřich Syrovátka

Charakteristika textu: próza; dětské uvažování o barvách na semaforu jako o různobarevných jablíčkách

Původní knižní zdroj: Duhový svět

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Kolik barev má semafor pro auta a kolik pro chodce? K čemu slouží žlutá barva? Víš stejně jako vypravěč příběhu, že na červenou se nepřechází? Co hrozí těm, kteří semafor nerespektují?

Připomínají vám barvy na semaforu také jablíčka nebo ještě něco jiného?

Zdroj: Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002, s. 121.

Název textu: Kluci, pozor, červená

Autor: Jiří Havel

Charakteristika textu: poezie; veselá básnička o přecházení ulice

Původní knižní zdroj: Kluci, pozor, červená

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Přečtěte co nejlépe se správnou intonací zvolacích vět a otázky.

Co všechno nám básnička říká o správném přecházení ulice? Kde můžeme přecházet? Kde je to naopak nebezpečné? Na kterou stranu se musíme podívat nejdříve?

Improvizujte několik různých dopravních situací při přecházení ulice (někteří žáci budou představovat auta, jiní chodce). Chovali se všichni správně?

Zdroj: Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 10.

Název textu: Semafor s modrým světlem

Autor: Gianni Rodari

Charakteristika textu: próza; krátká pohádka o semaforu, který začal svítit modře

Původní knižní zdroj: Pohádky po telefonu

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jaké tři barvy na správně fungující semafor patří a co znamenají?

Co znamená, když na semaforu pro auta pouze bliká žluté světlo?

Viděli jste někdy řídit dopravu na křižovatce policistu? Rozuměli jste jeho pokynům?

Je možné, aby semafor sám od sebe začal svítit jiným světlem, než je obvyklé? Proč si semafor v této pohádce vybral modrou? Kdybyste vy byli pohádkovým semaforem, jako barvu byste si vybrali a proč?

Zdroj: Gebhartová, V.; Brukner, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 10.

Název textu: Barbánek a zlý Rex

Autor: Jiří Havel; Věra Faltová

Charakteristika textu: komiks; krátký příběh o tom, jak se nepřechází křižovatka

Původní knižní zdroj: Barbánek

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jak se měl Rex na křižovatce zachovat?

Jaké další vlastnosti měl Rex kromě tohoto, že byl zlý?

Zkuste doplnit „bubliny“ s textem do obrázku, kde Barbánek sleduje, jak Rex vstupuje do vozovky. Co asi Barbánka napadá?

Zdroj: Grolichová, S.; Halasová, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2003, s. 79.

Název textu: Kdy byl vynalezen semafor

Autor: Jaroslav Veis

Charakteristika textu: próza; krátký text o různých starých i moderních semaforech

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Text obsahuje věcné informace, proto vyžaduje především kontrolu věcného porozumění:

Kdy a kde se poprvé objevil semafor? Co znamená „zelená vlna“? Jak vypadá železniční semafor?

Vyhledejte obrázky (fotografie) různých semaforů (i různě umístěných) a všimněte si shod a odlišností.

Zdroj: Krupárová, M.; Nováková, P. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2004, s. 4.

Název textu: Pozor na dopravní značky

Autor: Jiří Havel

Charakteristika textu: poezie; dvě veselá čtyřverší o přecházení přes ulici a přes trať

Původní knižní zdroj: Takový je Barbánek

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Zkuste přečíst výrazně se správnou intonací. Pozor na otazníky a vykřičníky.

Která značka „chodce chrání“?

Víte, které značky a zařízení chrání a varují motoristy i chodce před nebezpečím na železničním přejezdu?

Proč asi liška v básničky pospíchala zrovna z Tábora?

II. Hromadná doprava (autobus, tramvaj, metro)

Zdroj: Ulrychová, I.; Taubenhanslová, K. *Čteme si a hrajeme si 2*. Praha: Pansofia, 1995, s. 71

Název textu: Cesta do školy

Autor: Ilona Borská; Ivo Štuka

Charakteristika textu: poezie; vtipná básnička o cestě přeplněnou tramvaj

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jezdíte do školy hromadnou dopravou? Připadali jste si někdy, jako byste si „hráli na sardinky“?

Jak se má v přeplněné tramvaji zachovat v zastávce ten, kdo sice nevystupuje, ale stojí ve dveřích? Na co je třeba dávat pozor při vystupování mimo ostrůvek?

V básničky děti chtějí jet příště do školy v pračce. Navrhněte jiný fantastický dopravní prostředek a vymyslete o něm krátký příběh.

Znovu si básničku přečtete a všimnete si rozdělení do veršů. Daly by se některé spojit tak, aby básnička měla pravidelný rým? Kolik slabik pak budou mít jednotlivé verše? Čte se vám teď básnička lépe?

Zdroj: Nováková Z.; Wágnerová, D. *Čítanka pro druhý ročník základních a obecných škol*. Všeň: Alter, 1994, s. 97.

Název textu: V tramvaji

Autor: Zuzana Nováková

Charakteristika textu: próza; o chování v tramvaji (komu uvolnit místo)

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Víte, komu máte v tramvaji nebo v autobuse uvolnit místo? Chováte se podle toho?

Tramvají i jinou hromadnou dopravou cestují i lidé, kteří z nějakého důvodu potřebují pomoc druhých.

O koho může jít a jak mu můžete pomoci? Vymyslete si na toto téma krátké scénky a zahrajte je.

Proč chtěl Petr v závěru příběhu koupit mamince kytku?

Zdroj: Mikulenková, H.; Malý, R. *Čítanka 2*. Olomouc: Prodos, 2004, s. 41.

Název textu: Dárek

Autor: Milena Lukešová

Charakteristika textu: próza; cestování přeplněným autobusem s objemným vánočním dárkem

Původní knižní zdroj: Zvonkohra

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jak se chovali cestující v autobuse ke Karlíkovi zpočátku a jak později? Myslíte si, že jejich chování ovlivnila skutečnost, že byl Štědrý den?

Jaký byl asi vztah Karlíka k dědečkovi?

Zdroj: Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 234.

Název textu: Tramvaj Terečka

Autor: Ota Hofman

Charakteristika textu: próza; pohádkový příběh o chlapci, který jezdí po Praze kouzelnou tramvají

Původní knižní zdroj: Pohádka o staré tramvaji

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Poznáte z místních názvů, ve kterém městě se příběh odehrává?

Kdybyste vy měli možnost jezdit s tramvají – kouzelnou nebo skutečnou – po svém městě, kam byste jeli? Dokážete ukázat trasu na mapě města? Na co všechno byste museli cestou dávat pozor? A kdybyste šli stejnou trasu – nebo její část – jako chodci, na co byste museli dávat pozor pak?

Tramvaji Terečke jsou v pohádce přisouzeny lidské vlastnosti a city. Setkali jste se i s jinými příběhy, kde byly oživeny věci? O jaké příběhy šlo a co bylo oživeno?

III. Cyklistika (kolo, koloběžka jako dopravní prostředek dětí)

Zdroj: Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 2. ročník). Liberec: Dialog, 2000, s. 61.

Název textu: Kolo má dvě kola

Autor: Václav Richter – Ludvík Štěpán

Charakteristika textu: próza; krátký humorný text o kole (horské kolo, součásti kola)

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Je popis kola v ukázce vážný, nebo spíše humorný?

Máte kolo? Pokuste se ho popsat, ale podrobněji, než je to v ukázce.

Jaké součásti a vybavení jsou u kola nezbytné, když na něm chceme jezdit na silnicích?

Potřebuje nějaké zvláštní vybavení i cyklista?

Zdroj: Toman J.; Maršíková, J. *Čtení pro radost. Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1993, s. 174.

Název textu: Kolo

Autor: Astrid Lindgrenová

Charakteristika textu: próza; jak se holčička chtěla svést na cizím kole, i když to neuměla

Původní knižní zdroj: Lotta z Roštácké uličky

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Zachovala se malá Lotta správně? Zasloužila si pád z kola?

Proč se asi ulička jmenuje Roštácká? Jak jinak by se mohla jmenovat?

Máte vlastní kolo? Kdy jste ho dostali? Jak dlouho jste se na něm učili jezdit?

Kde všude na kole jezdíte? Co všechno musí (může) cyklista udělat pro vlastní bezpečnost?

Zdroj: Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 3. ročník). Liberec: Dialog, 2000, s. 95.

Název textu: Ale byl to krásný výlet

Autor: Lubomír Nakládal

Charakteristika textu: próza; příběh dvou bratrů, kteří jeli tajně na kole na výlet a měli nehodu

Původní knižní zdroj: Krátké povídky

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Zachovali se chlapci správně? Který z nich tajný výlet vymyslel?

Co se vlastně chlapcům na silnici stalo? Proč k tomu došlo? Co dalšího se jim mohlo na silnici stát?

Jak se má správně cyklista (skupina cyklistů) na silnici chovat?

Jak asi chlapci vysvětlili rodičům svá zranění? Přiznali se? Zahrajte krátké scénky.

Zdroj: Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 193, s. 325.

Název textu: Dostal jsem kolo

Autor: Ilona Borská; Ivo Štuka

Charakteristika textu: poezie; básnička o chlapci, který se učí jezdit na kole

Původní knižní zdroj: Říkadla a šeptánky

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Pokuste se text výrazně číst tak, jako by to byl váš vlastní monolog.

Vzpomeňte si na co nejvíce podstatných jmen, která obsahují slovo „kolo“ („kol“). Pokuste se vymyslet s některými z nich krátkou básničku, povídku nebo pohádku.

Zdroj: Měchurová, A.; Žáček, J.; Horáčková, K. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998, s. 92.

Název textu: Kolo

Autor: René Goscinny

Charakteristika textu: próza; humorný text o tom, jak otec zničil synovi nové kolo

Původní knižní zdroj: Mikulášovy patálie

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Vyprávějte stručně obsah příběhu.

Která část příběhu vám připadá nejtípnější? Pokuste se ji nakreslit. Myslíte si, že se tato příhoda mohla stát?

Zdroj: Baťková, B.; Mikulenkova, H. *Čítanka pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1993, s. 51.

Název textu: Jela moucha k Svatouchu

Autor: Jiří Faltus

Charakteristika textu: poezie; veselá básnička o mouše, která píchla kolo

Původní knižní zdroj: Holínky pro žízalu

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Víte, jak je třeba se o kolo starat, aby „poslouchalo“? Dokážete na kole něco sami opravit?

Která slova v básničce se rýmují? Zkuste vymyslet další sloku se zachováním rýmu.

Jak by podle vás mohlo vypadat kolo pro mouchu? Zkuste nakreslit.

IV. Železniční doprava (vlak jako dopravní prostředek, provoz na železnici)

Zdroj: Gruša, J. *Máma, Táta, já a Eda*. Praha: Galaxie, 1990, s. 164.

Název textu: O pyšné lokomotivě

Autor: Pavel Nauman

Charakteristika textu: próza; pohádka o zlé, pyšné lokomotivě, která se nakonec v tunelu srazila a skončila ve starém železe

Původní knižní zdroj: Pohádky o mašinkách

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Lokomotivě jsou v pohádce přisouzeny lidské vlastnosti a city. Jaké? (Lokomotiva se svým oživením podobá tramvaji z Pohádky o staré tramvaji. Měly lokomotiva a tramvaj stejné vlastnosti, nebo odlišné? Pokuste se je srovnat.)

Jak se může ve skutečnosti stát, že lokomotiva „neuposlechne“ a dojde k nehodě?

Víte, co může být při cestování vlakem nebezpečné? Na co musíte dávat pozor?

Zdroj: Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002, s. 122 a Ulrychová, S.; Taubenhanslová, K.: *Čtete si a hraje se si 2*. Praha: Pansofia, 1995, s. 74.

Název textu: Malý přednosta stanice a lidé z města

Autor: G. Ruck-Pauquetová

Charakteristika textu: próza; vyprávění o tom, jak přednosta stanice špatně přehodil výhybku a zavedl lidi – po dlouhé době – místo do města do přírody

Původní knižní zdroj: V každém lese je myš, která hraje na housle

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Přečtěte tu část textu, kde lidé sedí ve vlaku a jedou do práce, a tu část, kde vystoupili na louce. Jak se jejich chování změnilo?

Proč se lidé na přednostu nezlobili?

Stalo se vám někdy, že jste přijeli jinam, než jste chtěli (spletli jste si autobus, tramvaj apod.)? Jak jste se zachovali?

Zdroj: Grolichová, S.; Halasová, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2003, s. 113.

Název textu: Děvčátko a houby

Autor: L. N. Tolstoj

Charakteristika textu: próza; příběh o šťastném konci střetu vlaku s dítětem

Původní knižní zdroj: Dětem

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Stručně vyprávějte, co se na trati odehrálo.

Příběh se odehrává v dávnější době, ale mohl by se stát i dnes. Co bylo na chování děvčat nesprávné?

Dopadají podobné situace stejně dobře, jako dopadla ta v ukázce?

Kde se smí přecházet přes trať?

Zdroj: Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 3. ročník). Liberec: Dialog, 2000, s. 119.

Název textu: Užiteční tvorové tuneláci

Autor: Ladislav Dvorský

Charakteristika textu: próza; vtipné pohádkové mystifikační vyprávění o bytostech žijících v tunelech

Původní knižní zdroj: Tunelácká pohádka

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Zkuste vymyslet vlastní pohádkové bytosti, které žijí na nádražích (nebo přímo ve vlcích).

Jak by se mohly jmenovat a jak by mohly být člověku užitečné? Na co by mohly dohlížet?

Zdroj: Dorovská, D.; Řeřichová, V. *Čítanka 4*. Olomouc: Prodos. 2000, s. 108. Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J.: *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 210.

Název textu: Neobyčejný nález

Autor: Iva Procházková

Charakteristika textu: próza; poněkud zvláštní vyprávění o miminku nalezeném průvodčím ve vlaku a nejprve odevzdaném ve Ztrátách a nálezech

Původní knižní zdroj: Středa nám chutná

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co je na příběhu humorného?

Znovu si přečtěte odstavce s výčtem zapomenutých věcí a zkuste napsat všechno, co jste si

zapamatovali.

Stalo se vám někdy, že jste se při cestování s rodiči vlakem (nebo jiným dopravním prostředkem) ztratili? Jak jste se (byste se) zachovali?

V. Dopravní nehody, nebezpečí v dopravě

Zdroj: Brukner, J. a kol. *Čtenáři do toho!* (4. díl slabikáře). Praha: SPN, 1993, s. 18.

Název textu: Zmatek

Autor: Jan Vodňanský

Charakteristika textu: poezie; krátká básnička o tom, kdo „řídí“ a kdo „se řítí“

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co se vlastně v básničce přihodilo? Co způsobila záměna T a D?

Použijte slova „řídít“ a „řítit se“ v různých větách. Která věta vyjadřuje správné chování?

Která nesprávné?

Mohou za nehody písmenka, nebo lidé? Uveďte příklady správného a nesprávného chování řidičů.

Zdroj: Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 2. ročník). Liberec: Dialog, 2000, s. 89.

Název textu: Kurz první pomoci

Autor: Václav Richter; Ludvík Štěpán

Charakteristika textu: próza; humorný (dětský) „výklad“ toho, co je první pomoc

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Dívka v textu má zvláštní představu o tom, co je to první pomoc. Jak byste to vysvětlili vy?

Kdy může být poskytnutí první pomoci potřeba?

Pomoc může být zapotřebí i při dopravních nehodách. Víte, jak byste se měli zachovat jako svědci takové vážnější dopravní nehody?

Zdroj: Juráčková, I.; Hubeňáková, L. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2005, s. 21.

Název textu: Fík za volantem

Autor: Rudolf Čechura

Charakteristika textu: próza; humorná pohádka o tom, co všechno způsobil Fík, když jel autem a nemohl najít brzdu

Původní knižní zdroj: Maxipes Fík

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Kterých chyb a porušení předpisů se Fík dopustil?

Porušování dopravních předpisů skutečnými řidiči často nedopadá tak, jako v této pohádce.

Co všechno mohl Fík způsobit?

Víte, jak se máte správně chovat v silničním provozu jako chodci? Na co dávat pozor? Uveďte co nejvíce příkladů.

Zahrejte závěrečný rozhovor Fíka se strážníky jako krátkou scénku. Můžete ji rozšířit o vlastní nápady.

VI. Různorodost dopravních prostředků

Zdroj: Šrut, P.; Krejčová, Z. *Otíkova čítanka pro 1. a 2. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994, s. 51.

Název textu: Co jezdí, co pluje a co létá

Autor: Pavel Šrut

Charakteristika textu: próza; hodina ve škole, v níž se děti učí, „co jezdí, pluje a létá“ (jaké jsou dopravní prostředky)

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

O kterých dopravních prostředcích byla v textu řeč? Kolik jich bylo celkem? Dokázali byste je jednoduše nakreslit (nebo najít příslušný obrázek)?

Zdroj: Gebhartová, V.; Brukner, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 81.

Název textu: Rovnou za nosem

Autor: Josef Brukner

Charakteristika textu: próza; krátké vyprávění o tom, jaké „nosy“ mají různé dopravní prostředky

Původní knižní zdroj: Veselý rok

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

O jakých dopravních prostředcích, které jezdí ve městě, je v textu řeč? Chybí některý?

Jaké mají podle autora jednotlivé dopravní prostředky „nosy“?

Napadlo vás už vnímat auta, tramvaje nebo kola jako „bytosti s obličejem“? Zkuste podle obrázků nebo fotografií několik takových „obličejů“ popsat. Který dopravní prostředek je vám nejsympatičtější?

Čím vším se musí dopravní prostředky ve městě řídit? A chodci?

VII. Letecká doprava – doplňkový okruh

Zdroj: Grolichová, S.; Halasová, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2003, s. 38.

Název textu: Svátek letadel

Autor: Ivan Klíma

Charakteristika textu: próza; pohádkový příběh o tom, jak to vypadá, když letadla slaví svátek

Původní knižní zdroj: Kokrhací hodiny

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Víte, jak dřív vypadala letadla? Jak vypadá dvojplošník? Jaká letadla létají dnes?

O jakých dopravních prostředcích – kromě letadel – je v ukázce řeč? Letěli jste už letadlem?

Připomíná vám něco z chování letadel v pohádce chování lidí při oslavě?

VIII. Motivační texty

Téma: Silniční provoz

Zdroj: Krupárová, M.; Nováková P. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2004, s. 4.

Název textu: Semafor

Autor: Ljuba Štíplová

Charakteristika textu: poezie; krátká básnička o sově, která zapomněla, jak se přechází

Téma: Hromadná doprava

Zdroj: Gruša, J. *Máma, táta, já a Eda*. Praha: Galaxie, 1990, s. 111. Jak cestoval Vítek Svítek ...

Název textu: Potíž s autobusem

Autor: J. R. Pick

Charakteristika textu: poezie; humorné verše o autobusu s koly ze salámu

Zdroj: Ulrychová, I.; Taubenhanslová, K. *Čtete si a hraje si* 2. Praha: Pansofia, 1995, s. 72.

Název textu: Metro

Autor: Jiří Žáček

Charakteristika textu: poezie; krátká básnička o tom, kdo postavil metro

Téma: Cyklistika

Zdroj: Měchurová, A.; Žáček, J.; Horáčková, K. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998, s. 147.

Název textu: Koloběžka

Autor: Zdeněk Svěrák

Charakteristika textu: poezie; veselá básnička o koloběžce

Téma: Železniční doprava

Zdroj: Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002, s. 121. Gruša, J.: *Máma, táta, já a Eda*. Praha: Galaxie, 1990, s. 111.

Název textu: Za nádražím

Autor: Josef Kainar

Charakteristika textu: poezie; veršovaná hříčka o dvou vagonech

Zdroj: Žáček, J.; Zmatlíková, H. *Moje první čítanka*. Všeň: Alter, 1993, s. 37.

Název textu: Vlák

Autor: Jiří Žáček

Charakteristika textu: poezie; krátká básnička o vlaku

Zdroj: Šrut, P.; Krejčová, Z. *Otíková čítanka pro 1. a 2. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994, s. 94.

Název textu: Otíková básnička pro Majdu

Autor: Pavel Šrut

Charakteristika textu: poezie; krátká básnička o kočce, která dělá myším výpravčí

Zdroj: Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002, s. 124.

Název textu: Nespokojený vláček

Autor: Jiří Havel

Charakteristika textu: poezie; básnička o vláčku na doplňování rýmů

Zdroj: Malý, R.; Mikulenková, H. *Čítanka 3*. Olomouc: Prodos, 2004, s. 15.

Název textu: Jak jel Vítek do Prahy

Autor: Bohumil Říha

Charakteristika textu: próza; vtipný příběh o tom, jak malý Vítek čekal před nádražím na tetu

Téma: Dopravní nehody, nebezpečí v dopravě

Zdroj: Hanzová, M. *Čteme dětem a s dětmi*. Praha: Fortuna, 1992, s. 92. Pohádky chudé na řádky

Název textu: Ježek a koloběžka

Autor: Karel Šiktanc

Charakteristika textu: poezie; humorný příběh o nehodě, kdy „koloběžka zvrhla ježka“ a hledá „pomoc“ u vichřice

Téma: Různorodost dopravních prostředků

Zdroj: Juráčková, I.; Hubeňáková, L. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2005, s. 10. Tři čuníci

Název textu: Jak Huňáč a Fuňáč chtěli koloběžku

Autor: Jaromír Nohavica

Charakteristika textu: próza; pohádka o tom, jak zajíci snili o autě, pak o koloběžce a jak je nakonec napálil lišák

Zdroj: Gruša, J. *Máma, táta, já a Eda*. Praha: Galaxie, 1990, s. 112. Říkadla

Název textu: Motocykl

Autor: Josef Kainar:

Charakteristika textu: poezie; krátké verše o tom, jak „vzniká“ motocykl

Téma: Letecká doprava

Zdroj: Měchurová, A.; Žáček, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998, s. 139. Co všechno létá

Název textu: Co všechno létá

Autor: Karel Sýs

Charakteristika textu: próza; krátký text o tom, co létá – drak, balon, vzducholod, letadlo, raketa

Zdroj: Hanzová, M. *Čteme dětem a s dětmi*. Praha: Fortuna, 1992, s. 109. Žáček, J.; Zmatlíková, H.: *Moje první čítanka*. Všeň: Alter, 1993, s. 37.

Název textu: Vrtulníky na výletě

Autor: Jiří Žáček

Charakteristika textu: poezie; krátká veselá básnička o výletě vrtulníků

Konkrétní náměty pro 2. období základního vzdělávání:

Následující text obsahuje – podobně jako u 1. období – výběrový přehled literárních textů s široce pojatou dopravní tematikou (někdy spíše volně souvisejících se základním obsahem a cíli dopravní výchovy), které vycházejí ze stávajících čítanek především pro 4.-5. ročník ZŠ a jsou

rozděleny do pěti tematických okruhů. Přehled doplňuje bližší charakteristika témat textů, zdroje textů a možnosti jejich využití ve výuce (se zřetelem k dopravní i literární výchově). V závěru jsou uvedeny další možné motivační texty.

I. Silniční provoz (dopravní značky, křižovatka, semafor, chování účastníků silničního provozu, řízení silničního provozu)

Zdroj: Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1993, s. 3. Malý, R.; Mikulenková, H.: *Čítanka 3*. Olomouc: Prodos, 2004, s. 62.

Název textu: Tucet školních značek

Autor: Jiří Havel

Charakteristika textu: humorný „výklad“ smyslu dopravních značek (obrázek značky doplněný stručným „výkladem“)

Původní knižní zdroj: Člověče, nemrač se

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co znamenají tyto dopravní značky ve skutečnosti? Která vůbec neexistuje?

Nakreslete jiné dopravní značky (nebo přineste obrázky) a řekněte, co znamenají. Potom zkuste vymyslet jejich nový vtipný „výklad“.

Můžeme dopravní značky rozdělit do nějakých skupin? Podle čeho?

Zdroj: Slabý, Z. K.; Lhotová, D.; Pechová, D. *Čítanka pro čtvrtý ročník základní školy*. Praha: SPN, 1994, s. 73.

Název textu: Přes ulici

Autor: Alan Marshall

Charakteristika textu: próza; vcelku dramatické vyprávění o tom, jak se dvě malá děvčata a pes snaží přejít silnici s hustým městským provozem

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Chovala se děvčata ve všech situacích správně? Kdy bylo rozumné zachovat se jinak?

Která část povídky vám připadala nejdramatičtější?

Představte si, že máte mladšímu sourozenci vysvětlit, jak má správně přecházet přes ulici. Co všechno mu řeknete? Můžete si připravit jako krátkou scénku ve dvojici.

Jaký důvod mohla mít děvčata pro to, aby se přes ulici chtěla dostat? Vymýšlejte.

Zdroj: Fialová, Z.; Podzimek, J. *Čítanka s literární výchovou pro 4. ročník ZŠ*. Praha: Moby Dick, 1997, s. 213.

Název textu: Cestopis s jezevčíkem

Autor: Ludvík Aškenazy

Charakteristika textu: próza; humorné pohádkové vyprávění o krácející posteli, která nezná dopravní předpisy

Původní knižní zdroj: Cestopis s jezevčíkem

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

V čem všem krácející postel nedodržela dopravní předpisy?

Jak strážník „dává zelenou“? Které další pokyny (a jak) dává?

Rozumíte větě: „Mohla byste vzít tady tu hadimršku“? Co měla postel udělat? Jak řidič po-

zná, kde může předjíždět a kde ne?

Je příběh vážný, nebo veselý? Co všechno vám v něm připadá vtipné?

Zkuste nezvyklý dopravní prostředek z pohádky nakreslit.

Zdroj: Brukner, J. a kol. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997, s. 45. Měchurová, A.; Žáček, J.; Horáčková, K.: *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1997, s. 173.

Název textu: Pavián mezi lidmi

Autor: Rudolf Čechura

Charakteristika textu: próza; návštěvník z cizí planety sleduje a komentuje počínání řidičů a chodců v dopravě (jejich bezohlednost, nebo naopak ohleduplnost)

Původní knižní zdroj: Pavián mezi lidmi

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Kdo z řidičů a chodců se choval bezohledně, nesprávně? Kdo se choval naopak správně, ohleduplně?

Jaké společenské pravidlo pro jízdu v automobilu jste se dozvěděli? Co jiného bychom o jízdě v autě měli vědět?

Souhlasíte s Paviánovým závěrem, nebo byste si do zápisníku zapsali jiné shrnutí zážitků ze silničního provozu?

II. **Železniční doprava** (vlak jako dopravní prostředek, provoz na železnici)

Zdroj: Fialová, Z.; Podzimek, J. *Čítanka s literární výchovou pro 4. ročník ZŠ*. Praha: Moby Dick, 1997, s. 23.

Název textu: Cesta vlakem

Autor: Frank Wenig

Charakteristika textu: próza; humorné vyprávění o tom, jak popleta Spejbl kupoval jízdenky, jel vlakem a nakonec ho omylem zastavil záchrannou brzdou

Původní knižní zdroj: Kašpárek a Spejbl v říši pimprlat

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co všechno Spejbl popletl? Stručně převyprávějte obsah vyprávění.

Jak byste Spejblovi místo Kašpárka vysvětlili, co je to druhá třída a proč se mu zdá, že vlak pořad stojí? Připravte si krátký dialog.

Představte si, že Spejbl a Kašpárek chtějí jet metrem. Co by Spejbl mohl zase poplést? Zkuste napsat krátké vyprávění.

Zdroj: Šrut, P.; Lukešová, B. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha, Scientia, 1998, s. 170.

Název textu: Emil vystoupí na nesprávném nádraží

Autor: Erich Kästner

Charakteristika textu: próza; Emil zjišťuje, že mu ve vlaku ukradli peníze, a přemýšlí, jak se zachovat

Původní knižní zdroj: Emil a detektivové

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Zavinil si Emil svou situaci sám? Zachoval se správně, když vystoupil na jiném nádraží, aby

pronásledoval muže s tvrdým kloboukem? Jak byste se zachovali vy, když by se vám stalo něco podobného jako Emilovi?

Jak si myslíte, že bude Emilův příběh pokračovat?

Cestovali jste už sami vlakem? Na co všechno jste museli dávat pozor na nádraží a pak ve vlaku?

III. Dopravní nehody, nebezpečí v dopravě

Zdroj: Slabý, Z. K.; Lhotová, D.; Pechová, D. *Čítanka pro čtvrtý ročník základní školy*. Praha: SPN, 1994, s. 167.

Název textu: Autostop

Autor: Jaromír Hořec

Charakteristika textu: poezie; báseň o tom, jak autostopem procestovat celý svět

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Báseň je vlastně monologem, který vyjadřuje určité přání. Jaké přání to je? Chtěli byste takto cestovat i vy?

Myslíte si, že je autostop bezpečný způsob cestování? Co může potkat stopaře nebo řidiče? Je přání vyjádřené v básni reálné?

Zdroj: Rezutková, H. a kol. *Čítanka pro 4. ročník*. Všeň: Alter, 1997, s. 18.

Název textu: Martinovo pátrání

Autor: František Tenčík

Charakteristika textu: próza; trochu tajemný úryvek o dívce zraněné tramvají

Původní knižní zdroj: Chlapec v bílém svetru

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Která postava v příběhu je hlavní a které postavy jsou vedlejší?

Co se asi na ulici odehrálo? Jak mohlo k nehodě dojít?

Jak se zachovali lidé po nehodě? Jak se zachoval Martin?

Jakou má příběh atmosféru? Co mu dodává určitou tajemnost? Která z popisných částí vás zaujala a proč?

Zdroj: Rezutková, H. a kol. *Čítanka pro 5. ročník*. Všeň: Alter, 1998, s. 153.

Název textu: Váhy života a smrti

Autor: Jaroslav Foglar

Charakteristika textu: próza; dramatické vyprávění o nehodě opilého řidiče (v exotických starších reáliích)

Původní knižní zdroj: Zlaté údolí

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jaké byly příčiny nehody? K jakému rozhodnutí Freda Jeffersona nehoda přiměla?

Příběh se odehrává v minulosti. Co může opilý řidič způsobit na dnešních silnicích? Co může za jízdy rozptýlovat pozornost řidiče? Co všechno proto může být nebezpečné?

Převyprávějte příběh Freda Jeffersona s důrazem na nejdramatičtější úseky.

IV. Z historie dopravních prostředků

Zdroj: Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 117.

Název textu: Letadlo

Autor: Karel Čapek

Charakteristika textu: próza; úvaha o počátcích létání

Původní knižní zdroj: Věci kolem nás

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

O které době se hovoří na začátku textu?

Vypráví ukázka příběh, nebo obsahuje úvahy autora? Kterou větu považujete za nejdůležitější, nejlépe vyjadřující myšlenku textu?

Které události (vynálezy) byly asi kdysi – podobně jako první letadla – „slavnými událostmi“ ve vývoji silniční dopravy? Zkuste vyhledat v různých informačních zdrojích.

Zdroj: Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993, s. 115.

Název textu: Bejbinka má pět kol

Autor: František Nepil

Charakteristika textu: próza; humorná charakteristika historického automobilu

Původní knižní zdroj: Srpen s Bejbinkou

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Shromáždíte obrázky (modely) různých historických automobilů. Čím se mj. liší od současných aut?

Co z vybavení dnešních aut zvyšuje bezpečnost řidičů i spolujezdců?

Pokuste se podobně vtipně jako autor popsat jiný dopravní prostředek.

Zdroj: Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro zvědavé pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994, s. 18.

Název textu: Království automobilu

Autor: František Škoda; Vítězslav Houška

Charakteristika textu: uměleckonaučná próza; z historie vynalézání a výroby automobilů

Původní knižní zdroj: Dobrý den, vážení vynálezci

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Jsou v textu výrazy, kterým nerozumíte? Vyhledejte v encyklopediích nebo jiných informačních zdrojích, co znamenají.

Kteří lidé se zapsali do vývoje automobilů a jakými vynálezy?

V textu je dvakrát řeč o „otci smogu“. Co to je smog a jak se na jeho vzniku podílí automobilová doprava?

Zdroj: Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro zvědavé pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994, s. 32.

Název textu: Napříč vzdušným oceánem

Autor: Pavel Toufar

Charakteristika textu: uměleckonaučná próza; z historie létání (od Ikaru po vrtulníky)

Původní knižní zdroj: Svět dopravních letadel

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co byly předchůdci letadel a jak začínala éra létání strojů těžších než vzduch?

Jaké rozlišujeme typy letadel? Jaké je využití vrtulníků?

Jsou v textu výrazy, kterým nerozumíte? Vyhledejte je v encyklopediích nebo jiných informačních zdrojích.

Text začíná bájí o Daidalovi a Ikarovi. Převyprávějte jejich příběh.

Zdroj: Brukner, J. a kol. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997, s. 214.

Název textu: Cestující kovář

Autor: Adolf Branald

Charakteristika textu: próza; vyprávění o počátcích motorismu v Čechách (první motocykly)

Původní knižní zdroj: Dědeček automobil

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Co všechno jste se z první části úryvku dozvěděli o začátcích motorismu v Čechách?

Čím se proslavil otec mladého Vondřicha? Jak vypadala první kola?

Na začátku 20. století bylo vidět motocykl velká zvláštnost. Najděte, k čemu je to v textu přirovnáno, a vymyslete jiné vtipné přirovnání.

Kde se odehrává druhá část úryvku? Proč se diváci Vondřichovi smějí? Jak si myslíte, že závod dopadl?

Zkuste nakreslit dopravní prostředek budoucnosti. Kresbu doplňte o jednoduchý popis.

V. Letecká doprava – doplňkový okruh

Zdroj: Brukner, J.; Čížková, M.; Králová, D. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997, s. 215.

Název textu: Letiště

Autor: Zdeněk Kriebel

Charakteristika textu: próza; dění na letišti zpracované formou básnické prózy

Původní knižní zdroj: Za oknem laterna magika

Možný způsob práce s textem (otázky/úkoly):

Autor při popisu letiště používá některých obrazných pojmenování: co jsou verunky, otevřená dlaň obra a zdvižený palec, ptáčník a papoušci?

VI. Motivační texty:

Železniční doprava:

Zdroj: Pechová, D.; Žitná, Z. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Úvaly: Jinan, 1994, s. 39.

Název textu: Jistému malému přednostovi

Autor: Antonín Brousek

Charakteristika textu: poezie; „střípky“ z práce přednosty stanice (text je relativně náročný)

Letecká doprava:

Zdroj: Brukner, J.; Čížková, M. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN — pedagogické nakladatelství, 1997, s. 36. Uspávanky

Název textu: Uspávanka s letadlem

Autor: Jan Skácel:

Charakteristika textu: próza; pohádkový příběh o hodném letadle, které, když není v práci, chodí pěšky

Texty inspirativní pro dopravní výchovu lze samozřejmě hledat i mimo čítanky. Literatura pro děti mladšího školního věku mnohdy nenásilně směřuje k plnění určitých výchovných cílů, které mohou obsáhnout i sféru výchovy dítěte jako účastníka dopravy.

Vhodné texty pro mladší žáky můžeme najít jak v realistické próze z dětského života (z nejnovějších knížek např. Zuzanka (2005) D. Krolupperové – kapitola Já už to nikdy neudělám! o nález zraněného malého cyklisty), tak v autorské pohádce (např. Žabákova dobrodružství (č. 1955) K. Grahama – pohádkové vyprávění o lehkomyšlném a vychloubačném žabákovi, který si pořídí automobil a zažívá potom řadu nepříjemností a nehod – nebo Pohádkový dědeček (1958) E. Petišky – pohádka O semaforu, který nechtěl cvičit) i v jiných žánrech a žánrových typech (např. veselé vyprávění o zmatku na křižovatce, který způsobil klaun a zvířátka z cirkusu, z knížky F. Kožíka Cirkus U Tří slunečnic (1965) – kapitola Silvestr dopravním strážníkem).

Při práci se staršími žáky lze využít naučné a uměleckonaučné literatury pro děti – např. Dějiny městské dopravy (L. Losos, 1983), Doprava (P. Dennis, 2004), Pozor nebezpečí: jak prožít, ale i přežít, dobrodružství (A. Rýgl, 2000, část Nebezpečí na silnici) nebo oddíly věnované dopravě v encyklopediích pro děti (Dětská ilustrovaná encyklopedie, I. – Svět vědy a techniky, III. – Historie lidstva, 2000; Velká dětská encyklopedie, 2001 apod.)

Zde však byly záměrně využity pouze texty ze současných čítanek.

3.4.2 Vzdělávací obor: Cizí jazyk

Vzdělávací obor Cizí jazyk a Další cizí jazyk přispívají k chápání a objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem. Poskytují živý jazykový základ a předpoklady pro komunikaci žáků v rámci integrované Evropy a světa.

Osvojování cizích jazyků pomáhá snižovat jazykové bariéry a přispívá tak ke zvýšení mobility jednotlivců jak v jejich osobním životě, tak v dalším studiu a v budoucím pracovním uplatnění. Umožňuje poznávat odlišnosti ve způsobu života lidí jiných zemí i jejich odlišné kulturní tradice.

Požadavky na vzdělávání v cizích jazycích formulované v RVP ZV vycházejí ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, který popisuje různé úrovně ovládnání cizího jazyka. Vzdělávání v Cizím jazyce směřuje k dosažení úrovně A2, vzdělávání v Další cizím jazyce směřuje k dosažení úrovně A1 (podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky).

Výše uvedená charakteristika daného vzdělávacího oboru ukazuje, že i jazyková výuka může přispět k rozšíření znalostí, dovedností i postojů v oblastech, jichž se dopravní výchova dotýká. Na rozdíl od jiných předmětů umožňuje jazyková výuka vnést do dopravní výchovy srovnávací

mezinárodní aspekt, kdy se žáci seznamují s různými tématy nejen v domácím kontextu, ale i z pohledu jiných kultur či regionů.

Vzhledem k obsahům jazykové výuky se učivo vztahující se k dopravní výchově dotýká ostatních vzdělávacích oblastí, průřezových témat i jednotlivých oborů uvedených v Rámcových vzdělávacích programech. Interdisciplinaritu a bližší souvislost dopravní výchovy a cizojazyčné výuky lze spatřit v průřezových tématech, jako jsou zejména: Výchova v myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova a Environmentální výchova.

Ze vzdělávacích oblastí se pak moderně pojatá cizojazyčná výuka obsahově se zaměřující na témata dopravní výchovy úzce dotýká zejména následujících:

- Informační a komunikační technologie

Žáci vyhledávají informace k oblastem dopravní výchovy na internetu pomocí zahraničních vyhledávačů, na portálech či v databázích. Zároveň využívají (obzvláště v projektově orientované cizojazyčné výuce) počítače při prezentaci výsledků své práce.

- Člověk a jeho svět

V moderních cizojazyčných učebnicích nacházíme řadu témat úzce spojených s dopravní výchovou a propojenou s touto vzdělávací oblastí, jako např. osobní bezpečí – bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, média, transport, cestování, doprava a ekologie apod.

- Člověk a společnost, výchova k občanství, člověk ve společnosti, člověk a jedinec

Konverzačními tématy v cizojazyčné výuce se stávají témata spojená s aktuálním děním u nás i v zahraničí, k nimž mohou být zařazena taková, která se dopravní výchovy v užším či širším kontextu dotýkají. Jako příklad můžeme jmenovat diskuse o významu omezování dopravy v horských oblastech, informace o tom, jak se doma a v cizině dovoláme první pomoci či policie nebo diskuse o dopravě z hlediska priorit v žebříčku hodnot – v interkulturním srovnávání apod.

- Při analýze cizojazyčných učebnic i jiných učebních materiálů se setkáváme s tématy, jež se dopravní výchovy dotýkají v rámci mezinárodních vztahů a globalizace, člověka a přírody, ekologie či geografie apod.

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- pochopí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění
- rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- rozumí známým slovům a jednoduchým větám se vztahem k osvojovaným tématům
- rozumí obsahu a smyslu jednoduchých autentických materiálů (časopisy, obrazové a pslechové materiály) a využívá je při své práci
- vyhledá v jednoduchém textu potřebnou informaci a vytvoří odpověď na otázku
- sestaví gramaticky a formálně správně jednoduché písemné sdělení, krátký text a odpověď na sdělení

- aktivně se zapojí do jednoduché konverzace, pozdraví a rozloučí se s dospělým i kamarádem, poskytne požadovanou informaci
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života v naší vlasti i v jiných zemích

Školní výstupy: žák

- rozumí jednoduchým pokynům v cizím jazyce týkajícím se pěšího provozu
- rozumí jednoduchým sdělením v cizím jazyce, jak se dostane pěšky nebo dopravním prostředkem z místa A do místa B
- rozumí slovům a výrazům z oblasti dopravní výchovy, které se používají v běžném životě (nádraží, parkoviště, hlavní silnice, vlak, kolo, „Zákaz parkování“, „Pěší zóna“)
- umí se v cizím jazyce zeptat na cestu
- uvědomuje si rozdíly (odlišnosti) v dopravním značení ve své zemi a zemi cílového jazyka a pojmenuje je
- popíše v cizím jazyce bezpečnou cestu do školy
- orientuje se v jednoduché mapě města v cizím jazyce
- umí si v cizím jazyce zakoupit jízdenku
- napíše v cizím jazyce a ústně sdělí krátký jednoduchý text o zkušenostech z cestování do ciziny.

Učivo: pravidla komunikace v běžných každodenních situacích, jednoduchá sdělení, tematické okruhy – domov, rodina, škola, volný čas a zájmová činnost, oblékání, nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky, důležité zeměpisné údaje. Odpovídající slovní zásoba a gramatické struktury.

Konkrétní náměty:

V úvodu je třeba poznamenat, že při realizaci následujících námětů i jiných jazykových aktivit tematicky spojených s dopravní výchovou, musí učitel brát zřetel na jazykovou úroveň žáků, jejich zkušenosti s daným tématem i formami práce, oblasti zájmů žáků a v neposlední řadě bude i respektovat tematické okruhy dané učebním plánem, eventuálně pak učebnicí.

1.

Téma: Nejbezpečnější cesta do kina.

Cíl: Orientace v mapě,
argumentace,
bezpečnost chodce.

Materiál: Jednoduchý plán města.

Postup: Žáci jsou rozděleni do skupin. Každá skupina dostane plán města, na kterém je vyznačen výchozí bod, z něhož se mají pěšky dopravit do kina. Hlavním kritériem je bezpečnost. Výsledky jsou poté prezentovány.

2.

Téma: Cyklistické stezky ve velkých městech.

Cíl: Rozvoj kompetence k řešení problémů,
rozvoj komunikativní a sociálně personální kompetence,

schopnost práce s „cyklistickou“ mapou města (v cizím jazyce), rozšíření slovní zásoby k tématu „doprava a mobilita“.

Materiál: Mapy, cizojazyčné texty k tématu (tištěné, elektronické).

Postup: Žáci pracují na projektu, jehož cílem je např. srovnání možností cyklistů ve Vídni a v Brně. Žáci vyhledávají informace v domácích i zahraničních tištěných i elektronických materiálech, mohou zorganizovat dotazníkovou anketu v obou městech (např. v rámci školního výletu), srovnávají, vyhodnocují, navrhují řešení apod. Výsledky projektu prezentují, to vše v cizím jazyce.

3.

Téma: Je výhodnější přeprava zboží vlakem nebo nákladním autem?

Cíl: Rozvoj komunikativní a sociálně personální kompetence, rozvoj kompetence k řešení problémů, rozšíření slovní zásoby k tématu.

Materiál: Cizojazyčné texty k tématu (tištěné, elektronické), texty v mateřském jazyce, které dokumentují situaci ve vlastní zemi, vlastní zkušenosti.

Postup: V souvislosti s tématy o životním prostředí (např. vliv vzrůstající automobilové dopravy životní prostředí na základě informací o tomto stavu v různých zemích) je uspořádána argumentativní diskuse o výhodách a nevýhodách přepravy zboží místo nákladními vozy vlakem – tzv. „huckepack“.

4.

Téma: Ideální pěší zóna.

Cíl: Rozvoj komunikativní a sociálně personální kompetence, rozvoj kompetence k řešení problémů, rozšíření slovní zásoby k tématu.

Materiál: Cizojazyčné texty k tématu (tištěné, elektronické), texty v mateřském jazyce, internet, turistické mapy měst.

Postup: Ulice by se měla opět stát sociálním místem setkání pro děti i mládež (pěší zóny, ulice na sídlišťích, místa u nákupních středisek apod.). V projektové formě by se žáci měli pokusit navrhnout ideální pěší zónu. Prezentace probíhá v cizím jazyce, ke zpracování tématu čerpají informace a inspiraci v zahraničí pomocí četby cizojazyčných textů, sledováním ukázek videozáznamů či obrazového materiálu představujícím jinou kulturu či vyhledáváním nových poznatků na internetu. Využívat mohou i vlastní zkušenosti z již absolvovaných pobytů v zahraničí. Ve zjednodušené podobě lze tento projekt realizovat i u jazykově méně pokročilých žáků. Produktem pro prezentaci může být plakát/obrazové ztvárnění takové zóny s jednoslovnými cizojazyčnými popisy.

5.

Téma: Ekologická dovolená a ekologická doprava.

Cíl: Rozvoj komunikativní a občanské kompetence, rozvoj kompetence k řešení problémů, rozšíření slovní zásoby k tématu, rozvoj komunikativní kompetence.

- Materiál:** Texty k tématu, nabídkové kalendáře cestovních kanceláří.
- Postup:** Žáci ve skupinách vytvoří návrh, jak by podle nich měla vypadat doprava ve středně velkém městě s ohledem na kvalitní životní prostředí nebo naplňovat „ekologickou“ dovolenou. Výsledky žáci zpracovávají a prezentují v cizím jazyce, přičemž ke zpracování tématu čerpají informace a inspiraci v zahraničí pomocí četby cizojazyčných textů, sledováním ukázek videozáznamů či obrazového materiálu představujícím jinou kulturu či vyhledáváním nových poznatků na internetu.

6.

- Téma:** Cestování: nádraží a letiště.
- Cíl:** Nonverbální komunikace – piktogramy,
mobilita na nádraží a letišti,
rozvoj dané slovní zásoby.

Materiál: Piktogramy.

- Postup:** Žákům jsou představeny piktogramy, se kterými se mohou setkat na letištích či nádražích. Žáci je ve skupinách či ve dvojicích verbalizují v mateřštině a v dané cizí řeči. Poté proběhne v plénu porovnání jednotlivých „hypotéz“. Kontrola správnosti probíhá pomocí odkazu na dané webové stránky (zahraniční vyhledávače) nebo učitel poskytne žákům vytištěné materiály.
- Poté lze zorganizovat krátkou diskusi, která probíhá v cizím jazyce.
- Co jsou piktogramy?
  - Jaké mají přednosti a jaké mají zápory?
  - Jsou piktogramy vždy jednoznačně „čitelné“?
  - Pro koho jsou piktogramy zvláště důležité?

Metody práce:

Preferujeme využívání takových výukových metod, které podporují žákovu aktivitu, komunikaci, vlastní zodpovědnost a postupný rozvoj žákovské autonomie. Za všechny lze jmenovat i v souvislosti s tematickými okruhy dotýkajícími se dopravní výchovy ve výuce cizího jazyka např. práci na stanovištích, kartotéku slovíček, jazykové hry, samostatné zpracování témat (např. vyhledávání informací v literatuře, časopisech, na internetu; zpracování informací ve formě referátu, koláže, nástěnky apod.), projektová výuka, kontakty se zahraničními žáky (dopis, e-mail).

Pojetí a cíle moderní cizojazyčné výuky

V moderním pojetí je užívání jazyka a učení se jazyku chápáno jako úkony prováděné lidmi, kteří si jako jednotlivci a jako členové společnosti rozvíjejí rejstřík kompetencí, a to jak kompetencí obecných tak obzvláště komunikativních jazykových kompetencí. K hlavním cílům moderní cizojazyčné výuky je jazykově vybavit žáky pro život v mnohojazyčné společnosti. Jazyková výuka již není chápána jako „jednooborová“ záležitost, naopak se vyznačuje silnými mezipředmětovými aspekty. Jazyku se tedy neučíme proto, abychom zvládli určité penzum gramatiky a slovní zásoby, ale abychom se uměli dorozumět, jednat a chovat se v každodenních situacích pomocí cizího jazyka – a tedy i v oblastech, jež se vztahují k aspektům dopravní výchovy.

Jedním ze stěžejních cílů jazykové výuky je získávání sociokulturních znalostí a tím rozvoj interkulturní způsobilosti. Sociokulturní znalosti jsou znalosti určité kultury a společnosti, která daným jazykem hovoří, jsou součástí znalostí okolního světa. Z hlediska žáka, který se učí jazyku, je nesmírně důležité, aby se jim věnovala zvláštní pozornost právě proto, že je velice pravděpodobné, že na rozdíl od ostatních druhů znalostí tyto znalosti netvoří součást předchozích zkušeností žáka. Znalosti, uvědomění a pochopení vztahu (podobností a odlišností) mezi jednotlivými kulturami a jazykovými společenstvími vytváří interkulturní způsobilost. A jaké otázky se mohou stát zdrojem pro získání či rozšíření těchto sociokulturních znalostí vzhledem k dopravní výchově? Jmenovat lze několik z nekonečné řady: Má daný region, jehož jazyku se učíme, stejná pravidla silničního provozu? Platí tam stejné zvyklosti při cestování autostopem? Od kolika let tam může mladý člověk získat řidičský průkaz? Jaký druh dopravy je tam preferován a proč? Jak se společnost v daném regionu staví k problematice přetížení městské dopravy?

Poznámat je třeba také fakt, že pro interkulturní učení jsou důležitá ta témata, jež by měla být pro žáky zajímavá, žáci by se měli postupně seznamovat se shodami a rozdíly, oprostít se od stereotypů a kliše (např. přesnost německých drah).

Související učivo v učebnicích

Předmět: Německý jazyk

Zdroj: Učebnice němčiny pro 1. stupeň základních škol – Fišarová, O.; Zbranková, M. *Start mit Max*. Plzeň: Fraus, 2000, s. 65.

Téma: V říjnu jezdím na kole

V učebnici je na s. 65 umístěno 12 obrázkových kartiček, u každé je popiska s názvem jednoho měsíce roku. Na obrázcích jsou znázorněny různé činnosti typické pro daný měsíc, u října jsou cyklisté.

Cílem tohoto cvičení je osvojení nové slovní zásoby (činnosti). Protože na této úrovni žáci ještě v cizí jazyk neovládají tak, aby mohli vést souvislejší dialogy a vyjadřovat plynule své názory, můžeme k obrázku „říjen a jízda na kole“ (Oktober und Rad fahren) s dětmi využít prvků dramatické výchovy.

Předmět: Německý jazyk

Zdroj: Učebnice němčiny pro 1.a 2.stupeň základních škol – Kouřimská, M.; Jelínek, S.; Kučerová, L.; Kettenburg, U.; Nöbauer, I. *Heute haben wir Deutsch I*. Praha: Jirco, 1997, s. 19.

Téma: Barometr oblíbenosti

Ve cvičení 5 jsou obrázky s činnostmi, které vykonávají určité osoby (Dana, Gitti atd.). K nim jsou uvedeny zpřeházené texty, které žáci mají přiřadit k osobám. I zde je na jednom z nich kolo a jízda na kole.

Předmět: Německý jazyk

Zdroj: Učebnice němčiny pro mladší školní věk – Büttner, S.; Kopp, G.; Alberti, J. *Tamburin 2. Ismaning*: Max Hueber Verlag, 2003, s. 9.

Téma: Klaun jezdí na kole

V 1. lekci (díl B, cvičení 3, s. 9) je krátký text doplněný obrázkou klauna, který má různé zkušenosti s jízdou na kole. Žáci se učí vyjadřovat, zda něco a jak umí (na příkladu jízdy na kole.)

Předmět: Německý jazyk

Zdroj: Učebnice němčiny pro mladší školní věk – Büttner, S.; Kopp, G.; Alberti, J. *Tamburin 2. Ismaning*: Max Hueber Verlag, 2003, s. 20..

Téma: K narozeninám si přeji ... kolo

Ve 2. lekci (oddíl A, cvičení 8, s. 20) se žáci učí písničku „Přeji si toho hodně“ (Ich wünsche mir ganz viel). Mezi mnoha přáními je i jízdní kolo.

Předmět: Anglický jazyk

Zdroj: Angličtina pro 4.ročník základní školy – Lacinová E. a kol. *Ready – Steady – Go!* Praha: SPN, 1996, 1997, s. 163.

Téma: Ve volném čase jezdím na kole

Učebnice je určena pro začátečníky. V lekci „November unit“ (s. 56) se žáci pomocí poslouchového textu seznamují s popisy činností ve volném čase – mj. jízda na kole.

Stejně tak v lekci „May unit“ (s. 163).

3.5 Vzdělávací oblast: Informační a komunikační technologie

3.5.1 Vzdělávací obor: Informační a komunikační technologie

Vzdělávací obor umožňuje žákům získat elementární dovednosti v ovládnání výpočetní techniky, orientovat se ve světě informací a využívat informací a moderní technologie k jejich získání v praktickém životě.

Obor může napomoci dopravní výchově ve vyhledávání důležitých informací, využívání webových portálů s dopravní problematikou a přehledů, které souvisí s dopravní situací, nehodovostí a prevencí u nás. Znalosti a dovednosti získané v tomto vzdělávacím oboru mohou sloužit rovněž k prezentování získaných informací, dat a grafů žáky v rámci různých projektů pro nejbližší veřejnost i své spolužáky (vazba na vzdělávací obor Český jazyk a literatura a Matematika a její aplikace).

VYHLEDÁVÁNÍ INFORMACÍ A KOMUNIKACE

Očekávané výstupy – 1. a 2. období

Výstup RVP: žák

- vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích
- při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty

Školní výstupy: žák

- vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích (využívá k tomu různé vyhledávače např. Seznam, Atlas, Google atd., dále pak stránky BESIP, policie a jiných organizací, které se danou problematikou zabývají)

Učivo: přenos informací, jejich výběr, zpracování, základní způsob komunikace – e-mail, chat, přehled o portálech s dopravní tematikou (např. portál novapavidla.cz).

ZPRACOVÁNÍ A VYUŽITÍ INFORMACÍ

Očekávané výstupy – 1. a 2. období

Výstup RVP: žák

- pracuje s textem a obrázkem v textovém a grafickém editoru

Školní výstupy: žák

- ze získaných informací zpracovává vlastní přehledný text použitelný při prezentaci výsledků své práce
- text doplňuje obrázky, grafy

Učivo: základní funkce textového a grafického editoru při zpracování informací a jejich prezentaci

Konkrétní náměty:

- hry – První cesta do školy, Bezpečná cesta do školy (MM programy)
- výukové programy (viz nabídka z katalogu Pachner)
- základy internetu (práce s mapami, plány, vyhledávání informací, statistických dat, hledání v jízdních řádech, zprávy z tisku...)
- malování (náskres – moje bydliště, přechody pro chodce, značky, plány)
- tvoření tabulek s daty
- psaní dopisů na dopravní inspektorát, městskou policii, zřizovatele školy...
- počítačová grafika, rastrové a vektorové programy – sestavení poutačů s dopravní tematikou, tvorba dotazníků, anket, tvoření grafů
- prezentace informací – Dopravní soutěž na naší škole, prezentace na vlastních třídních, školních stránkách
- kroužky DV (Příprava dopravních soutěží – letáček v jednoduchém editoru)

Člověk a jeho svět

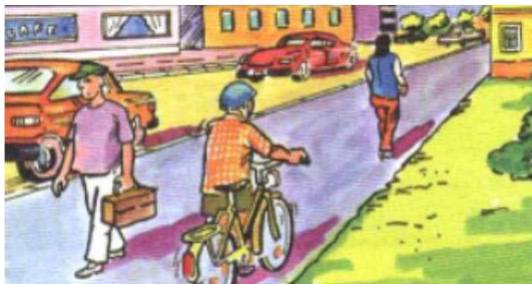
- V tematickém okruhu Místo, kde žijeme se klade důraz na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků.
- V informatice žáci mohou využít svých dovedností a za pomoci učitele prezentovat znalosti z dopravní výchovy, např. na cestě ze svého bydliště do školy.

Příklad 1.

Sestavení námětu s dopravní tematikou na školní nástěnku

a/ text

b/ obrázek

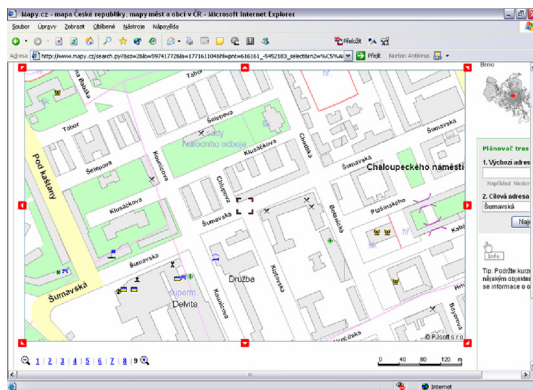
Příklad 2.

Cesta do školy

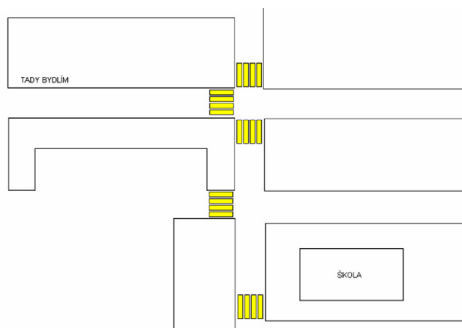
■ Cíle úlohy z hlediska dopravní výchovy:

- bezpečné chování dětí v silničním provozu
- předvídání rizika, správné vyhodnocování situace a vhodné jednání
- získání a utváření návyků do budoucna

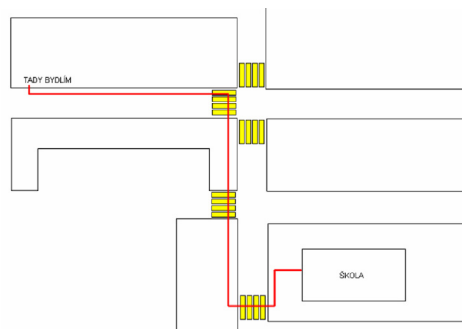
Žáci mohou najít na internetu mapu bydliště, představit si cestu do školy a pak najdou mapku viz – seznam – mapy.

Podle mapy nakreslí cestu v některém grafickém programu (Malování, Zoner Callisto, ...). Jednoduchý plánek se všemi přechody pro chodce:

Do plánu potom zakreslí přesnou cestu, jak se dostat co nejbezpečněji do školy a zpět:

- upozorní na nesprávné varianty přecházení přes silnici
- žák ukáže svoji práci na projektoru a vznikne diskuze, zda je jeho řešení správné a jestli našel všechna nebezpečná místa a „zkratky“, které děti, a bohužel často i jejich rodiče, používají.
- podobně lze tuto úlohu řešit při cestě do školy na jízdním kole

Příklad 3.

Práce s textovým editorem

1/ nadpis:

Chodec a cyklista – součást silničního provozu – vybavení jízdního kola

2/ obrázek :

3/ popis:

- dvěma na sobě nezávislémi účinnými brzdami s odstupňovatelným ovládním brzdného účinku;
- jízdní kola pro děti předškolního věku vybavená volnoběžným nábojem s protišlapací brzdou nemusí být vybavena přední brzdou

za nesnížené viditelnosti

- zadní odrazkou červené barvy, tato odrazka může být kombinovaná se zadní červenou svítilnou
- přední odrazkou bílé barvy
- odrazkami oranžové barvy (autožlut) na obou stranách šlapátek (pedálů), tyto odrazky mohou být nahrazeny světlodrážejícími materiály umístěnými na obuvi nebo v jejich blízkosti
- na paprscích předního nebo zadního kola nebo obou kol nejméně jednou boční odrazkou oranžové barvy (autožlut) na každé straně kola

za snížené viditelnosti

- světlometem svítícím dopředu bílým světlem
- zadní svítilnou červené barvy, která může být kombinována se zadní odrazkou červené barvy; zadní červená svítilna může být nahrazena svítilnou s přerušovaným světlem červené barvy
- zdrojem elektrického proudu

K bezpečné jízdě dále přispěje mít na kole kryt řetězu, který ochraňuje před zachycením oděvu, a blatníky, které ochraňují cyklistovi oči, obličej a chrání jeho oděv před znečištěním.

Cyklista mladší 15 let je povinen za jízdy použít ochranu přílbou schváleného typu a mít ji nasazenou a řádně připevněnou na hlavě.

Příklad 4.

Příprava exkurze do technického muzea – vyhledávání na Internetu:

- Bezpečná jízda tam a zpět (pěšky, dopravním prostředkem)
- Ceny (vstupenka, jízdné, slevy pro děti)
- Informace a otevírací doba
- Počasí (vhodné oblečení)

Příklad 5.

Prezentace bezpečné město – tvorba www stránek, PowerPoint

- Mapka
- Nebezpečná místa pro chodce
- Důležité instituce
- Školení a kurzy s dopravní tematikou
- Apod.

3.6 Vzdělávací oblast: Člověk a svět práce

3.6.1 Vzdělávací obor: Člověk a svět práce

Oblast je zaměřena prostřednictvím uvedených tematických okruhů na praktické pracovní dovednosti a návyky. Je založena na tvůrčí myšlenkové spoluúčasti žáků. Vychází z konkrétních životních situací, v nichž žáci přicházejí do přímého kontaktu s technikou a lidskou pracovní činností.

Vytváření pozitivního vztahu k práci prostřednictvím osvojování základních pracovních dovedností a návyků vede v širším pojetí k vytváření odpovědnosti k hodnotám, k výsledkům vlastní práce i práce jiných. Vytváří se velmi potřebný pozitivní vztah k technice, ve které jsou dopravní prostředky všeho druhu na předním místě.

Prostřednictvím rozmanitých pracovních činností lze simulovat dopravní situace a tím tvůrčím způsobem nacvičovat jejich řešení.

Oblast vede žáky k získání základních uživatelských dovedností, zaměřuje se především na praktické dovednosti žáka, jeho návyky a bezpečí při práci. Ve vztahu k dopravní výchově vedeme žáka ke správné péči o jízdní kolo jako bezpečný dopravní prostředek a zásady hygieny a bezpečnosti při jeho údržbě.

PRÁCE S DROBNÝM MATERIÁLEM

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- vytváří přiměřenými pracovními operacemi a postupy na základě své představivosti různé výrobky z daného materiálu
- volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu
- udržuje pořádek na pracovním místě

Školní výstupy: žák

- vyrobí z různého materiálu dopravní prostředek podle své představivosti, dopravní značky a jiné předměty související s dopravní tematikou
- vzhledem k úkolu a cíli volí vhodné pomůcky, materiál a náčiní
- udržuje pořádek na svém pracovním místě

KONSTRUKČNÍ ČINNOSTI

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- pracuje podle slovního návodu, předlohy, jednoduchého náčrtu

- provádí při práci se stavebnicemi jednoduchou montáž a demontáž
- dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce, poskytne první pomoc při úrazu

Školní výstupy: žák

- podle návodu provede kontrolu a běžnou údržbu jízdního kola
- připraví si pomůcky a vhodné nářadí pro jeho běžnou údržbu
- dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce při údržbě kola, ví, kde jsou umístěny lékárničky
- poskytne první pomoc, dojde-li ke zranění při údržbě kola

Učivo: práce s návodem, náčrtem, údržba jízdního kola, první pomoc, zásada hygieny a bezpečnosti práce

Konkrétní náměty:

Práce s papírem a kartonem – vystřihování tvarů podle šablony (trojúhelník, kruh, čtverec, obdélník, kosočtverec) – dopravní značky, rozlišení tvarů, symbolů, barev, piktogramů. Práce s drátem, fólií, špejlí, lepidlem – vytváření modelů kompletních dopravních značek. Použití vytvořených dopravních značek na jednoduchých fiktivních křižovatkách. Jako dopravní prostředky pro hru slouží jakékoliv modely dopravních prostředků v potřebném měřítku. Výroba dopravních značek může být prováděna formou skupinové práce. Při poznávání významu dopravních značek je použita hra jako vyučovací metoda, učitel předkládá dopravní situace, redukuje chyby a omyly žáků, diagnostikuje a hodnotí výsledky.

Dodržování zásad bezpečnosti práce má bezesporu širší výchovný význam a nácvik první pomoci při úrazu je nedílnou součástí praktických činností s drobným materiálem.

Konstrukční činnosti

V rámci konstrukčních činností pracují žáci s rozmanitými stavebnicemi. Při tom provádějí jednoduchou montáž a demontáž, pracují podle slovního návodu, předlohy či jednoduchého náčrtu. Lze využít konstrukční stavebnice pro vytváření jednoduchých dopravních prostředků, seznámení s mechanismy, principem pohonu apod. Jde např. o automobil, trolejbus, tramvaj, vlak, jízdní kolo, výtah, jeřáb apod. Odlišnosti způsobů pohonu a využití různých druhů energie může vést od pochopení jednoduchých fyzikálních principů až po řešení ekologických problémů. Modely mohou sloužit k vytváření simulace dopravních situací na křižovatkách, konkrétních situacích z okolí školy a jejich řešení.

Elektronické stavebnice umožní simulaci dopravní signalizace, např. ukázkou automaticky řízené křižovatky, využitelnou signalizaci na přechodu pro chodce, řešení vznikajících situací apod.

Nejjednodušším dopravním prostředkem, se kterým mají žáci vlastní zkušenost, je jízdní kolo. Činnosti spojené s tímto prvním vlastním dětským dopravním prostředkem nejsou sice součástí RVP, ale vzhledem k situaci v úrazovosti dětí při jízdě na tomto prostředku lze doporučit zařazení některých témat i na I. stupeň ZŠ. Poučení o principu pohonu, řazení rychlostních stupňů (převodů), pneumatik, brzd a jednoduchá údržba jízdního kola se stávají technicky zajímavým a atraktivním problémem pro většinu žáků. Využití netradičních materiálů a objasnění jejich potřebných vlastností (pevnost, hmotnost kola) na kvalitních horských kolech pomůže k po-

znání a identifikaci některých konstrukčních materiálů. Kvalitní vlastní údržba a vnímání potřeby pravidelného servisu v odborné dílně zajistí bezpečný pohyb po komunikacích a nemusí tak být bezpodmínečně výlučnou záležitostí rodičů. Jednoduchý elektrický obvod, povinné osvětlení, elektronický blikáč a další technické prvky mohou být motivačním faktorem pro perspektivní vzdělávání žáků v oblasti technických zařízení.

3.7 Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Vzdělávací oblast umožňuje jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu. Kulturu, jako procesy a výsledky duchovní činnosti, umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, v níž dochází k socializaci jedince a jeho projekci do společenské existence, jako neoddělitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblékání, cestování, práce). Umění, jako proces specifického poznání a do-rozumívání, v němž vznikají informace o vnějším i vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.

Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot, přistupovat k nim s vědomím a osobní účastí. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti non-verbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp.

Oblast Umění a kultura přispívá k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka

- k chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence
- ke kultivování projevů a potřeb
- k utváření hierarchie hodnot
- podílí se na vytvoření podmínek pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot
- vede k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti i minulosti, vede ke kulturním projevům atp.

3.7.1 Vzdělávací obor: Hudební výchova

Očekávané výstupy – 1. období

Výstupy RVP: žák

- rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby
- rytmitizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem
- reaguje pohybem na znějící hudbu (metrum, tempo, dynamika, výška, délka atp.)

Školní výstupy: žák

- rozliší zvuk a tón – významné pro DV (zvukové signály)
- podle barvy a výšky tónu sluchově rozliší různé hudební i mimohudební útvary
- rytmus řeči a hudební rytmus využívá pro improvizaci – práci s textem, hru na elementární nástroje
- při pohybovém projevu získává orientaci v prostoru, dochází ke koordinaci s hudbou

- při poslechových aktivitách tříbí sluchový vjem, dovede hudební sdělení propojit s mimohudební realitou

Učivo: *Tento oddíl obsahuje mnoho položek. Pro dané téma jsou vybrány pouze náměty, které lze funkčně propojit s implementací dopravní výchovy do RVP.*

Taktování – 2/4, 4/4 taktu, získávání smyslu pro orientaci ve znějící hudbě, respektování určitých pravidel, dirigent – jeho role při řízení orchestru, paralela s úlohou policisty řídícího dopravu

Zvuk a tón – rozlišení zvuku a tónu, silniční provoz, zvuky, signalizace

Barva a výška tónu – souvisí s obsahovou stránkou hudebního sdělení, význam zvukových signálů, tj. podle barvy a výšky tónu rozpozná např. signalizaci pro vozidla policie, záchranné služby, hasičů

Tempo a dynamika – souvisí s obsahovou stránkou hudebního sdělení, stejně tak rychlost a agresivita jízdy jedince s bezpečností provozu

Rytmizace a melodizace textů – práce v určitém tónovém prostoru – smysl pro podřízenost, respektování se navzájem

Písň s přírodní tematikou – chování v přírodě, vhodné oblečení, jízda na výlet dopravními prostředky

Písň, jejichž obsahem jsou dopravní prostředky, (např. Jede, jede, vlak, Tú, tú, tú atp.) – oblečení, chování v dopravních prostředcích, pěší turistika, chůze po kraji vozovky, přecházení vozovky, chůze individuální, ve skupině, používání označeného přechodu

Poslechové dovednosti – na základě aktivního vnímání znějící hudby poznává dítě hudbu v různých žánrových, stylových i funkčních podobách – mimohudební realita

Očekávané výstupy – 2. období

Výstupy RVP: žák

- konfrontuje znějící skladbu s dalšími skladbami z hlediska jejich funkce, stylu a žánru
- tvoří na základě svých hudebních schopností jednoduchá aranžmá, elementární kompozice a improvizace
- vyhledává a všímá si souvislostí mezi hudbou a jinými druhy umění a rozpoznává vliv kontextu na způsoby jejího utváření

Školní výstupy: žák

- podle barvy a výšky tónu sluchově rozliší různé hudební i mimohudební útvary zvukové signály v dopravě
- rytmus řeči a hudební rytmus využívá pro improvizaci – práci s textem, hru na elementární nástroje
- při pohybovém projevu získává orientaci v prostoru, dochází ke koordinaci s hudbou

Učivo: *Vzdělávací oblast obsahuje mnoho položek. Pro dané téma jsou vybrány pouze náměty, které lze funkčně propojit s implementací dopravní výchovy do RVP*

Vyjádřování hudebních i nehudebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje (hluk, souzvuk, harmonie, dynamika, tempo, agogika – společnost, způsob života, doprava ...)

Pohybové reakce na změny v proudu znějící hudby (orientace v prostoru, osvojování si pohybo-

vých schémat, respektování se navzájem, reakce v sou-ladu se znějící hudbou, dodržování pravidel – paralela s jízdou vpravo, chůzí vlevo nebo vpravo podle dopravní situace)

Orientace v prostoru – pamětné uchování a reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách (pohybové hry zaměřené na rozvoj rytmických dovedností v souvislosti s tempem a dynamikou)

Sémantické prvky – zvukomalba... (např. zvukomalebné vyjádření jízdy vlakem v díle Antonína Dvořáka: Humoreska)

Chápání funkce hudby ve vztahu k životu jedince i společnosti (sdělení osobního prožitku, vyjádření mimohudební reality – např. práce se skladbou Arthura Honeggera: Pacifik 231 vyjadřující obdiv nad lokomotivou, zázrakem techniky).

Konkrétní náměty:

Metodický průvodce k lekcím z učebnice hudební výchovy: Ahoj, písničko!

Lekce 1 Zvuk a tón

Lekce 6 Notová osnova a houslový klíč

Lekce 28 Vlákem na prázdniny

Učivo je obsaženo v učebnici hudební výchova pro 1. ročník ZŠ Ahoj, písničko!

Knopová, B., Koutský, J. *Ahoj, písničko! Hudební výchova pro 1. ročník*. Praha: Pansofia, 1997. ISBN 80-85804-91-3

Lekce 1: Zvuk a tón

V úvodní hodině věnujeme pozornost rozlišení pojmu zvuk a tón. Děti napodobují hlasy zvířátek, zvuk, sirény, houkajícího nebo rozjíždějícího se vlaku, troubení automobilu, bzukot včel atp. K rozpoznávání zvuku a tónu použijeme nahrávku 1. Rozlišujeme tón: vysoký-hluboký, silný-slabý, dlouhý-krátký.

Na pracovním listu děti barevně označí obrázky znázorňující věci, zvířátka nebo také osoby, které vydávají tón. Podle vlastní fantazie nakreslí předmět, který vydává zvuk, a jiný, který vydává tón.

Při rozhovoru s dětmi lze zdůraznit význam zvukových signálů spojených s vozy policie, hasičů, rychlé záchranné služby, zvukového signálu na železničním přejezdu – závory, na nutnost správně reagovat na světelná a zvuková znamení, zejména před vstupem do vozovky.

Lekce 6: Notová osnova a houslový klíč

V návaznosti na předcházející lekci pokračujeme v rytmické deklamaci slov. Názvy věcí na obrázcích říkáme po slabikách nejdříve samostatně, po procvičení je spojíme v celek. K rytmické deklamaci můžeme použít i říkanku o houslovém klíči. Dvoudobé metrum mohou děti vyjádřit lehkým fuknutím špičky nohy do podlahy. Učitel hraje na bubínek.

Při rytmické deklamaci spojené s celkem „dopravní prostředky“ zaměříme rozhovor na cestování, pěší turistiku, chůzi po okraji vozovky. Děti vedeme k poznání, že vše má svá pravidla, která musíme respektovat. Chceme-li zazpívat notu g1, musíme ji umět správně zapsat do notové osnovy. Stejně tak musíme dodržovat pravidla související s jízdou v dopravních prostředcích nebo chůzí po okraji vozovky.

Lekce 28: Vlákem na prázdniny

Do vypravování o mašinkách vkládáme rytmickou deklamaci (houkám, pískám, rychle jedu, děti vezu). Procvičujeme dynamiku a délku noty čtvrtové a osminové. Text melodizujeme na dvou tónech, opakujeme intonaci 5. a 3. stupně. Do volných taktů dopíšeme chybějící melodii a společně si ji zazpíváme.

Následuje nácvik písně Vlák od V. Bláhy:

1. Jede, jede vlak, syčí jako drak,
uličnický zahvzdá, ztratí kouře mrak.
2. Jede, jede vlak, letí jako pták,
kola se mu roztočí, až přechází zrak.

S naučenou písní si můžeme dále hrát. Změníme její tempo (postupně zrychlujeme a zpomalujeme) nebo dynamiku (zesilujeme, zeslabujeme).

Blíží se prázdniny. Nasedneme do vláčku a odjedeme do přírody. Při poslechu skladby P. Ebena: Vlák se rozjíždí se zaměříme na dynamiku – zesilování, zeslabování, tempo – zrychlování. Ptáme se, který nástroj vláček představuje – klavír, jak se pohybuje melodie – přechází z polohy hluboké do vysoké.

Při rozhovoru s dětmi se zaměříme na to, co vše budou o prázdninách dělat. Kromě cestování hromadnými prostředky budou jezdit i na kole. Připomeneme základní pravidla pro jízdu na kole – vyjíždění od okraje vozovky, vyjíždění z lesní či polní cesty na silnici, přizpůsobení jízdy provozu. Pro bezpečnost je nutné mít dobře vybavené a seřízené kolo a používat ochrannou helmu.

Metodický průvodce k lekcím z učebnice hudební výchovy: Písničko, pojďme si hrát!

Lekce 1 Hrajeme si s míčem

Lekce 21 Jdeme na výlet

Lekce 30 Hrajeme si s vlákem

Učivo je obsaženo v učebnici hudební výchova pro 2. ročník Písničko, pojďme si hrát!

Knopová, B., Koutský, J. *Písničko, pojďme si hrát! Hudební výchova pro 2. ročník.* Praha, Albra 2002, ISBN 808649053-X

Lekce I: Hra s míčem

Učební látka navazuje na učivo probrané v prvním ročníku. Pozornost věnujeme rozlišení pojmů zvuk a tón, výška tónu, řada vzestupná a sestupná, zrychlovat a zpomalovat.

K motivaci využijeme hru s míčky (tenisovým, ping – pongovým, aj.). Děti stojí – sedí v kruhu, posílají po zemi míček svému spolužákovi, sledují, zda míček zpomaluje nebo zrychluje. Míček pustí z výšky na zem – sledujeme sílu, s jakou míček dopadá na zem, a rychlost pohybu – zda je pohyb pravidelný nebo se zrychluje či zpomaluje. Děti postavíme do dvou řad. Učitel hraje na bubínek čtvrtové hodnoty v rámci 2/4 taktu, děti si v daném rytmu přehazují míček, učí se vnímat dvoudobé metrum a rytmickou pravidelnost.

Na pracovním listu jsou graficky znázorněny různé pohyby míče. Při poslechu ukázky č. 1 sledujeme, o jaký pohyb se jedná. Žáci si vyberou určitý obrázek a snaží se ho správně rytmicky ztvárnit (pomocí míčku, hrou na tělo, s využitím nástrojů Orffova instrumentáře atd.).

K zopakování pojmů melodie stoupá – klesá využijeme popěvek Kutálí se míček z kopce. Pohyb melodie znázorníme pastelkou tak, že spojíme hlavičky not. K procvičení pohybu melo-

die poslouží i poslechová skladba A. Sarauera: Hra na honěnou (ukázka č. 2). Grafický zápis skladby je uvedený na pracovním listě – při poslechu sledujeme pohyb melodie a dynamiku.

V průběhu vyučovací hodiny lze zařadit prvky obsahující učivo z celku dopravní výchova.

Při osvojení pojmů:

- zvuk – tón vedeme rozhovor zaměřený na signalizaci pro vozidla rychlé záchranné služby, policie, hasičů
- zrychlování – zpomalování se lze zaměřit na pravidla pro bezpečné přecházení vozovky

Při rozboru poslechové skladbičky Na honěnou připomeneme:

- jaká bezpečnostní pravidla musíme dodržovat při hře s míčem v blízkosti vozovky
- kde si s míčem můžeme hrát.

Lekce 21: Jdeme na výlet (příklady psychomotorických cvičení pro cíle DV)

Pokračujeme v procvičování 2/4 a 3/4 taktu.

Zařadíme hru s říkadlem Jedna, dvě, tři.

- A) text rytmicky deklamujeme na tónové výšce e (f, g), děti vedeme ke správné výslovnosti a k vytváření dechové opory. Akcent vyjádříme potleskem.

Jed-na, dvě, tři, čty-ři, pět,	pod-ko-vář	dítě	a ten
tlesk	tlesk	tlesk	tlesk

S říkadlem si můžeme zahrát i jinak. Střídáme 2/4 a 3/4 takt. Při opakování propojíme s hrou na tělo nebo nástroje Orffova instrumentáře.

3/4	Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, Podkovář mně bije cvek.
2/4	Dítě pláče bude den

- B) říkadlo melodizujeme – hrajeme si s intonačním modelem c – d – e – d.

Pokračujeme nácvikem písně Hop, Hop, ve které také dochází ke střídání 2/4 a 3/4 taktu.

K nacvičené písni připojíme doprovod na metalofon, přidáme elementární pohybový prvek. Děti stojí v kruhu – při 2/4 taktu se pohybují taneční chůzí (krok = notě čtvrtové) po obvodu kruhu, při 3/4 taktu se zastaví a vytleskávají osminové noty.

Všimneme si notového zápisu, hledáme shodné takty v písni s rytmickými modely v rámečcích. Určíme, zda se jedná o 2/4 nebo 3/4 takt.

Samostatná práce dětí: žáci barevně označí obdélníčky, ve kterých je zapsán rytmus ve 2/4 taktu. Z písmen nad obdélníčkem složí slovo, které napoví, zda pracovali správně.

Píseň Hop, Hop začíná volným nástupem 3. stupně. Pokračujeme v nácviku uvědomělé intonace. 3. stupeň si připomeneme písni Maličká su.

Cvičení: Na tabuli máme zapsané názvy písniček, které začínají 1. nebo 3. stupněm. Písničky si zpíváme a určujeme, kterým stupněm začínají. (1. stupeň – Ovčáci, Kočka leze dírou, Měla jsem já hulána, Já mám doma trnku ....., 3. stupeň – Maličká su, Hop, hop, Halí, belí, V městě Betlémě, Už je to uděláno).

Píseň využijeme k rozhovoru o pobytu dětí v přírodě. Důležité je umět si určit cíl své cesty

a zvolit bezpečnou cestu. Po cestě sledujeme dopravní značení (značky výstražné, zákazové, příkazové ..). Při pohybu po krajnici vozovky zdůrazníme důležitost pestrého oblečení pro bezpečnou chůzi. Zopakujeme základní pravidla související s přechodem vozovky na málo přehledných místech.

Lekce 30: Hrajeme si s vláčkem

Chystáme se na prázdniny. Balíme věci a těšíme se na okamžik, kdy nasedneme do vláčku a vydáme se na cestu.

(Můžeme zařadit opakovaný poslech skladby P. Eben: Vlak se rozjíždí – učebnice Ahoj, písničko, lekce 28).

Rytmická cvičení:

Vláček nemůže odjet. Na kolejích stojí vagónky. Musíme je správně zapojit. (Podle obrázku v učebnici procvičujeme rytmické modely ve 2/4 taktu.)

Rytmus si nejdříve vytleskáme společně. Při opakování děti rozdělíme do 14 vagónků, každý vagóněk vytuká svůj rytmus. Abychom neporušili rytmickou pulzaci, hraje učitel čtvrtové hodnoty na bubínek.

Následuje nácvik písně Vláček

Zařadíme hlasová a dechová cvičení. Připojíme dynamiku – zesilování a zeslabování, cvičení můžeme zrychlovat i zpomalovat.

Nacvičenou píseň doprovodíme hrou na rumba koule, ozvučná dřívka a metalofon.

Učivo doplníme poslechem skladby E. Hradecký: Vlak.

Motivace: Jsme na výletě. Procházíme krajinou. Nedaleko nás vede železnice. Vlak zahvízdá, projíždí kolem nás, slyšíme pravidelný klapot.

Při poslechu se zaměříme na pravidelný rytmus v levé ruce, všimneme si, že se část skladby opakuje. Vláček na nás několikrát zahvízdá.

Skladbu Vlak od E. Hradeckého můžeme porovnat se skladbou Vlak se rozjíždí od P. Ebena.

V průběhu hodiny vedeme rozhovor o cestování ve vlaku (autobuse..) – role cestujícího a spolucestujícího, zdůrazníme chování při čekání, nastupování, jízda a vystupování, při přecházení na jiné nástupiště – využívání nadchodů, podchodů, připomeneme, jaká nebezpečí hrozí ostatním cestujícím při vyhazování odpadků z vlaku či jiných jedoucích vozidel.

Konkrétní příklady učiva hudební výchovy na 1. stupni ZŠ se vztahem k DV a jeho aplikace

Ročník: 1.

Zdroj: Učebnice: Knopová, B.; Koutský, J. *Ahoj, písničko!* – hudební výchova pro 1. ročník. Praha: Pansofia, 1997.

str. 6 Lekce 1: dopravní prostředky (kolo, auto, koloběžka ..)

str. 7 Lekce 6: hra na hodináře (kolo – funkce – přesnost – údržba ...)

str. 28 Lekce 28: vláčkem na prázdniny (+ jízda na kole)

Stručná anotace – záměr použít:

Barva a výška tónu – souvisí s obsahovou stránkou hudebního sdělení, význam zvukových

signálů, tj. podle barvy a výšky tónu dítě rozpozná např. signalizaci pro vozidla policie, záchranné služby, hasičů.

Specifikace souvislosti vybraného učiva s ústředním objektem dopravní výchovy – jízdním kolem.

Dopravní prostředky slouží k cestování, ale pomáhají i lidem v nouzi (nemoc, živelné pohromy, ...).

Ekologie – životní prostředí; cestování na kole – zdraví.

Náměty na využití v programu

Při hudebních hrách zaměřených na rytmicizaci a melodizaci textu „dopravní prostředky“ zaměříme rozhovor na cestování, pěší turistiku, chůzi po okraji vozovky. Děti vedeme k poznání, že vše má svá pravidla, která musíme respektovat. Chceme-li zazpívat notu g1, musíme ji umět správně zapsat do notové osnovy. Stejně tak musíme dodržovat pravidla související s jízdou v dopravních prostředcích nebo chůzi po okraji vozovky.

Při rozhovoru s dětmi se zaměříme na to, co vše budou o prázdninách dělat. Kromě cestování hromadnými prostředky budou jezdit i na kole. Připomeneme základní pravidla pro jízdu na kole – vyjždění od okraje vozovky, vyjždění z lesní či polní cesty na silnici, přízpůsobení jízdy provozu. Pro bezpečnost je nutné mít dobře vybavené a seřízené kolo a používat ochrannou helmu.

Ročník: 2.

Zdroj: Učebnice: Knopová, B.; Koutský J. *Písničko, pojďme si hrát!* – hudební výchova pro 2. ročník. ALBRA, Praha 2002.

str. 9 Lekce 9: Mlýn – Jsou mlynáři, chlapi (obecně – funkce kola, kolo pohání: vítr, voda, lidská síla – šlapátko – jízdní kolo)

str. 10 Lekce 10: hra s 3/4 taktem – V tom našem mlejně (klapot kola – pravidelnost, přesnost ..)

str. 20 Lekce 20: hra na dvě a na tři (kolo – jízdní prostředek; kolo – mlýn)

str. 28 Lekce 28: hra na hodiny (kolo – pravidelnost, přesnost, údržba)

str. 30 Lekce 30: hrajeme si s vláčkem (chystáme se na prázdniny, výlety na kole)

Stručná anotace – záměr použití:

V průběhu vyučovací hodiny lze zařadit prvky obsahující učivo z celku dopravní výchova.

Při osvojování pojmů:

– zvuk – tón vedeme rozhovor zaměřený na signalizaci pro vozidla rychlé záchranné služby, policie, hasičů

– zrychlování – zpomalování se lze zaměřit na pravidla pro bezpečnou jízdu na kole.

Specifikace souvislosti vybraného učiva s ústředním objektem dopravní výchovy – jízdním kolem.

Dopravní prostředky slouží k cestování, ale pomáhají i lidem v nouzi (nemoc, živelné pohromy, ...).

Ekologie – životní prostředí – cestování na kole – zdraví.

Náměty na využití v programu

Písňe využijeme k rozhovoru o pobytu dětí v přírodě. Důležité je umět si určit cíl své cesty a zvolit bezpečnou cestu. Na výletě poznáváme nové historické objekty – např. vodní, větrný

mlýn (pracují na principu otáčení kola, ...). Po cestě sledujeme dopravní značení (značky výstražné, zákazové, příkazové ...). Připomeneme základní pravidla pro jízdu na kole – vyjíždění od okraje vozovky, vyjíždění z lesní či polní cesty na silnici, přizpůsobení jízdy provozu. Pro bezpečnost je nutné mít dobře vybavené a seřízené kolo a používat ochrannou helmu.

Ročník: 2.

Zdroj: Učebnice: Jaglová, J. *Hudební výchova pro 2. ročník ZŠ*. Brno: Nová škola, 1998.
str. 40 Ach, synku, synku (život na vesnici dříve a dnes, hospodářské stroje – princip pohonu, povoz – kolo)

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Poslechové dovednosti – na základě aktivního vnímání znějící hudby poznává dítě hudbu v různých žánrových, stylových i funkčních podobách – mimohudební realita

Náměty na využití v programu:

Princip otáčení kola – jeho využití při různých lidských činnostech v minulosti i v současnosti

Ročník: 3.

Zdroj: Učebnice: Jaglová, J. *Hudební výchova pro 3. ročník ZŠ*. Brno: Nová škola, 1999.
str. 11 Už ty pilky dořezaly (pohyb mlýnu – princip kola)
str. 44 Ještě ty koničky (využití koní pro práci na poli i pro přepravu osob – dostavníky, povozy – pohon princip kola)
str. 58 Jarní slunce (slunce je v písničce pojato jako zlatý kočár – propojení s jízdou v kočáře, pohyb opět na principu otáčení kola)

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Poslechové dovednosti – na základě aktivního vnímání znějící hudby poznává dítě hudbu v různých žánrových, stylových i funkčních podobách – mimohudební realita

Náměty na využití v programu:

Princip otáčení kola – jeho využití při různých lidských činnostech v minulosti i v současnosti

Ročník: 3.

Zdroj: Učebnice: Budík, J. *Hudební výchova pro 3. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1988.
str. 40 Koulelo se, koulelo (život dříve a nyní, způsob přepravy, jízdní kolo)
str. 44 Ach, synku, synku (život na vesnici, hospodářské stroje – princip pohonu, povoz – kolo)
str. 98 Vozilo se na jaře (dopravní prostředek v minulosti – kočár, princip kola)

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Poslechové dovednosti – na základě aktivního vnímání znějící hudby poznává dítě hudbu v různých žánrových, stylových i funkčních podobách – mimohudební realita

Náměty na využití v programu:

Princip otáčení kola – jeho využití při různých lidských činnostech v minulosti i v současnosti

Ročník: 4.

Zdroj: Učebnice: Budík, J. *Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1983

str. 19 L. Janáček: Pilky (z cyklu Lašské tance) Mlýn – kolo – funkce, princip pohybu (zrychlování, zpomalování)

str. 103 A. Dvořák: Rondo pro violoncello a orchestr
Forma ronda – kruhový objezd ....

str. 134 Velký cestovatel: P. Eben, M. Ferko
kolo – bicykl, baterka ... cestování, údržba kola

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Taktování – 2/4, 3/4, 4/4 taktu, získávání smyslu pro orientaci ve znějící hudbě, respektování určitých pravidel, dirigent – jeho role při řízení orchestru, paralela s úlohou policisty řídicího dopravy

Zvuk a tón – rozlišení zvuku a tónu, silniční provoz, zvuky, signalizace

Náměty na využití v programu:

Pochopení historických souvislostí, tj. umění a kultura 19. století a 20. století, technický rozvoj (vynález např. jízdního kola, jeho proměny v průběhu století), společenské události jejich vzájemná provázanost se životem člověka.

Ročník: 5.

Zdroj: Učebnice: Rajmon, R. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1995

str. 92 Vdávalo se motovidlo

motovidlo – nástroj, na který se při předení namotávala nit (princip pohybu kola)

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Vyjadřování hudebních i nehupebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje (hluk, souzvuč, harmonie, dynamika, tempo, agogika – společnost, způsob života, doprava ...)

Pohybové reakce na změny v proudu znějící hudby (orientace v prostoru, osvojování si pohybových schémat, respektování se navzájem, reakce v souladu se znějící hudbou, dodržování pravidel – paralela s jízdou vpravo, chůzí vlevo ...)

Náměty na využití v programu:

Život lidí v minulosti a dnes, společenský pokrok v oblasti techniky i umění.

Princip otáčení kola – jeho využití při různých lidských činnostech v minulosti i v současnosti.

Ročník: 5.

Zdroj: Učebnice: Rajmon, R.; Štrělák, M. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1988.

str. 7 Pějme píseň dokola

Forma ronda – návrat hlavní myšlenky

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Postihování hudebně výrazových prostředků a struktury hudeb. díla (práce s motivem, hudební věta, hlavní a vedlejší téma – jejich vztah a podřízenost, grafický zápis skladby např. rondo)

Specifikace souvislosti vybraného učiva s ústředním objektem dopravní výchovy – jízdám kolem

Rondo je hudební forma založená na návratu hlavní hudební myšlenky, která se střídá s odlišnými hudebními myšlenkami. Tuto hudební formu lze také vysvětlit na principu kruhového objezdu: kruhový objezd představuje hlavní téma A, vedlejší myšlenky (mezivěty) B, C, D jsou silnice ústící do kruhového objezdu. Stejně jako hudba má svá pravidla, která v daném slohovém období hudební skladatelé dodržovali, tak i účastník silničního provozu musí respektovat pravidla daná zákony.

Ročník: 5.

Zdroj: Učebnice: Kolář J.; Štíbrová I. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ.* 1995

str. 8–9 Pějme píseň dokola – forma ronda

J. N. Hummel: Rondo z koncertu Es dur pro trubku a orchestr

str. 33 Cestovatelé – procvičování rytmických útvarů ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu

(otázka – odpověď typu kam jedeš – čím jedeš ... na kole, vlakem ...)

str. 94 Prázdninová – Z. Petr, I. Fischer (cestování o prázdninách, jízda na kole)

Stručná anotace – záměr použití:

Postihování hudebně výrazových prostředků a struktury hudebního díla (práce s motivem, hudební věta, hlavní a vedlejší téma – jejich vztah a podřízenost, grafický zápis skladby např. rondo)

Tempo a dynamika – souvisí s obsahovou stránkou hudebního sdělení, stejně tak rychlost a agresivita jízdy jedince s bezpečností provozu

Rytmizace a melodizace textů – práce v určitém tónovém prostoru – smysl pro podřízenost, respektování se navzájem

Písň s přírodní tematikou – chování v přírodě, vhodné oblečení, jízda na kole

Náměty na využití v programu:

Rondo je hudební forma založená na návratu hlavní hudební myšlenky, která se střídá s odlišnými hudebními myšlenkami. Tuto hudební formu lze také vysvětlit na principu kruhového objezdu: kruhový objezd představuje hlavní téma A, vedlejší myšlenky (mezivěty) B, C, D jsou silnice ústící do kruhového objezdu. Stejně jako hudba má svá pravidla, která v daném slohovém období hudební skladatelé dodržovali, tak i účastník silničního provozu musí respektovat pravidla daná zákony.

Ročník: 1.–5. (1. stupeň základní školy)

Zdroj: Učebnice: Herden, J. *My pozor dáme a posloucháme.* Praha: Scientia, 1994

str. 7 U panského dvora (život na vesnici, hospodářské stroje – princip pohonu, povoz – kolo)

str. 10 Celek: Z encyklopedie života

Kůň – využití dřívě a dnes (práce na poli, v lese, povozy, kočáry...)

str. 45 Celek: My pozor dáme a posloucháme

Tempo a rytmus (jízda na kole - tempo, rytmus)

str. 58- 59 Celek: Hrajeme na klávesy a zpíváme novou písničku

Expres (vlak + další dopravní prostředky, kolo)

str. 70 Celek: Chystáme se do sboru

O nepořádném autu (bezpečnost jízdy na kole v hustém provozu na silnici)

Stručná anotace obsahu – záměr použití:

Hudební skladba v kontextu s jinými hudebními i nehudebními prvky (záměr autora, vyjádření mimohudební reality)

Vyjadřování hudebních i nehudebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje (hluk, souzvuk, harmonie, dynamika, tempo, agogika – společnost, způsob života, doprava ...)

Písň s přírodní tematikou – chování v přírodě, vhodné oblečení, jízda na výlet - dopravními prostředky, na kole

Písň, jejichž obsahem jsou dopravní prostředky (např. O nepořádném autu atp.) – oblečení, chování v dopravních prostředcích, jízda na kole, jízda individuální, ve skupině

Náměty na využití v programu:

Tak jako každý předmět má svůj tvar a funkci, tak i každé umělecké dílo má svůj tvar a promlouvá specifickou řečí. V obou případech hodnotíme provedení, funkčnost, nápaditost, originalitu. Tak jako prochází hudba svým vývojem, tak i určité předměty se vyvíjejí a zdokonalují – např. historie a vývoj jízdního kola.

3.7.2 Vzdělávací obor: Výtvarná výchova

Na první pohled by se mohlo zdát, že dopravní výchova nemá s kulturou nic společného. Ovšem zamyslíme-li se nad vztahem obou oborů důkladněji, zjistíme, že obě oblasti spojují dva principy, a to prostorovost (vnímání a obydlování prostoru) a řád. Dopravní síť a veškeré komunikace, ať už ve městech, obcích nebo přímo v krajině, jsou spojeny s lidským utvářením míst, a tedy také s kulturou (odpovídá tomu původní etymologický význam slova kultura – vzdělávání půdy, kultivování). Má-li dítě nebo student poznat určitý dopravní systém, vstřebet jeho pravidla a začít se jimi řídit, je třeba si uvědomit, že by to vše neměl poznávat pouze v abstraktní podobě studiem nějakých příruček nebo prováděním cvičení mimo praktický terén. Lidé si odedávna tvořili stezky, po nichž se přepravovali z místa na místo. Tyto stezky reflektovaly přirozenou podobu utváření krajiny. To stejné se sice nedá říci o současném dopravním systému, ovšem na druhé straně je třeba brát v úvahu, že řada dnešních komunikací se nachází na místech právě těch starých cest. Současný člověk sice už není poutníkem, ale spíše chodcem nebo řidičem motorového vozidla, ale účely jeho cest – přemísťování se z místa na místo, mohou být stejné jako v minulosti. Tímto účelem může být poznání nového místa, návštěvy příbuzných nebo přátel. Chce se po svých cestách pohybovat rychle a bezpečně – i to je stejné jako v minulosti. Pouze stále zvyšující se rychlost chůze či jízdy dopravním prostředkem mu některé věci při cestování zjednodušuje, ovšem za cenu toho, že je ohrožen úrazem či dokonce ztrátou života. V praxi dopravního provozu tedy dochází k jakémusi stavu latentního ohrožení, kterému je možno zabránit nejlépe již ranou výchovou ke znalosti a ovládnutí dopravních pravidel a následnou opatrností při jejich provozování. Celá oblast vizuální kultury nepřímou s dopravní výchovou souvisí, a to tak, že člověk se od raného dětství učí vnímat vizuální znaky, rozlišovat je a přisuzovat jim určité významy. Chce-li se stát uživatelem komunikací, musí se pak naučit určitý ustálený

system znaků a přiřadit jim v praxi určitý způsob praktického chování. V tomto smyslu je výtvarná výchova jistým předstupněm výchovné práce s vizuálními znakovými systémy a je tedy pro později rozvíjenou dopravní výchovu nepostradatelná.

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ
- v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, objekty a další prvky a jejich kombinace
- interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností
- na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Školní výstupy: žák

- zde by měly být ve vztahu k výstupům RVP ZV pojmenovány konkrétně výstupy ŠVP související s dopravní tematikou

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné)
- užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a skulpturní postup; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model
- porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace
- nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Školní výstupy: žák

- zde by měly být ve vztahu k výstupům RVP ZV pojmenovány konkrétně výstupy ŠVP související s dopravní tematikou

Učivo: Učivo ve výtvarné výchově je rozděleno do určitých kategorií. V další části textu se u každé kategorie pokusíme upozornit na určité vazby učiva ve výtvarné výchově na problematiku dopravní výchovy.

A) Rozvíjení smyslové citlivosti

Tato část učiva je zaměřena na explorativní činnosti, při kterých jsou prozkoumávány jisté způsoby vnímání. Pro dopravní výchovu by mohly být užitečné takové činnosti, které jsou

zaměřeny na bystření zraku, cvičení rozlišování vizuálních vjemů a na rozvoj vnímání prostoru.

B) Uplatňování subjektivity

Subjektivita je ve výtvarné výchově jedním z důležitých fenoménů. Je podmínkou sdělné tvorby. V dopravní výchově by však mohla být na obtíž. Žáci se zde totiž musí učit objektivnímu posuzování situací. V tomto smyslu by ve výtvarné výchově rozvíjená subjektivita mohla věci dopravní výchovy spíše uškodit. Je však velmi dobré, je-li subjektivita ve výtvarné výchově pěstována, vědět něco o její podobě a dokázat ji rozlišit od objektivních pozorování a hodnocení.

C) Ověřování komunikačních účinků

Tato část učiva výtvarné výchovy bude zřejmě pro dopravní výchovu velmi podnětná. Existují výtvarné činnosti, které přímo rozvíjejí dvoustrannou komunikaci (akce a reakce mezi dvěma jedinci) nebo i vícedimenzionální komunikaci (komunikace ve skupině). Také účastníci dopravního systému se sice řídí obecnými pravidly, ale ve skutečnosti jsou to lidé s rozdílnými povahami a s tímto faktem je třeba také počítat. Reakce jednoho člověka na akci jiného má ve vyhocených situacích vyhocenou povahu. A tady je možné převést jistou zkušenost z výtvarné výchovy do řešení dopravních situací (přestování intuice, empatie, ohleduplnosti, vstřícnosti atd.).

Konkrétní náměty:

VÝTVARNÉ HRY ZAMĚŘENÉ NA ROZVOJ SENZIBILITY JAKO CÍL DV

Rozvíjení barevné senzibility

Hra spočívá v přípravě barevných ploch a jejich použití v rozdílných barvách. Úkol zní jednoduše: pomaluj větší kusy papíru různými barvami a pak z těchto barevných papírů vystříhni tvary podle toho, jak cítíš určitou barvu. Ve skupině pak vytvořte větší kompozici ze vzniklých barevných nepravidelných ploch a umístěte ji na stěnu, zem či na trávník do exteriéru školy. Pozorujte tuto kompozici a zkuste se pobavit o symbolice barev, o jejím historickém vývoji. Vztáhněte symbolické významy barev k praxi dopravní výchovy (červená varovný signál apod.)

Rozvíjení vizuálního postřehu

Hra je založená na pozorování fotografie. Žáci nejprve popisují celou situaci na fotografii, snaží se předpovědět vývoj zobrazené situace. Pak fotografii rozstříhají a prostřednictvím koláže budoucí vývoj situace znázorní. Pro dopravní výchovu to může být poučné z hlediska rozvoje empatického hodnocení situace na komunikacích.

Dokreslený film

Žáci pozorují krátký film, ten je v nějaké vyhocené situaci zastaven a žáci pak malují nebo animují kompozici, kterou utvářejí jako vizi pokračování přerušené situace. Následuje rozhovor o jiných možných vývoji dané situace, o jednání a povaze aktérů filmu. Činnost je zakončena společnou výstavou prací a diskuzí o možných vývojových peripetiích znázorněných na obraze.

UPLATŇOVÁNÍ SUBJEKTIVITY JAKO CÍL DV

Grafická reflexe nehody

Pozorování dopravní nehody na videu (s vynecháním jakýchkoliv drastických záběrů). Vyprávění o jejím průběhu a následné zachycení nehody kresbou. Kresba může mít nejrůznější

podoby – lze využít objektivní lineární kresbu, expresivní kresbu šrafurou, kombinované kreslířské techniky, lavírovanou kresbu (tušová kresba rozmývaná vodou). Smysl těchto kreseb je zachytit podrobnosti nebo celkovou atmosféru nehody, a tak varovat před jejími příčinami a následky.

Osobní komiks

Smyslem komiksu – kresby nebo malby v jednotlivých polích je zachytit průběh dopravní situace a jejího vývoje. Komiks se takto může stát přímým nástrojem dopravní výchovy.

Domalovaná fotografie

Žákům je poskytnuta fotografie nějaké dopravní situace, kde je naznačen konflikt, na který je třeba reagovat. Reakce je pak provedena přímým výtvarným zásahem – koláží, malbou nebo kresbou. Tato reakce je odrazem představy žáka, jak by se dopravní situace mohla vyvíjet.

OVĚŘOVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH ÚČINKŮ

Kresba jako dialog

Zadání úkolu zní: jste účastníci takové a takové dopravní situace, nakreslete sami sebe a se svým kolegou zkuste komunikovat prostřednictvím kresby. Kresbou rozvííte dialog mezi oběma partnery. Kresbou zachyíte vyřešení dopravní situace.

Malba jako reakce

Gestická malba je jedním z nejzajímavějších výtvarných vyjadřovacích prostředků. Co se týká zobrazování dopravních situací pomocí gestické malby, slouží především jako odřeagování a vyjadřování emocí.

Komunikační pole – prostorová tvorba

V rámci spolupráce výtvarné a dopravní výchovy lze vytvářet také prostorové objekty nebo instalace. Možnosti materiálových objektů či instalací jsou prakticky neomezené. Z výtvarných i nevýtvarných materiálů lze vytvářet celá města, čtvrti nebo jakési makety komunikací v krajině. Děti se přitom pobaví i poučí o komponování komunikací v různých prostorech.

Rozpoznávání prvků vizuálně-obrazného vyjádření

Vnímání, rozpoznávání a pojmenovávání prvků vizuálně-obrazného vyjádření je základem výchovy jako takové a i výchovy výtvarné. V dopravní výchově je vizuální inteligence a schopnost vizuální komunikace a orientace nutná. Nelze si například představit, že by se v dopravním systému pohyboval člověk, který by si pletl tvary a barvy. Takový jedinec (může to být třeba člověk handicapovaný) je odsouzený k tomu, aby měl doprovod. Významnou roli při vizuální orientaci v prostoru sehrává samozřejmě zrak, ale i jiné smysly je třeba rozvíjet. V tomto směru by byla výtvarná výchova jakýmsi předstupněm dopravní výchovy, tato by pak mohla ve svých programech s dovednostmi nabytými prostřednictvím výtvarných činností počítat. Z příprav na řídičské oprávnění jasně vyplývá, že řídit motorové vozidlo například nemůže člověk barvoslepy. Barvoslepost v plném rozsahu se objevuje pouze ojediněle, ale její skryté projevy je možno rozeznat právě při výtvarných činnostech. Pomocí výtvarných aktivit je také možno rozvíjet i jiné vizuální schopnosti než pouze cit pro barvy. Lze pěstovat tzv. eidetickou paměť – žák nebo student si zapamatuje určitý obraz a je schopen jej kreslířsky, malířsky nebo prostorově reprodukovat. Pro dopravní výchovu to může být užitečné například tak, že podobným způsobem žák dovede nakreslit mapu nebo plánec, podle kterého se lehce zorientuje v prostoru.

Projevy vlastní životní zkušenosti

Z problematiky vztahující se k projevům vlastní životní zkušenosti by mohlo být společné

oběma výchovám zamýšlení se nad metodami pěstování vlastního úsudku. Úsudek je v obou výchovách rozvíjen samozřejmě poněkud jinými způsoby. Zatímco v dopravní výchově je třeba se zaměřovat na rychlé, bystré posuzování situací na ulici nebo na jiných komunikacích, ve výtvarné výchově jde spíše o pěstování usuzování pozvolného a uvážlivého. Jakákoliv forma rozvoje reflexe vlastní životní zkušenosti je však přípravou pro utváření schopnosti zhodnocování dané situace a rychlého rozhodování. Ve výtvarné výchově se například pěstuje tzv. „interpretace obrazu“. Žáci se učí pozorovat dění na obraze a charakterizují situac, představovanou určitou kompozicí. Hodnotí mimo jiné jednání postav a jejich záměry, odhadují prostorové uspořádání jednotlivých prvků kompozice a pozorují jeho případný vývoj, týkající se vzniku obrazu. To vše se jim může hodit i v dopravní výchově, kde je například orientace v prostorovém uspořádání nutným předpokladem správného vyhodnocování a zvládnání situace.

Interpretace vizuálně-obrazných vyjádření

Přesto však ve způsobu interpretace vizuálně vnímaných jevů v dopravní výchově musíme být obezřetní a opatrní a nelze zde danou situaci hodnotit zcela stejně jako ve výtvarné výchově. Především nelze tuto interpretaci, podobně jako je tomu ve výtvarné výchově, ztotožňovat s imaginací. Ta je v dopravní výchově nežádoucí. Orientace v dopravě vyžaduje jasný úsudek a logická řešení situací. Pozorovací schopnosti rozvinuté ve výtvarné interpretaci však mohou být i v dopravní výchově užitečné.

Zapojení obsahu vizuálně-obrazných vyjádření do komunikace

Samotný systém dopravních značek je obrazným vyjádřením a také gesta, vykonávaná například při osobním řízení dopravní situace, jsou performativně-obrazná. V tomto smyslu je tedy komunikace v dopravní výchově více obrazná než verbální, a tudíž s výtvarnou výchovou propojená.

Pojmenování prvků vizuálně-obrazných vyjádření

Jak jsem již uvedla, od raného dětství se dítě učí v rámci předškolní výtvarné výchovy pojmenovávat prvky vizuálně-obrazných vyjádření. Tato pojmenování pak užívá běžně i v dopravní výchově (trojúhelník, kruh, čára atd.). Archetypální výtvarný původ těchto prvků je pak základem významů určitých tvarů a barev i v dopravní výchově (například archetyp trojúhelníku vyjadřuje nestabilitu a jako dopravní značení pak znamená varování atd.)

Užívání a kombinace prvků vizuálně-obrazných vyjádření

Jednotlivé prvky vizuálně-obrazných vyjádření jsou však často ve výtvarné výchově vnímány v určitých souvislostech, což rozvíjí smysl pro kontexty vnímání. I tato způsobilost může být později v dopravní výchově užitečně využita.

Porovnání různých interpretací vizuálně-obrazného vyjádření

Všechny výše zmíněné zkušenosti rozvíjené výtvarnou výchovou jsou předpokladem rozvoje komparativní schopnosti, která je základem svobodného a zodpovědného rozhodování.

Nalézání prostředků komunikace v sociálních vztazích

Výtvarná výchova nesměřuje pouze k sebevyjadřování – to je stejně hodnotným cílem jako rozvíjení sociálních vztahů. Navazování kontaktů mezi jedinci i ve skupině je častým námětem výtvarných prací. Dopravní systém je rovněž odrazem komunikace a sociability. Chování jednotlivců v dopravě odráží přímo vztahy ve společnosti, a tak lze například rozlišovat určitý styl chování v dopravních systémech u jednotlivých národností dle jejich povahy, podobně jako je tomu v umění. I těchto věcí je třeba si všimnout v obou výchovách.

3.7.3 Doplnující vzdělávací obor: Dramatická výchova

Jedná se o doplňující vzdělávací obor. Jeho obsah bývá ve školách realizován formou samostatného předmětu nebo bývá zakomponován do ostatních předmětů, zejména oboru (oblasti) Člověk a jeho svět, Český jazyk a literatura, Výtvarná výchova...

Síla vzdělávacího oboru spočívá ve výuce prožitkem, skrze nějž žáci získají nové zkušenosti a nové vědomosti, které pak společně působí na utváření postojů a hodnotového žebříčku u žáka. Ve vztahu k dopravní výchově jde především o řešení modelových situací, využívání simulacních her, rolových her, práce s texty s dopravní tematikou – novinové, rozhlasové zprávy, televizní šoty, krásná literatura.

Očekávané výstupy – 1. období

Výstup RVP: žák

- rozlišuje herní a reálnou situaci, přijímá pravidla hry, vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná
- zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání
- reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, a rozhlasového)

Školní výstupy: žák

- vstupuje do jednoduchých rolí pro ztvárnění reálných i herních situací s tematikou dopravní výchovy
- zkoumá konflikty zapříčiněné účastníky dopravy
- reflektuje zážitek z dramatického díla s tematikou dopravní výchovy
- rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích

Učivo: herní dovednosti – vstup do role (účastníka silničního provozu: chodce, cyklisty, osoby přepravující se hromadným dopravním prostředkem...), sociálně komunikační dovednosti – domluva a spolupráce na přípravě etudy, jejich nácvičku i její prezentace před diváky, hledání námětů a témat pro hrové činnosti ztvárnění s problematikou dopravní výchovy, řešení modelových situací (poskytnutí první pomoci, přivolání pomoci k nehodě, řešení konfliktů v hromadných dopravních prostředcích...), dotváření příběhů z úhlu pohledu rozdílných postav...

Očekávané výstupy – 2. období

Výstup RVP: žák

- propojuje somatické dovednosti a kombinuje je za účelem vyjádření vnitřních stavů a emocí vlastních i určité postavy
- pracuje s pravidly hry a jejich variacemi, dokáže vstoupit do role a v herní situaci přirozeně a přesvědčivě jednat
- rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích, nahlíží na ně z pozice různých postav, zabývá se důsledky jednání postav

Školní výstupy: žák

- ztvární určitou postavu podle její charakteristiky a podle svého vlastního pojetí
- konflikty ztvárňující problematiku související s dopravní výchovou řeší vstupem do role a jednáním dané postavy
- rozpozná témata a konflikty v příbězích i běžných reálných situacích týkajících se dopravy (nahlíží na ně z pozice různých postav)

Učivo: herní dovednosti – vstup do role (účastníka silničního provozu: chodce, cyklisty, osoby přepravující se hromadným dopravním prostředkem...), sociálně komunikační dovednosti – spolupráce v herních situacích, jejich nácviku i prezentaci, hledání námětů a témat pro ztvárnění s problematikou dopravní výchovy, řešení modelových situací (poskytnutí první pomoci, přivolání pomoci k nehodě, řešení konfliktů v hromadných dopravních prostředcích...), dotváření příběhů z úhlu pohledu rozdílných postav...

4. Syntetizace poznatků pro konstrukci ŠVP s dopravní výchovou

4.1 Realizace dopravní výchovy na 1. stupni základní školy

1) integrace do ostatních předmětů

Velmi úzce souvisí s oblastmi Člověk a jeho svět, Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce...

Mezipředmětovou integraci je možné realizovat zejména formou tematické nebo projektové výuky.

2) vlastní předmět zaměřený cíleně na hlubší poznání problematiky dopravní výchovy

Jeho realizace je vhodná zejména ve věku, kdy žáci dosáhnou 10 let ve vztahu k výcviku cyklistů – může být v učebním plánu zakomponováno s dotací z disponibilních hodin, realizace předmětu může probíhat například i jen jedno pololetí.

3) jako součást průřezových témat

Zejména osobnostně sociální výchova a mediální výchova.

4) zájmový kroužek

4.2 Obecné výchovné a vzdělávací strategie pro výuku dopravní výchovy na 1. stupni základní školy

- dopravní výchovu učit především prostřednictvím zkušenosti a prožitku žáka
- při poznávání pravidel bezpečnosti v dopravním provozu postupovat od poznání situace v nejbližším okolí k obecným poznatkům
- využívat co nejvíce vlastního zájmu žáka o poznání dané problematiky – projekty žáků
- zapojit do procesu poznávání okolí – při získávání informací, ale i organizování různých akcí
- využívat v maximální míře místní odborníky na danou problematiku
- využívat v maximální míře skutečného reálného prostředí i prostředí k nácvičce
- sledovat dopravní situaci v okolí a problémy v ní vznikající, vést diskuse s žáky

4.3 Metody výuky učiva obsahujícího prvky dopravní výchovy

- projektová metoda jako komplexní metoda
- metody dramatické výchovy – hraní rolí, modelové situace
- metody kritického myšlení

- metody problémové
- metody slovní: diskusní, výklad, brainstorming, vysvětlování, rozhovor, metody práce s textem
- metody názorně demonstrační: pozorování, předvádění činností, situací, demonstrace statických obrazů, projekce
- metody praktické: nácvik pohybových a pracovních dovedností, pracovní činnosti, grafické činnosti
- didaktické hry (pexesa, domina, specifické hry s dopravní tematikou...)
- práce s počítačem – využití softwaru, animované příběhy, www...

4.4 Organizační formy výuky obsahující cíle dopravní výchovy

- výuka ve třídě, odborné pracovně
- výuka mimo prostory třídy: na dopravním hřišti, v okolí školy, na policii, v silničním provozu...
- vycházky
- výlety, exkurze
- výuka kooperativní, skupinová, individuální i frontální.

Doslov

Základní vzdělávání, poskytované základními školami, pomáhá žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim postupně umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou k uvážlivému a kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie. Pojetí základního vzdělávání je budováno na širokém rozvoji zájmů žáků, na vyšších učebních možnostech žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu.

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Jednou z nejnáléhavějších výchovných oblastí současnosti je výchova dopravní, profilující kompetence člověka pro koexistenci s rozvinutou dopravou. Představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, umožňujících každému člověku účastnit se aktivně i pasivně na udržitelném, bezpečném, beznehodovém, korektním dopravním systému.

Věcný rejstřík

- cíle 4, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 24, 30, 40, 41, 51, 57, 59–62, 65
- děti 30, 57, 65, 67, 74–78, 85
- doprava 4, 10, 12, 43, 46, 48, 50, 51, 53, 55, 56–60, 73, 80, 82
- dopravní nehody 11, 18, 19, 24, 26, 38, 39, 48, 51, 54, 84
- dopravní výchova 4–9, 13, 15–18, 20, 22, 24, 25, 30, 34, 40, 41, 51, 57–59, 61, 64, 65, 68, 73, 76, 78, 81, 82–89, 91
- jazyk, jazykový 8, 16, 30–34, 38, 57, 59–62, 64, 87, 89
- matematika 8, 24, 25, 27, 28, 40, 64, 89
- motivace, motivační 30, 49, 51, 56, 71, 75, 77
- nehoda, nehodovost 11, 19, 24–26, 32, 33, 37–39, 45, 46, 48, 51, 54, 57, 84–88
- prevence, preventivní 4, 19, 25, 26, 64
- prostředky, dopravní prostředky 6, 9, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 22, 25–27, 31–33, 37, 38, 41, 43, 45, 46, 48, 49, 51–56, 59, 67, 69, 70, 72–75, 77–82, 84–89
- rizikový, rizikovost, riziko 58
- statistika, statistický 7, 24, 27, 65
- úmrť, smrt, smrtelný 25, 54
- úraz 4, 17, 21, 25, 26, 70, 82, 91
- zranění 221, 25, 38, 39, 45, 54, 57, 70

Jmenný rejstřík

- Alberti, J. 63, 64, 96
Aškenazy, L. 53
Babyrádová, H. 98
Baťková, B. 43, 47, 53, 56, 96
Blažková, R. 29, 98
Branald, A. 57
Brousek, A. 57
Brukner, J. 43, 49, 50, 54, 57, 96
Budík, J. 80, 81, 96
Büttner, S. 63, 64, 96
Cihlár, J. 23, 96
Čapek, K. 56
Čegan, P. 23, 97
Čechura, R. 49, 54
Čížková, M. 57, 96
Divíšek, J. 29, 96
Dorovská, D. 48, 96
Doskočilová, H. 45, 46, 55, 56, 96
Fialová, Z. 53, 54, 96
Fišarová, O. 63, 96
Foglar, J. 55
Forman, M. 42, 97
Friedmann, Z. 98
Gebhartová, V. 43, 50, 96
Grolichová, S. 44, 48, 50, 96
Gruša, J. 47, 51, 52, 96
Halasová, J. 44, 48, 50, 96
Hanzová, M. 52, 96
Havel, J. 51, 53
Herden, J. 82, 96
Hezinová, J. 45, 46, 55, 56, 96
Horáčková, K. 47, 54, 97
Horáková, Z. 42, 43, 47, 51, 96
Hořec, J. 55
Hošpesová, A. 29, 96
Houška, V. 56
Hubeňáková, L. 49, 52, 96
Jaglová, J. 80, 96
Janáčková, Z. 42, 43, 47, 51, 96
Janás, J. 98
Janíková, V. 98
Jelínek, S. 63, 96
Juráčková, I. 49, 52, 96
Kainar, J. 51, 52
Kästner, E. 54
Kettenburg, U. 63, 96
Klíma, I. 50
Klímová, K. 98
Knopová, B. 75, 76, 78, 79, 98
Kolář, J. 82, 96
Konupčík, P. 98
Kopp, G. 63, 64, 96
Kouřimská, M. 63, 96
Koutský, J. 75, 76, 78, 79, 96
Králová, D. 57, 96
Krejčová, Z. 50, 51, 97
Kriebel, Z. 57
Krojzlová, H. 13, 96
Kronusová, A. 14, 97
Krupárová, M. 44, 50, 96
Kučerová, L. 63, 96
Kuřina, F. 29, 96
Lacinová, E. 64, 97
Landa, P. 23, 97
Lhotová, D. 53, 55, 97
Lišková, J. 23, 97
Lukášek, B. 54, 97
Machalová, M. 13, 14, 97
Malý, R. 42, 45, 51, 97
Marshall, A. 53
Maršíková, J. 46, 97
Matoušková, K. 29, 96
Matušková, A. 14, 97
Matyášek, J. 19, 97, 98
Měchurová, A. 47, 52, 54, 97
Mikulenková, H. 42, 43, 45, 47, 51, 53, 56, 97
Nepil, F. 56
Neuman, J. 23, 97
Nohavica, J. 52
Novák, S. 98
Nováček, V. 98
Nováková, P. 44, 50, 96
Nováková, Z. 45, 97
Nöbauer, I. 66, 96
Pecina, P. 99
Pech, J. 14, 97
Pechová, D. 53, 55, 57, 97
Pick, J. R. 51
Plucková, I. 99
Podzimek, J. 53, 54, 96
Procházková, E. 42, 43, 47, 51, 96
Provazník, J. 45, 47, 55, 56, 96
Rajmon, R. 81, 97
Rezutková, H. 55, 97
Řeřichová, V. 48, 96
Říha, B. 51
Skácel, J. 58
Skácelová, J. 99
Skeřil, M. 23, 97
Slabý, Z. K. 53, 54, 97
Stojan, M. 99
Střelák, M. 81, 97
Svěrák, Z. 511
Sýs, K. 52
Šafránek, J. 23, 97
Šebková, A. 14, 97
Šiktanc, K. 52
Škoda, F. 56
Šmahelová, B. 99
Šrut, P. 50, 51, 54, 97
Štěpán, L. 46, 47, 49, 97
Štěpánek, K. 99
Štiková, V. 18–20, 97
Štíbrová, I. 82, 96
Štíplová, L. 51
Šup, R. 14, 97
Taubenhanslová K. 42, 44, 97
Tenčík, f. 55
Toman, J. 46, 97
Toufar, P. 56
Trna, J. 19, 97
Ulrychová, I. 42, 44, 97
Vaňurová, M. 29, 96
Vodňanský J. 49
Vyskočilová, E. 13, 14, 97
Wagnerová, D. 45, 97
Wenig, F. 54
Zbranková, M. 63, 96
Žitková, J. 99
Zmatlíková, H. 51, 97
Žáček, J. 47, 51, 52, 54, 97
Žitná, Z. 57, 97

Seznam literatury

- Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993
- Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1993
- Batková, B.; Mikulenková, H. *Čítanka pro zvědavé pro 4. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994
- Blažková, R.; Matoušková, K.; Vaňurová, M. *Matematika pro 3. ročník ZŠ*. Praha: Alter, 2006.
- Blažková, R.; Matoušková, K.; Vaňurová, M. *Matematika pro 4. ročník ZŠ*, 1.–3. díl. Praha: Alter, 2007.
- Brukner, J. a kol. *Čtenáři do toho!* (4. díl slabikáře). Praha: SPN, 1993
- Brukner, J. a kol. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997
- Brukner, J.; Čížková, M. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997
- Brukner, J.; Čížková, M.; Králová, D. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1997
- Budík, J. *Hudební výchova pro 3. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1988.
- Budík, J. *Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1983
- Büttner, S.; Kopp, G.; Alberti, J. *Tamburin 2. Ismaning*: Max Hueber Verlag, 2003.
- Cihlář, J. *Cyklistika pro každého*. Praha: Olympia, 1991.
- Divíšek, J.; Hošpesová, A.; Kuřina, F. *Matematika pro 4. ročník ZŠ*. Praha: Prometheus, 1999.
- Dorovská, D.; Řeřichová, V. *Čítanka 4*. Olomouc: Prodos. 2000
- Doskočilová, H.; Provazník, J.; Hezinová, J. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993
- Fialová, Z.; Podzimek, J. *Čítanka s literární výchovou pro 4. ročník ZŠ*. Praha: Moby Dick, 1997
- Fišarová, O.; Zbranková, M. *Start mit Max*. Plzeň: Fraus, 2000
- Gebhartová, V.; Brukner, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN, Scientia, 1993
- Grolichová, S.; Halasová, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2003
- Gruša, J. *Máma, Táta, já a Eda*. Praha: Galaxie, 1990
- Hanzová, M. *Čteme dětem a s dětmi*. Praha: Fortuna, 1992
- Herden, J. *My pozor dáme a posloucháme*. Praha: Scientia, 1994
- Horáková, Z.; Janáčková, Z.; Procházková, E. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2002.
- Jaglová, J. *Hudební výchova pro 2. ročník ZŠ*. Brno: Nová škola, 1998.
- Jaglová, J. *Hudební výchova pro 3. ročník ZŠ*. Brno: Nová škola, 1999.
- Juráčková, I.; Hubeňáková, L. *Čítanka pro 4. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2005
- Knopová, B.; Koutský, J. *Ahoj, písničko!* – hudební výchova pro 1. ročník. Praha: Pansofia, 1997.
- Knopová, B.; Koutský J. *Písničko, pojďme si hrát!* – hudební výchova pro 2. ročník. ALBRA, Praha 2002.
- Kolář J.; Štíbrová I. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ*. 1995
- Kouřimská, M.; Jelínek, S.; Kučerová, L.; Kettenburg, U.; Nöbauer, I. *Heute haben wir Deutsch I*. Praha: Jirco, 1997
- Krojzlová, H. *Prvouka pro 1. ročník základní školy*. Praha: Fortuna 1993.
- Krupárová, M.; Nováková, P. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Brno: Didaktis, 2004

- Lacinová E. a kol. *Ready – Steady – Go!* Praha: SPN, 1996, 1997.
- Landa, P.; Lišková, J. *Rekreační cyklistika: výběr kola, technika jízdy, děti a kolo*. Praha: Grada Publishing, 2004.
- Malý, R.; Mikulenková, H. *Čítanka 3*. Olomouc: Prodos, 2004
- Matyášek, J.; Štiková, V.; Trna, J. *Přírodověda 5*, Brno, Nová škola, 2005
- Měchurová, A.; Žáček, J. *Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998
- Měchurová, A.; Žáček, J.; Horáčková, K. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998
- Mikulenková, H.; Malý, R. *Čítanka 2*. Olomouc: Prodos, 2004
- Mikulenková, H.; Malý R.; Forman, M. *Slabikář*. Olomouc: Prodos, 2004
- Neuman, J. a kol. *Turistika a sporty v přírodě: přehled základních znalostí a dovedností pro výchovu v přírodě*. Praha: Portál, 2000.
- Nováková Z.; Wágnerová, D. *Čítanka pro druhý ročník základních a obecných škol*. Všeň: Alter, 1994
- Pechová, D.; Žitná, Z. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Úvaly: Jinan, 1994
- Rajmon, R.; Štělák, M. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ*. Praha: SPN, 1988
- Rajmon, R. *Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ*. Praha: 1995
- Rezutková, H. a kol. *Čítanka pro 4. ročník*. Všeň: Alter, 1997
- Rezutková, H. a kol. *Čítanka pro 5. ročník*. Všeň: Alter, 1998
- Skeřil, M.; Čegan, P. *Cykloturistika pro všechny: příručka pro učitele, vedoucí mládeže, rodiče a přátele na kole*. Ostrava: Montanex, 2003.
- Slabý, Z. K.; Lhotová, D.; Pechová, D. *Čítanka pro čtvrtý ročník základní školy*. Praha: SPN, 1994
- Šafránek, J. *Kolo pro děti a jejich rodiče*. Praha: Portál, 2000.
- Šrut, P.; Krejčová, Z. *Otková čítanka pro 1. a 2. ročník*. Olomouc: Prodos, 1994
- Šrut, P.; Lukešová, B. *Čítanka pro 5. ročník základní školy*. Praha, Scientia, 1998
- Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 2. ročník). Liberec: Dialog, 2000
- Štěpán, L. *Čítanka plná pokladů* (pro 3. ročník). Liberec: Dialog, 2000
- Štiková, V. *Přírodověda 4*, Brno, Nová škola, 2003.
- Toman J.; Maršíková, J. *Čtení pro radost. Čítanka pro 2. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1993
- Ulrychová, I; Taubenhanslová, K. *Čteme si a hrajeme si 1*. Praha: Pansofia, 1994
- Ulrychová, I; Taubenhanslová, K. *Čteme si a hrajeme si 2*. Praha: Pansofia, 1995
- Vyskočilová, E.; Machalová, M.; Šebková, A. *Prvouka pro 1. ročník*. Úvaly: ALBRA, 2000.
- Vyskočilová, E.; Kronusová, A.; Machalová, M.; Matušková, A.; Pech, J.; Šup, R. *Prvouka pro 3. ročník základní i obecné školy*. Pracovní sešit 1, Praha. Portál 1995.
- Vyskočilová, E.; Šebková, A.; Machalová, M. *Prvouka pro 2. ročník*. Úvaly: ALBRA, 2003.
- Vyskočilová, E.; Šebková, A.; Machalová, M. *Prvouka pro 2. ročník*. Pracovní sešit, stránky nejsou číslovány. Úvaly: ALBRA, 2003.
- Vzdělávací program Základní škola*. Praha: Fortuna, 1998, 2. upravené vydání.
- Žáček, J.; Zmatlíková, H. *Moje první čítanka*. Všeň: Alter, 1993

Seznam autorů

- Doc. PaedDr. Hana Babyrádová, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: babyradova@ped.muni.cz
- RNDr. Růžena Blažková, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra matematiky
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: blazkova@ped.muni.cz
- Doc. PhDr. Zdeněk Friedmann, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra technické a informační výchovy
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: friedmann@ped.muni.cz
- Doc. RNDr. Josef Janás, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra fyziky
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: janas@ped.muni.cz
- Doc. PhDr. Věra Janíková, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra německého jazyka a literatury
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: janikova@ped.muni.cz
- PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: klimova@ped.muni.cz
- PhDr. Blanka Knopová, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: knopova@ped.muni.cz
- PaedDr. Pavel Konupčík
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra didaktických technologií
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: konupcik@ped.muni.cz
- Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: kratochvilova@ped.muni.cz
- Doc. RNDr. Jiří Matyášek, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra biologie
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: matyasek@ped.muni.cz
- Doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: novak@ped.muni.cz
- PaedDr. Vojtěch Nováček, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra tělesné výchovy
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: novacek@ped.muni.cz

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra didaktických technologií
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: ppecina@ped.muni.cz

PaedDr. Bohumíra Šmahelová, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: smahelova@ped.muni.cz

Mgr. Irena Plucková
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra chemie
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: pluckova@ped.muni.cz

PhDr. Kamil Štěpánek, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra historie
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: stepanek@ped.muni.cz

PhDr. Jana Skácelová
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: skacelova@ped.muni.cz

Mgr. Jitka Zítková, Ph.D.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury
Poříčí 7/9, 603 00 Brno
E-mail: zitkova@ped.muni.cz

Doc. RNDr. PhDr. Mojmír Stojan, CSc.
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra didaktických technologií
Poříčí 31, 603 00 Brno
E-mail: stojan@ped.muni.cz

Klíčová slova / Keywords

bezpečná infrastruktura	safe infrastructure
bezpečnostní audit	road safety audit
bezpečnostní inspekce	road safety inspection
bezpečnost silničního provozu	road safety
cíle	objectives
děti a dospívající	children and adolescents
děti a mládež	children and youth
děti a mladiství	children and teenagers
doprava	traffic, transport
dopravně aplikované učivo	traffic-applied curriculum
dopravní nehody	traffic accidents
dopravní prostředí	traffic environment
dopravní psycholog	traffic psychologist
dopravní výchova	traffic education
dopravní výchova na 1. stupni zkladní školy	traffic education for 1st level primary schols
dopravní výchova na středních odborných školách a učilištích	traffic education at secondary technical schools
fyzika	physics
chování	behaviour
chování subjektů v dopravě	behavior of bodies in the transport sector
kompetence učitele pro výuku dopravní výchovy	teacher competencies for teaching traffic education
	trained teacher
kvalifikovaný učitel	mathematical problem – solving
matematické úlohy s dopravní tématikou	mathematical education
matematické vzdělávání	motivation
motivace	ideas for projects of traffic education
náměty na projekty dopravní výchovy	accident
nehoda	accidental behaviour
nehodové chování	the content
obsah	school surroundings
okolí škol	prevention
prevence	prevention of morbidity and mortality
prevence morbidity a mortality	accident prevention in children
prevence nehod u dětí	examples of the curriculum for traffic education
příklady využití učiva pro dopravní výchovu	preparation of teachers
příprava učitelů	accident risk
riziko nehody	risky behaviour
rizikové chování	statistic of road accidents
statistika dopravní nehodovosti	specialized workshops for teachers
specializované semináře pro učitele	school
škola	technological resources
technologické prostředky	

trendy v úrazovosti
učitelé
učivo vhodné pro cíle dopravní výchovy

úmrtí
úraz
úrazovost
vybrané učebnice pro vyučovací předměty na
1. stupni základní školy
výchova ke kompetentnímu chování žáka
v dopravě
základní škola
zranění
zranitelní účastníci silničního provozu
žáci

injury rate trends
teachers
curriculum appropriate to the objectives of
traffic education
death
accident
injury rate
selected textbooks for the subjects to 1st level
primary schools
education for competent student behavior
in transport
primary school
injuries
vulnerable road users
pupils

Dopravní výchova v RVP pro 1. stupeň ZŠ

Analyticko-syntetická sonda

Vedoucí redaktor:

Doc. RNDr. PhDr. Mojmír Stojan, CSc.

Autoři:

Doc. PaedDr. Hana Babyrádová, Ph.D., RNDr. Růžena Blažková, CSc.,

Doc. PhDr. Zdeněk Friedmann, CSc., Doc. RNDr. Josef Janás, CSc.

Doc. PhDr. Věra Janíková, Ph.D., PaedDr. Květoslava Klímová, Ph.D.

PhDr. Blanka Knopová, CSc., PaedDr. Pavel Konupčík, Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.

Doc. RNDr. Jiří Matyášek, CSc., Doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc., PaedDr. Vojtěch Nováček, CSc.

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D., Mgr. Irena Plucková, PhDr. Jana Skácelová,

Doc. RNDr. PhDr. Mojmír Stojan, CSc., PaedDr. Bohumíra Šmahelová, CSc., PhDr. Kamil

Štěpánek, CSc.

Mgr. Jitka Zítková, Ph.D.

Recenzenti:

prof. PhDr. Josef Maňák, CSc., MU Brno

PaedDr. Karel Tomek, VÚP Praha

© Pedagogická fakulta MU 2008

Tisk, vydání:

MSD, spol. s r. o., Lidická 23, 602 00 Brno

tel.: 541 211 383

www.msdbрно.cz

Brno 2008

ISBN 978-80-7392-079-1